

Σχολείο και Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκη : Σύντομες οδηγίες για τη διδασκαλία της αγωγής του πολίτου	σελ. 369
Εύρ. Σούρλα : Παιδική Ψυχολογία υπό το πρίσμα του Ίνδικου μυστικισμού	» 373
Γ. Πάλλα : 'Ο εκπαιδευτικός λειτουργός εις την κοινοτικήν ανάπτυξιν	» 377
Δημ. Ι. Παπαδημητρίου : 'Ο επαγγελματικός προσανατολισμός και τὸ Σχολεῖο	» 384
Ί. Κ. Θάνο : 'Η Γεωμετρία τὸ παραμελημένο μάθημα τῶν σχολείων μας	» 390
Χ. Γιαννοπούλου : Αἱ παραστάσεις τοῦ παιδὸς κατὰ τὰ πρῶτα σχολικὰ ἔτη καὶ ἡ σημασία τῆς ἐποπτικῆς διδασκαλίας	» 393
Γ. Παπαγεωργίου : Σκέψεις ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας	» 395
Θ. Βούλγαρη : 'Εκθεσις λειτουργίας τῆς Γ' προτύπου τάξεως τοῦ 2ου δημοτικοῦ σχολείου Πτολεμαίδος	» 397
Ν. Ν. Δρακουλίδη : 'Ομοιογένεια καὶ ὀργάνωση τῆς ψυχοπαιδαγωγικῆς διδασκαλίας τῶν γονέων	» 405
Διεθνὴς 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις	» 409
'Ελληνικὴ 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις :	» 415
Μ. Ζωγραφάκη : Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 416

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γ. ΒΛΕΣΣΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'

1961
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ

9

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έτος Θ'

Σεπτέμβριος

Τεύχος 10

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Το πρόβλημα της αγωγής του πολίτη κατέχει σήμερα το κέντρο του διαφέροντος όχι μόνο των κυβερνήσεων, αλλά και των εκπαιδευτικών παραγόντων όλων των χωρών της Ευρώπης και της Αμερικής. Και δικαίως!

Γιατί οι πολιτικές και κοινωνικές ανατροπές και ανακατατάξεις, που δημιούργησε ο β' παγκόσμιος πόλεμος στα κράτη και στις κοινωνίες θέτουν το σχολείο μπροστά σε προβλήματα που δεν μπορεί να παρακάμψη και να άψηφήση. Ένω πρώτα τις σχέσεις της νέας γενεάς προς την κοινωνία καθόριζαν η παράδοση και η παλαιά τάξη των πραγμάτων, σήμερα η ένταξη της νέας γενεάς στη νέα κοινωνική τάξη ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου αποτελεί σπουδαίο παιδαγωγικό πρόβλημα.

Στο σημείον αυτό καλείται η πολιτική αγωγή και μόρφωση να βοηθήσει στην προπαρασκευή των νέων για τη ζωή και το επάγγελμα, να τους διαπλάσει σε αυτόνομους συνειδητούς και υπεύθυνους πολίτες μιας δημοκρατικής πολιτείας, να τους καταστήσει ικανούς να έχουν ζωντανές σχέσεις προς τα κοινά και να ζούν με όμοιοι, ως πολίτες μιας τάξεως που θεμελιώνεται στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στην ελευθερία και την ευθύνη. Είναι αλήθεια, ότι οι μαθητές έχουν αποκομίσει αρκετά πολύτιμα στοιχεία πολιτικής μορφώσεως και αγωγής από τα διάφορα μαθήματα, που διδάχτηκαν στις προηγούμενες τάξεις και προπάντων από την πατριδογνωσία, την ιστορία και γεωγραφία. Άλλ' είναι επίσης αλήθεια ότι πολλά από τα στοιχεία αυτά που είναι διάχυτα σε όλα τα μαθήματα και αποτελούν ακατέρχαστη και άμορφη ύλη, έχουν ανάγκη να συμπληρωθούν, να διασαφηνισθούν και συστηματοποιηθούν.

Από την ανάγκη αυτή προέκυψε έντονη η απαίτηση, να καθιερωθεί ιδιαίτερο και αυτότελες μάθημα με ιδιαίτερες ώρες διδασκαλίας, το μάθημα της αγωγής του πολίτη. Στο μάθημα τούτο τακτοποιείται, ολοκληρώνεται και συστηματοποιείται ό,τι έχουν προσφέρει στο μαθητή τα κληρώνεται και οι γνώσεις για την κοινωνική και πολιτική ζωή στο παρελθόν και στο παρόν, και ό,τι ο ίδιος μαθητής γνωρίζει από την πείρα της ηλικίας και τα καθημερινά του βιώματα.

Έτσι ο μαθητής αποφοιτώντας από το δημοτικό σχολείο αποκομίζει ένα σύνολο αποσαφηνισμένων, πολιτικών και κοινωνικών γνώσεων, που

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

369

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κονιδίου

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Έκδίδεται την 1ην εκάστου μηνός.

Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έκδότης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ

Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεία: Περικλέους 21 — Αθήναι

«L'ECOLE ET LA VIE»

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE

Directeur: G. ZOMPANAKIS

Editeur: G. S. BLESSAS

Gérant: A. ZOMPANAKIS

Rue: Périclès 21 — Athènes

Année 9 SEPTEMBRE 1961

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Έσωτερικού:

Έτησία Δρχ. 90

Για τα Σχολεία » 90

Για τους εκπαιδευτικούς » 60

Το τεύχος » 8

Έξωτερικού:

Για Έκπαιδευτικούς: 1 λίρα Άγγλίας
ή δολλάρια 2,80 (Έτησία).

Για σχολεία: 1 λίρα Άγγλίας και 10
σελλίνια ή δολλάρια 4. (Έτησία).

Η συνδρομή αρχίζει από τον Ιανουάριο
έκαστου έτους και προπληρώνεται
Συνεργασία, γράμματα, έπιταγές κλπ.
στη διεύθυνση: Περιοδικό «ΣΧΟΛΕΙΟ
ΚΑΙ ΖΩΗ» όδός Περικλέους 21 Αθή-
νας (Κ). Τηλ. 27-173.

ΕΤΟΣ Θ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 10

Διευθύνσεις κατά νόμον: Διευθυντού: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη.
Έκδότου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικά Έργασια:
Γερ. Γεωργιάδη & Σία Όδός Βαλτετσίου 62 — Αθήναι — Τηλ. 624-692

Έγγράφονται συνδρομηταί και πωλούνται προηγούμενα τεύ-
χη του περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εις τα Γραφεία μας
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 27.173

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θά δημοσιεύση σε προσεχή τεύχη του και τις μελέτες:

1. Εύστ. Γεωργίου: Ψυχική προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο.
2. Γ. Μαραγκουδάκη και Κ. Πασσάκου: Ο διδάσκαλος και η παιδαγωγική έρευνα.
3. Νικολ. Ντασκαγιάννη: Ο όρεινός πληθυσμός της Ήπειρου και οι συνθήκες λειτουργίας ενός σχολείου εις την όρεινήν μας Ήπειρον.
4. Κων. Χανιώτη. Θεόφιλος Βορέας.
5. Δημ. Χατζηαγγέλου: Το μάθημα της Ιχνογραφίας.

Σε προσεχή τεύχη επίσης του «Σχολείου και Ζωής» θά δημοσιευθούν βιβλιο-
κριτικά σημειώματα για κάθε βιβλίο που έχουν σταλή δυό αντίτυπά του στο περιοδικό

άποτελούν το αξιόλογο βάθρο για την ένεργό, συνειδητή και υπεύθυνη συμμετοχή στη ζωή της δημοκρατικής κοινωνίας. (Βλέπε «Αγωγή Πολίτου», σελ. 19-47 Γ. Ζομπανάκη).

Μεθοδικές υποδείξεις:

1. Το μάθημα της άγωγής του πολίτου πρέπει να συνδέεται με τις κοινωνικές εμπειρίες των μαθητών και με επίκαιρα γεγονότα. Έτσι διατηρεί την έποπτικότητα του, άφυπνίζει το διαφέρον των μαθητών για τα διδασκόμενα και προάγει την προθυμία τους, να αποκτήσουν τις αναγκαίες γνώσεις.

2. Η διδακτική ύλη θα εκλέγεται έτσι, ώστε να προκαλή τον μαθητή να θέτη έρωτήσεις και να τον οδηγεί σε γενικές σκέψεις και σε μεγαλύτερα σύνολα.

Δεν άπαιτείται έπομένως πιστή και άμετάβλητη έφαρμογή του προγράμματος. Το πρόγραμμα είναι έλαστικό, προσαρμοζόμενο κάθε φορά προς τις ανάγκες της ζωής, του παρόντος κ.λ.π. Η διδασκαλία έπομένως κεντρικών και πρότυπων θεμάτων πρέπει να ανταποκρίνεται στην ιδιοτυπία των άντικειμένων της πολιτικής άγωγής και τη φυσική έγγυτητα της ζωής, που χαρακτηρίζει το μάθημα τουτο.

3. Για την πορεία της διδασκαλίας: Κατάρτιση ενός σχεδίου με ένα ύποχρεωτικό καθολικό θέμα για μακρότερη διδακτική περίοδο, με άφετηρία τον κύκλο διαφερόντων των μαθητών. Κοινή έπεξεργασία ζητημάτων, που οδηγούν τα παιδιά στην προσωπική σκέψη και κρίση. Κατανομή του θέματος στα τμήματα έργασίας, τα όποια έπεξεργάζονται όμάδες μαθητών έπακολουθεί συζήτηση και έξαγωγή σαφών συμπερασμάτων. Τηρείται έπειτα ένα βιβλίο πρωτοκόλλου, που ποραμένει στην τάξη και χρησιμοποιεί ως βάση μιας μελλοντικής συμπληρωματικής έργασίας στις άνωτερες τάξεις.

4. Αν από τη διδασκαλία προκύπτουν ζητήματα, που προϋποθέτουν γνώσεις, που δεν απέκτησαν άκόμη οι μαθητές, τα ζητήματα αυτά άναβάλλουμε για ευθεώτερο χρόνο. Πρέπει να άποφεύγουμε τις περιττές συζητήσεις. Κάθε συζήτηση πρέπει να προπαρασκευάζεται και να συνδέεται με ένα κοινό βιωματικό περιεχόμενο έπεξεργασθέντος άντικειμένου. Το αυτό ισχύει και για ένα φίλμ, ένα γεγονός της ήμέρας, ένα επίκαιρο ζήτημα, που μας ζητούν να λάβουμε θέση. Σκοπός της άσκήσεως σε συζητήσεις είναι, να συνηθίσουμε τους νέους, να άκούουν τη γνώμη των άλλων και να θεωρούν το έξεταζόμενο περιεχόμενο από ύψηλότερη σκοπιά. Τα συμπεράσματα των συζητήσεων δεν είναι συνήθως ύποχρεωτικά για όλους. Στις περιπτώσεις αυτές είναι άρκετο να έξεταζώνται τα ύπερ και τα κατά χωρίς προκατάληψη και να αφήνουμε έλεύθερο κάθε μαθητή να σκεφθί. Ο ώριμότερος μαθητής θα άντιληφθί ότι σε πολλά ζητήματα παρ' όλες τις προσπάθειες δεν είναι δυνατό να δοθί τελική και με γενικό κύρος λύση. Θα άναγνωρίση, ότι ο συμβιβασμός είναι άναπόφευκτο μέσο για την έξομάλυνση των άντιθέσεων.

5. Θα καλλιεργούμε έπειτα όλες τις μορφές της έργασίας, που άπαιτούν άυτενέργεια και συνεργασία των μαθητών, που τους άναγκάζουν να συγκρίνουν τη γνώμη τους με τη γνώμη των άλλων. Η άτομική και όμαδική έργασία και οι σύντομες άνακοινώσεις των μαθητών είναι πολύτιμες. Πρακτικά θέματα με περιωρισμένο περιεχόμενο φέρουν τους μαθητές σε άμεση έπαφή με τον έξωσχολικό κόσμο. Διδακτικοί περίπατοι, έπισκέψεις έργοστασίων, κοινωνικών ίδρυμάτων, κοινοτικών καταστημάτων κ.λ.π.

Οι είδικές συνεδριάσεις του δικαστηρίου, του δημοτικού συμβουλίου,

της Βουλής βοηθούν στην διεύρυνση του κύκλου της εμπειρίας των μαθητών. Οι έπισκέψεις αυτές είναι σκόπιμες, όταν είναι καθωρισμένες με έπιμέλεια, όταν πηγάζουν από τις άνάγκες της διδασκαλίας και προετοιμάζονται με προσοχή. Οι μαθητές φυσικά πρέπει να ένημερωθούν από πριν για το άντικείμενο και την πορεία της δίκης και στο τέλος θα έπακολουθή συζήτηση για τις έντυπώσεις των μαθητών, με τις άμφιβολίες που έγείρονται, κ.λ.π. Πριν από την έπίσκεψη μιας δίκης προηγείται πάντοτε η άναγκαία έπαφή με τον προϊστάμενο του δικαστηρίου, ό όποιος διακανονίζει τα περαιτέρω.

6. Συνιστάται η πρόσκληση στην τάξη μας έξωσχολικών παραγόντων, κοινοτικών, οικονομικών, κρατικών, δικαστικών κ.λ.π. τους όποιους καλούμε για άπλές ή έκλαϊκευτικές όμιλίες ή για συμμετοχή σε συζητήσεις. Η πρόσκληση τούτων γίνεται έπί τη βάσει είδικών παιδαγωγικών άναγκών.

7. Ός βοηθητικά μέσα της έργασίας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μαθητικά άναγνώσματα, έφημερίδες, περιοδικά, το ραδιόφωνο, οι κινηματογραφικές ταινίες, παντοειδείς εικόνες κ.λ.π. Οι σχολικές και μαθητικές βιβλιοθήκες πρέπει να πλουτισθούν με βιβλία, περιοδικά και άλλα έντυπα, που προάγουν τη διδασκαλία της πολιτικής άγωγής.

Η άγωγή του πολίτου ως παιδαγωγική άρχή

Σε μια σχολική κοινότητα, όπου ύπάρχει ώργανωμένη ζωή, όπου οι δάσκαλοι και μαθητές ζουν μαζί και συνεργάζονται άποδοτικά, προάγεται όχι μόνον η ευγένεια των τρόπων, η διαλλακτικότητα, η άνοχη και συμβιβαστικότητα, αλλά και η πολιτική άγωγή και μόρφωση. Για τουτό η καθημερινή σχολική ζωή πρέπει να είναι προπαρασκευή της δημοκρατικής ζωής. Η πολιτική άγωγή έπομένως δεν περιορίζεται στην ώρα της διδασκαλίας, αλλά άπλώνεται σε όλόκληρη τη σχολική ζωή. Έδώ έξυπηρετούν την πολιτική άγωγή, το παιχνίδι, οι έορτές, τα ταξίδια και η συνδιοίκηση των μαθητών. Η άλληλεγγύη, η όμαδική έργασία και η κοινότης της τάξεως είναι βασικές έννοιες, που έγκλείουν μεγάλη παιδαγωγική έπίδραση και σύγχρονα έχουν διδακτική σπουδαιότητα. Το σχολείο τέλος δεν πρέπει να είναι άπομονωμένο από την κοινωνία. Άνάγκη να υπερπηδά τα όρια της στενότερης του περιοχής και να έρχεται σε έπαφή με τη δημόσια ζωή. Η συνωτώτερής του περιοχής και να έρχεται σε έπαφή με τη δημόσια ζωή. Η συνεργασία του για γενικούς κοινωνικούς και φιλανθρωπικούς σκοπούς, συμμετοχή του στα έργα άναδασώσεως, έξωραϊσμού και έκπολιτισμού, στην άθλητική και μουσική ζωή του τόπου και στις έκδηλώσεις της νεολαίας δημιουργούν τη γέφυρα, που φέρει από τον κόσμο του σχολείου στον κόσμο του περιβάλλοντος.

Για τα ζητήματα όργανώσεως της πολιτικής διδασκαλίας, της μεθοδικής οίκοδομής μιας ένότητος, των βοηθητικών μέσων έργασίας και της σχολικής ζωής γίνεται έπίσης ευρύτατος λόγος στο βιβλίον μου «Αγωγή του πολίτου», σελίδες 48-78.

Σχέδιο διδασκαλίας

Για την πρακτική έφαρμογή των άνωτέρω θεωρητικών οδηγίων κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσωμε το παρακάτω σχέδιο διδασκαλίας. Τη διδακτική ένότητα μας προσφέρει το επίκαιρο θέμα «Οι έκλογές».

Στις 29 Οκτωβρίου ένεργούνται οι έκλογές ως την Κυριακή των έκλογών και πολλές μέρες άργότερα ζουν καθημερινώς έντονα

και άναπνέουν την άτμόσφαιρα των έκλογών.

Προπαρασκευαστικές ενέργειες: Συλλέγουμε τὰ κείμενα όλων τῶν σχετικῶν μὲ τίς ἐκλογές ἐπισήμων γνωστοποιήσεων, ψηφοδελτίων, ἀποτελεσμάτων κ.λ.π., κατασκευάζουμε ἓνα σχέδιο χάρτου τῶν ἐκλογικῶν τμημάτων ἢ διαμερισμάτων κ.λ.π. Κάνουμε ἐπίσκεψη στοὺς πλησιέστερο ἐκλογικὸ τμήμα μὲ τίς ἰδιαιτέρες τοῦ διαρρυθμίσεις. Ἐρωτοῦμε τὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα πῶς (ὄχι ποιόν!) ψήφισαν. (Τὴν κομματικὴ πολιτικὴ παραμερίζουμε!)

Πῶς ἐκλέξαμε συνταξιῶτες γιὰ ὠρισμένα ἀξιώματα τῆς τάξεως, τὸν ἀρχηγὸ καὶ τοὺς συμπαίκτες τῆς ποδοσφαιρικῆς μας ομάδας;

Ἐπεξεργασία: Ἐδῶ τώρα πιά συνωθοῦνται μόνον τοὺς τὰ ἀποφασιστικὰ ἐρωτήματα τῶν μαθητῶν.

α) Πρὸ τῶν ἐκλογῶν:

Γιατί γίνονται ἐκλογές; — ποῖός ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ; ποῖός ὄχι; — ποὺ γίνονται οἱ ἐκλογές; πῶς ψηφίζει ὁ κάθε ψηφοφόρος; — ποῖο δρόμο ἀκολουθεῖ τὸ ψηφοδέλτιο; — Τί εἶναι κόμμα, τί ὑποψήφιος; — πῶς ἀναγράφεται τὸ ὄνομά του στοὺς ψηφοδέλτιο; — Ποῖός δὲν μπορεῖ νὰ ἐκλεγῇ; — ποῖός πρέπει νὰ προετοιμάσῃ ἢ νὰ διευθύνῃ τὴν ἐκλογή; — Ποιές προφυλάξεις χρειάζονται γιὰ νὰ διεξαχθῇ ἡ ἐκλογὴ ἥσυχά καὶ δημοκρατικά; — Ποιὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα μιᾶς δημοκρατικῆς ἐκλογῆς; — Τί εἶναι ἄμεση καὶ τί ἔμμεση ἐκλογὴ; — πόσες ψήφους ἔχει κάθε ἐκλογεὺς;

β) Μετὰ τίς ἐκλογές:

Πόσοι ἐψήφισαν; — Πόσοι εἶναι ἡ συμμετοχὴ καὶ ἀποχὴ τῶν ψηφοφόρων σὲ %; — Πόσοι ψηφοὶ εἶναι ἄκυροι καὶ γιατί; — Πῶς κατανέμονται οἱ ψηφοὶ στοὺς ἐκλογικὸς μας τμήματα; — Ποὺ πᾶνε ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα οἱ ψηφοὶ καὶ πῶς κατανέμονται στὰ διάφορα ψηφοδέλτια;

γ) «Παίζουμε» τίς ἐκλογές.

1. Ἡ σχολικὴ μας αἴθουσα εἶναι τόπος ἐκλογῶν, κάθε μαθητῆς ψηφοφόρος. Ἀναπαριστάνομε τὴν πορεία τῆς ἐκλογῆς. (Τὰ κόμματα χαρακτηρίζονται μὲ τὰ γράμματα Α, Β, Γ.)

2. Κάθε μαθητῆς ἀντιπροσωπεύει μιὰ κοινότητα, ἓνα ἐκλογικὸ τμήμα ἓνα διαμέρισμα. Τὰ ἀποτελέσματα ὅλα συναθροίζονται στὸν προϊστάμενο τοῦ ἐκλογικοῦ διαμερίσματος.

3. Προσθέτομε τὰ μερικὰ ἀποτελέσματα καὶ κατανέμομε τίς ἔδρες.

Συμπεράσματα: Οἱ δημοκρατικὲς ἐκλογές εἶναι ἐλεύθερες, γενικές, ἴσες γιὰ ὅλους, μυστικές.

Ἐλεύθερες, δηλ. χωρὶς πίεση, καμιά ἐξάρτηση δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν ἐκλογέα νὰ δώσῃ τὴν ψήφο του ἐκεῖ, ποὺ θέλει.

Γενικές, δηλ. κάθε Ἕλληνας (ἄντρας ἢ γυναίκα), ποὺ ἔφθασε τὴν ἡλικία ποὺ ὀρίζει ὁ νόμος καὶ δὲν στερεῖται τοῦ δικαιώματος τῆς ἐκλογῆς, ἔχει δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ καὶ νὰ ἐκλέγεται.

Ἰσες γιὰ ὅλους, δηλ. οἱ ψηφοὶ ὅλων τῶν ἐκλογέων ἔχουν τὴν ἴδια ἀξία.

Μυστικές, δηλ. κάθε ψηφοφόρος μπορεῖ νὰ δίνη τὴν ψήφο του μυστικά.

Κατὰ τὴν ἄμεση ἐκλογὴ ὁ ἐκλογεὺς ψηφίζει ὁ ἴδιος τὸν ὑποψήφιό του. Κατὰ τὴν ἔμμεση ἐκλογὴ ὁ ἐκλογεὺς ψηφίζει ὑποψηφίους, ποὺ κάνουν ἀργότερα τὴν τελικὴ ἐκλογὴ (παράδειγμα: ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν).

Ἡ πλειοψηφία τῶν ψήφων μπορεῖ νὰ εἶναι σχετικὴ ἢ ἀπόλυτη. Σχε-

τικὴ πλειοψηφία ἔχει ὁ ὑποψήφιος ἐνὸς ἐκλογικοῦ διαμερίσματος, ὅταν συγκεντρῶνῃ τίς περισσότερες ψήφους, ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ψήφων τοῦ δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἄθροισμα τῶν ψήφων τῶν ἄλλων ὑποψηφίων.

Ἀπόλυτη πλειοψηφία ἔχει ὁ ὑποψήφιος, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων τοῦ ὑπερβαίνει τὸ ἡμισὺ ὅλων τῶν ψήφων ποὺ δόθηκαν.

Γιὰ τὰ συστήματα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, πλειοψηφικὸ, ἀναλογικὸ, ἐνισχυμένη ἀναλογικὴ, δὲν χρειάζεται νὰ γίνη καμιά συζήτηση, γιατί τὸ θέμα ὑπερβαίνει τίς πνευματικὲς δυνάμεις τῶν μαθητῶν τῆς Στ'. τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἐμβάθυνση: Γιατί ὁποῖος δὲν προσέρχεται νὰ ψηφίσῃ στὶς ἐκλογές δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα νὰ παραπονηθῇ γιὰ τὴν κυβέρνησιν; Πολλοὶ ἄνθρωποι λένε: "Ὅποιος δὲν πᾶει νὰ ψηφίσῃ, ψηφίζει τὸν ἀντίπαλό. Εἶναι σωστὸ αὐτό;

Πῶς ὁ πολίτης ἐνὸς δημοκρατικοῦ κράτους κρατεῖ μὲ τὸ ψηφοδέλτιό του στὰ χέρια του τὴν κρατικὴ ἐξουσία (κυβέρνηση);

Τί σφάλμα κάνει ὁ πολίτης, ποὺ ἐνδιαφέρεται μόνον γιὰ τίς ἐκλογές καὶ εἶναι ἀδιάφορος γιὰ τὰ τρέχοντα γεγονότα καὶ τὴν ὅλη κατάστασιν τῆς δημοσίας ζωῆς;

Ἀποδείξετε ὅτι οἱ ἐκλογές ποὺ ἔγιναν, ἦταν δημοκρατικὲς!

Γ. Ζομπανάκης

Ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι τοῦ Tagore ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του

ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΙΝΔΙΚΟΥ ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΥ

Κάποια μαγεία ποὺ ἐξεπορεύθη ἀπὸ τὰ κύματα τῆς παγκοσμίου Ζωῆς, σὲ παρέδωκε στὰ μπράτσα μου Ἐσένα, παιδάκι μου, καὶ ἔτσι ἦρθες στὸν κόσμο.

Tagore

Πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐορτάζονται τὰ 100 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ἰνδοῦ φιλοσόφου καὶ ποιητοῦ, τοῦ Rabindranath Tagore.

100 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεώς Του!

Ἄς μεταφερθοῦμε λοιπὸν πρὸς στιγμὴν στὰ χρόνια τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καὶ ἄς δώσομε τὸν λόγον εἰς τὸν Μάγον αὐτὸν τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικισμοῦ νὰ μᾶς μιλήσῃ ὁ ἴδιος γύρω ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα ποὺ ὡς παιδί ἐθέτε ὁ ἴδιος στὴ μητέρα του γιὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ μυστήριον τῆς γεννήσεώς του καὶ τοῦ ἐρχομοῦ του στὸν κόσμο, ἐν συνεχείᾳ ἐρωτήματος γύρω ἀπὸ τὰς ἰδιοτροπίες τοῦ τῆς παιδικῆς, γύρω ἀπὸ τὰ ἐμψυχωμένα παιγνίδια τοῦ καὶ γενικά γύρω ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς καθόλου διαπαιδαγωγήσεώς του ἀπὸ τὸ περιβάλλον:

Ἡ παράθεσις μερικῶν ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν ἐκείνην συλλογὴν του. τὴν ὁποίαν ἐπιγράφει:

Τὸ καινούργιο φεγγάρι

θὰ ἐπιτρέψουν στὸν ἀναγνώστην νὰ ὁλοκληρώσῃ τὲς ψυχολογικὲς ἐκεῖ-
νες γνώσεις ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν προοπτικὴν τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικι-
σμοῦ.

Ἔτσι θὰ σχηματίσῃ καὶ μιὰ μορφή παιδικῆς ψυχολογίας, ποὺ δὲν
μοιάζει μὲ τὴν ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ ποὺ ξέρεي ἀπὸ τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἐγ-
χειρίδια ψυχολογίας, ἀλλὰ μιὰ μορφή ἐμψυχωμένης καὶ παραμυθῆναις δια-
λεκτικῆς μεταξὺ παιδιοῦ καὶ μητέρας.

Ἄλλ' ὥς τοῦ δώσουμε τὸν λόγον νὰ μᾶς μιλήσῃ ἐκλεκτικὰ καὶ ἀπο-
σπασματικά.

II

«Ἀπὸ ποῦ, Μητερούλα μου, ἦρθα στὸν κόσμον;

Ποῦ μὲ βρήκες;

— Ρωτάει τὸ παιδάκι τὴ Μαμά του.

Καὶ ἐκείνη κλαίονσα καὶ γελῶσα ταυτοχρόνως καὶ σφίγγουσα τὸ παι-
δάκι τῆς στὸ στήθος τῆς, τοῦ ἱκανοποιεῖ τὴν περιέργειαν δίδουσα τὴν κά-
τωθι ἀπάντησιν:

— Ἦσουν, ἀγαπημένο μου παιδί, κρυμμένο στὴν καρδιά μου.

Ἦσουν ἢ ἐπιθυμία μου καὶ ὁ πόθος μου ὁ ἀγνός.

Ἦσουν στὸν βῶμόν μαζὺ μὲ τὴν θεότητα τῆς Ἑστίας μας.

Καὶ ὅταν λάτρευα τὴν θεότητά μας λάτρευα καὶ Σένα.

Ἐξῆσες μέσα σὲ ὅλες μου τὲς ἐλπίδες, ἐξῆσες μέσα σὲ ὅλες τὲς ἀγά-
πες τῆς Ζωῆς μου.

Τὸ ἀθάνατον πνεῦμα ποὺ προΐσταται τῆς Ἑστίας μας σὲ φύλαγε
στὸν κόλπον τοῦ καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα.

Κι ὅταν κατὰ τὴν ἐφηβείαν μου ἄνοιγε ἡ καρδιά μου τὰ πέταλά τῆς,
τὴν ἀγκάλιαζες σὰν κάποιο μῦρον.

Σὺ λοιπὸν τὸ ἀγαπημένο μου παιδί τοῦ Οὐρανοῦ.

Σὺ, τοῦ ὁποίου ἡ διδυμὴ ἀδελφὴ ὑπῆρξε τὸ φῶς τῆς πρώτης πρωίας,
ἐξεπορεύθης ἀπὸ τὰ κύματα τῆς παγκοσμίου Ζωῆς, ἡ ὁποία σὲ ἐναπέθεσε
στὴν καρδιά μου.

Σὺ λοιπὸν ποὺ ἀνήκες σὲ ὅλους, δόθηκες σὲ μένα.

Καὶ ἀπὸ φόβο μήπως μοῦ ξεφύγεις καὶ σὲ χάσω σὲ κρατῶ σφιχτὰ
στὴν ἀγκαλιά μου.

«Ποιά λοιπὸν ἦταν ἡ μαγεία ἐκείνη ποῦ μοῦ παρέδωκε στὰ μπράτσα
μου, τὸν θησαυρὸν τοῦ κόσμου;»

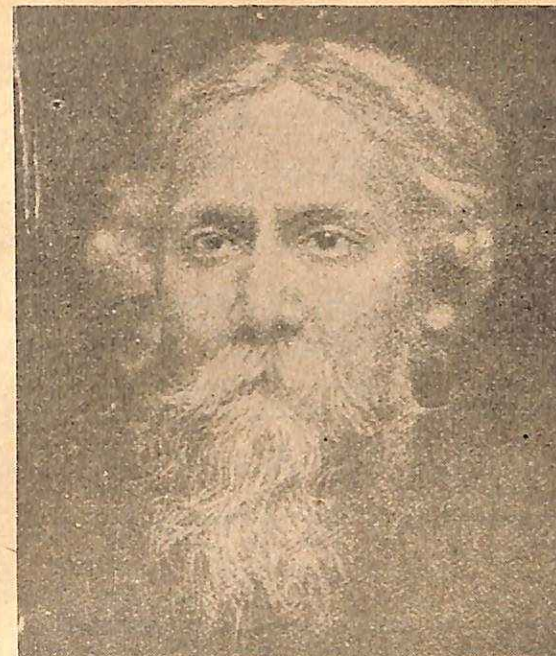
Νά!.. ἓνα παραμῦθι φορμαρισμένο μὲ τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικισμοῦ τὴν
προοπτικὴν καὶ ἀπολύτως διάφορον ἀπὸ τὰ παραμῦθια τῆς Εὐρωπαϊκῆς
διανοήσεως.

Καὶ ἐρωτᾶται:

Ποιά ψυχολογία μᾶς ἔδωκε τόσο ὁμορφὴ, τόσο ἀνάγλυφον καὶ τόσο
πιστευτὴ γιὰ ἓνα παιδικὸ μυαλό, τὴν εἰκόνα τοῦ μυστηρίου τῆς γεννήσεώς
μας καὶ τοῦ ἐρχομοῦ μας στὸν κόσμον;

Ἄλλ' ὥς δοῦμε τώρα καὶ μιὰ ἄλλη χαρακτηριστικὴ σκηνή, ποὺ σχε-
τίζεται μὲ τὸν κόσμον τῶν παιγνιδιῶν τοῦ παιδιοῦ καὶ μὲ τὴν ἐμψυχωμένην
μορφήν τῆς παιδικῆς ἐξελιξεως.

Ὁ παρατιθέμενος διάλογος τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν Μαμά του εἶναι ἡ
ἐπανάληψη ἑνὸς διαλόγου ποὺ εἶχε κάμει προηγουμένως τὸ παιδάκι μὲ τὰ
σύννεφα καὶ τὰ κύματα τῆς θάλασσας καὶ τὸν συμπληρώνει τώρα μὲ χα-

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ

ρακτηριστικὲς λύσεις ποὺ δίνει τὸ ἴδιο τὸ παιδάκι ἐπάνω στὴν ἐμψυχωμένη
μορφή τῆς συνομιλίας του μὲ τὰ σύννεφα καὶ μὲ τὰ κύματα τῆς θάλασσας.
Ἄς τὸν ἀκούσωμε:

III

«Μαμά!

Ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν ἐκεῖ ψηλὰ στὰ σύννεφα μὲ προσκα-
λοῦν καὶ μοῦ λένε:

Παίζουμε ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ξυπνοῦμε ἕως τὸ βράδυ.

Παίζουμε μὲ τὴ χρυσοῦ Ἀυγή.

Παίζουμε μὲ τὸ ὄργυρον Φεγγάρι.

Ρωτῶ:

Μὰ πῶς μπορῶ νὰ σᾶς φθάσω;

Μοῦ ἀποκρίνονται:

— Ἔλα ἕως τὴν ἄκρην τῆς Γῆς, ὅστερα σήκωσε τὰ χέρια σου ἕως τὸν
οὐρανὸ καὶ θὰ ἀνυψωθῇς στὰ σύννεφα.

Μά... ἐγὼ τοὺς ἀπαντῶ καὶ τοὺς λέγω:

— Ἡ Μαμά μου περιμένει στὸ σπίτι.

Πῶς μπορῶ νὰ τὴν ἀφίσω μονάχη καὶ νὰ ῥθῶ κοντὰ σας;

Τότες λοιπὸν γελοῦν, προσπερνοῦν καὶ ταξιδεύουν. Ἄλλ' ἐγὼ, Μη-
τερούλα μου, ξεύρω ἓνα παιγνίδι πρὸς πολὺ χαριτωμένο ἀπ' αὐτό.

— Ἐγὼ θὰ εἶμαι τὸ σύννεφο καὶ Σὺ θὰ εἶσαι τὸ φεγγάρι.

Θὰ σκεπάζω τὸ πρόσωπό Σου μὲ τὰ δυό μου τὰ χεράκια καὶ ἡ στέ-
γη τοῦ σπιτιοῦ θὰ εἶναι ὁ γαλανὸς οὐρανός. Ἀλλὰ νὰ τώρα καὶ κάτι ἄλλο.
Ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν στὰ κύματα μὲ προσκαλοῦν κι' αὐτοὶ κοντὰ τους
καὶ μοῦ λένε:

Τραγουδοῦμε ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ βράδυ.
Προχωροῦμε πάντοτε χωρὶς νὰ ξέρουμε ποῦ βαδίζομε.
Τοὺς ρωτῶ :

Μά... πῶς μπορῶ ν' ἀνταμωθῶ μαζὺ σας ;

Μοῦ ἀπαντοῦν :

Ἔλα ἕως τὴν ἄκρη τοῦ γιालοῦ.

Στάσου ὀρθίος.

Κλείσε τὰ μάτια σου καὶ θὰ παρασυρθῇς ἀπὸ τὰ κύματα.

Τοὺς ἀπαντῶ :

Ὅταν νυχτῶνῃ, ἡ Μαμά μου δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ χωρὶς ἐμένα.

Πῶς θὰ μποροῦσιν νὰ φύγῃ καὶ νὰ τὴν ἀφήσω ;

Τότε γελοῦν, χορεύουν καὶ ἀπομακρύνονται.

Ἀλλὰ ξεύρω ἓνα παιγνίδι πρὸ διασκεδαστικὸ ἀπ' αὐτό.

Θὰ εἶμαι ἐγὼ τὰ κύματα καὶ Σὺ, Μαμά μου, θὰ εἶσαι μιὰ παραλία ἀπομακρυσμένη.

Θὰ κυλῶ, θὰ κυλῶ καὶ ὅπως σπάει ἓνα κύμα ἔτσι θὰ ξεσπάει καὶ τὸ γέλιο μου στὰ γόνατά Σου.

Καὶ κανένας στὸν κόσμο δὲν θὰ ξεύρει, ποῦ βρισκόμαστε, Ἐσὺ κι Ἐγώ».

Tagore

Καὶ τώρα ἀντὶ ἄλλης κατακλεῖδος θὰ τερματίσωμε τὸ ἄρθρο μας με ἐκεῖνο ἀπὸ τὰ ψυχολογικὰ κομμάτια τῆς συλλογῆς τοῦ Tagore, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφει :

Τὸ τέλος.

Ἄς τὸ ἀκούσωμε κι αὐτό !

IV

«Μαμά !

Εἶναι ὥρα νὰ φύγῃ !

Φεύγω.

Κι ὅταν ἡ σκοτεινιά τῆς νύχτας θὰ παραχωρήσῃ τὴ θέσιν της στὴν Αὐγή, κι ὅταν Ἐσὺ στὸ κρεβάτι σου θὰ ἀπλώνεις τὰ μπράτσα Σου γιὰ νὰ ἀγκαλιάσεις τὸ μωρό σου, θὰ σοῦ πῶ :

Μαμάκα !

Τὸ μωρό σου δὲν εἶναι ἐκεῖ !

Μαμάκα μου, φεύγω.

Θὰ γίνω ἓνα ἐλαφρὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα καὶ θὰ Σὲ χαϊδέψω, κι ὅταν παίρνεις τὸ λουτρό Σου θὰ εἶμαι τὸ κυματάκι τοῦ νεροῦ καὶ θὰ Σὲ τυλίξω με ἀτέλειωτα φιλιὰ.

Κι ὅταν τὲς νύχτες τὲς τρικυμισμένες ἢ βροχή θὰ πέφτει χτυπητὴ ἐπ' αὐτὰ φύλλα, θὰ ἀκοῦς στὸ κρεβάτι σου τὰ μουρμουρητά μου καὶ ξάφνου μαζὺ με τὴν ἀστραπὴ θὰ διασχίζῃ τὸ παράθυρό σου τὸ γέλιο μου καὶ θὰ σκάνῃ στὴν κάμαρά σου.

Κι ἂν, Μαμά μου, δὲν θὰ μπορῇς νὰ κοιμηθῇς καὶ θὰ μένης ἄγρυπνη με τὴ θύμηση τοῦ μωροῦ σου, ἐγὼ θὰ Σοῦ τραγουδήσω πάνω ἀπὸ τ' ἀστέρια ποῦ θὰ βρίσκωμαι.

Μαμά μου, κοιμήσου !

Κοιμήσου, Μαμάκα μου !

Μὲ τὲς ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ θὰ τρυπώσω στὸ κρεβάτι σου, καὶ θὰ ξαπλώσω στὸν κόρφο σου, τὴν ὥρα ποῦ θὰ κοιμᾶσαι.

Θὰ γίνω ὄνειρο καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τὲς κόγχες τῶν βλεφάρων σου θὰ γλυστρήσω ἕως τὰ κατάβαρα τοῦ ὕπνου σου.

Θὰ ξυπνήσῃς ξαφνιασμένη καὶ ἐνῶ θὰ κοιτάζῃς τριγύρω σου ἐγὼ θὰ φτερουγίσω σὰ μιὰ πυγολαμπίδα.

Κι' ὅταν στὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν Puja, τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς θὰ ἔρχονται γιὰ νὰ παίξουν γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐγὼ θὰ λυώσω μέσα στὴν μουσικὴ ἀπὸ τὸ φλάουτο καὶ ὅλη τὴν ἡμέραν θὰ ἀντηχᾶω στὴν καρδιά σου.

Θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ θείσα μου φορτωμένη με λειχουδιὲς τοῦ πανηγυριοῦ τῶν Puja καὶ θὰ σὲ ρωτήσῃ :

Ἀδελφὴ μου, ποῦ εἶναι τὸ μωρό μας ;

Καὶ Σὺ, Μαμάκα μου, θὰ τῆς ἀπαντήσῃς γλυκά :

Ἀδελφὴ μου !

Τὸ μωρό μας εἶναι στὲς κόρες τῶν ματιῶν μου.

Εἶναι μέσα στὸ κορμί μου.

Εἶναι μέσα στὴν ψυχὴ μου.»

Tagore

V

Ἐτελειώσαμε... παραθέσαντες μερικὰ χαρακτηριστικὰ δείγματα ἀπὸ τὴν παιδικὴν ψυχολογίαν τοῦ Ἰνδικοῦ Μυστικισμοῦ, ποῦ θὰ μπορούσαν νὰ χρησιμεύσουν ὡς μεγαλειώδη ἐρεθίσματα γιὰ νὰ ἀφυπνίσῃ ὁ δάσκαλος τὸ διαφέρον τῶν σπουδαστῶν καὶ νὰ μετατρέψῃ ἔτσι τὴν διδασκαλίαν τῆς ψυχολογίας σ' ἓνα μάθημα ἐλκυστικὸ καὶ παραμυθένιο.

Ἄς μὴ ξεχνοῦμε δὲ πάντοτε πῶς ἐὰν ὁ Tagore εἶναι ἀνυπέρβλητος ὡς ποιητὴς, ὡς Παιδαγωγὸς ἦτανε Φυσιοκράτης καὶ Πανθειστὴς.

Ἦθελε νὰ ἀναπτύσσεται τὸ παιδί μέσα στὴ φύση καὶ νὰ ἀποτελοῦν γιὰ τὴν μόρφωσίν του τὲς πρὶο βαθεῖες ἐπιζητήσεις :

Τὸ ἄπειρον τοῦ Οὐρανοῦ.

Ἡ ὁμορφιά τῶν ἀστεριῶν.

Ἡ μαγεία τοῦ δειλινοῦ καὶ

ἡ ἄχνα τῆς πρωῒας.

Ἡ ρουτίνα τοῦ σχολείου καὶ τὸ τσουβάλι τῶν γνώσεων ἀπομακρύνουν κατὰ τὸν Tagore τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν μόρφωσιν.

Ὁλόκληρον τὸ μορφωτικὸν πρόγραμμα τῶν Ἰνδῶν στρίζεται στὲς μορφωτικὲς βάσεις ποῦ ἔθεσε ὁ Tagore ὡς ἰδρυτὴς καὶ τῆς περιφήμου σχολῆς Σαντινεκετάν.

Ἐν τέλει ὁ Tagore ὑπῆρξε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὶο ἐνθερμούς θιασώτας τῆς Πατριδογνωστικῆς ἰδέας.

Εὐριπίδης Σούρλας

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ

Τὸ Σὸν Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας διὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τοῦ ὀργάνων, τῶν διεσπαρμένων εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, δύναται λόγῳ θέσεως καὶ ἀποστολῆς νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς τὴν νέαν ταύτην ἐξόρμησιν, τὴν ὀνομασθεῖσαν Κοινοτικὴν Ἀνάπτυξιν.

Γενικώτερον ὑπὸ τὸν ὅρον «Κοινοτικὴ Ἀνάπτυξις» νοεῖται ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου πάσης συμβιούσης κοινωνίας

ανεξαρτήτως του μεγάλου ή μικρού αριθμού των συναπαρτιζόντων αυτήν ανθρώπων.

Χωρίον ή κωμόπολις, συνοικία ή πόλις, καταυλισμός ή κατασκήνωσις, εργαστήριον ή εργοστάσιον, οικόγενεια ή σχολείον, λαμβανόμενα καθ' έκαστα, άποτελοϋσι μίαν συμβιοδσαν κοινωνίαν, μίαν Κοινότητα.

Η ευημερία ή δυσπραγία της τοιαύτης Κοινότητος, ή πρόοδος ή ήστασιμότης, ή ευδαιμονία ή ή κακοδαιμονία αυτής έν συνόλω και των ανθρώπων της καθ' ένα έκαστον, έξαρτώνται κατά κύριον λόγον έκ του τρόπου της συνεργασίας και της συμπεριφοράς των συμβιούντων έν αυτή και έκ του βαθμού της κατανοήσεως και άλληλοεκτιμήσεως και της ψυχικής έπαφής μεταξύ των.

Αγαθαί έπιδράσεις και διαθέσεις του ένός ανθρώπου προς τόν άλλον, της μίς οικογενείας προς την άλλην, των τοπικών Άρχων προς άλλήλας και προς τούς πολίτας και των πνευματικών πηγών της Κοινότητος προς τούς συνανθρώπους, προάγουσι και κατακυροϋσι την πρόοδον και την ευημερίαν της Κοινότητος και των μελών της. Δημιουργοϋσι δηλ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ.

Τούναντιον έχρότητες και μίση, ύποβλέψεις και μεμψιμοιρίαι, αντιζηλίας και διακρίσεις, έλλειψις κατανοήσεως και άδιαφορίας κ.τ.τ. οδηγοϋσιν εις την δυστυχίαν όλων. Έπαναλαμβάνεται δηλ. εις την Κοινότητα ό νόμος της οικογενείας.

Δέν είναι τελείως καινοφανής ό θεσμός της Κοινοτικής Άναπτύξεως εις την Χώραν αυτήν. Τούναντιον κατά τόν «ΧΡΥΣΟΥΝ ΑΙΩΝΑ» της Έλλάδος αί θεωρητικά και θετικά έπιστήμαι συνεβάδιζον, ως διδυμοι άδελφαί, έκ της αυτής ρίζης βλαστήσασαι και συναποτελοϋσαι την Φιλοσοφίαν του πεπολιτισμένου κόσμου.

Ο τρισμέγιστος φιλόσοφος Σωκράτης ήτο και γλύπτης, ό πανεπιστήμων και σοφώτατος Άριστοτέλης ένεσάρκωνε πρακτικά και θεωρητικάς έπιστήμας, ό θεΐος γλύπτης Φειδίας έκ των όμηρικων έπων ήντλει τά θέματα των άριστεχνημάτων του, ό Ιδανικός πολιτικός Περικλής έκυβέρνα τας Άθήνας και έστρατήγει, όσάκις αί περιπτώσεις τó άπήτουν. Και πλείστοι όσοι άλλοι, όμοίως.

Φιλόσοφοι, συγγραφείς, ποιηταί, βασιλείς, πολιτικοί, καλλιτέχναι, άρχιτέκτονες κλπ. επί τώ αυτώ συνεΐρχοντο, συνεζήτουν, συνεπέβαινον και συναπεφάσιζον διά νά δημιουργήσουν τά άθάνατα και πρωτοφανή έργα του πνεύματος και της τέχνης, διά νά δημιουργήσουν τόν ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ έκείνον, τόν υπέρλαμπρον, τόν φωτοβόλον, τόν καταυγάζοντα την οικουμένην.

Η σύμπτωσις θεωρητικής και τεχνικής έπιστήμης οϋτε τυχαία ήτο οϋτε άνερμήνευτος. Προήλθεν ως αναγκαία συνέπεια των Έλληνικων Ίδεωδών, δηλ. του δικαίου, του ωραίου, του άληθοϋς, του αγαθοϋ και του όσιου.

Τά Έλληνικά ταϋτα πολιτιστικά και παιδευτικά Ιδεώδη απέβλεπον εις την πνευματικήν άνέλιξιν του ανθρώπου, εις την ευδαιμονίαν του, εις τó εϋ ζήν και εις την δημιουργίαν του Ιδανικού «καλοϋ κάγαθοϋ» Έλληνος πολίτου διά την εποχήν έκείνην, αλλά και διά πάντοτε.

Οί φιλόσοφοι έξέφερον βαρυνούσας γνώμας αξιολογήσεως καλλιτεχνημάτων και άριστουργημάτων. Οί καλλιτέχναι ήσαν ίκανοί νά φιλοσοφούν. Οί άρχοντες νά κρίνουν και νά αξιοποιούν την φιλοσοφίαν και την τεχνικήν και νά συνεργάζονται με τούς άρμοδίους. Οί δέ πολΐται ήσαν ίκανοί νά συμμετέχουν ένδιαφερόντως και ένεργώς εις τά κοινά, νά έκτιμούν και νά έκλέγουν τούς ίκανούς άρχοντάς των, αλλά και οί ίδιοι έκά-

στοτε νά καταλαμβάνουν άνωτάτας ήγετικές θέσεις εις την Διοίκησιν της «Πόλεως» των.

Όλα όμως ήσαν αί φυσικά συνέπειαι μίς όμοιομόρφου Άγωγής, ένός κοινού προγράμματος Παιδείας, μίς Έθνικής Συνειδήσεως προς κοινούς σκοπούς και κοινά Ίδεώδη κατατεινούσης. Έτέθησαν ύπό των έξόχων εκείνων άνδρων σταθεραί πολιτιστικά και μορφωτικά βάσεις, ταυτίσεως της Παιδείας και του πολιτισμοϋ του Έθνους. Έκτοτε ό άνθρωπος έκτιμάται ως «Άνθρωπος», ως προσωπικότης αξία σεβασμοϋ και προστάσεως έντός της Κοινότητος. Τοιουτοτρόπως έθεμελιώθη ό άνθρωπισμός, έπαγιώθησαν τά Ίδεώδη και έφανερώθη δυνάμει ό Έλληνισμός, τó ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΑΥΜΑ τελειοϋται. Έκτοτε ό πεπολιτισμένος κόσμος από τόν άνθρωπισμόν τουτον γαλουχείται, δι' αυτού έξελίσσεται και εις αυτόν επανέρχεται, όσάκις δαίμονες κακοί τόν παρασύρουσι προς τούς κρημνούς του όλέθρου.

Ο Χριστιανισμός δικαιώνει τόν Έλληνισμόν και διδάσκει περαιτέρω την Χριστιανικήν αγάπην, την συγνώμην, την ισότητα άνδρός και γυναικός, έλευθέρου και δούλου, Ιουδαίου και Έλληνος.

Τόν Χριστιανισμόν διά του μεγαλουργοϋ του πνεύματος άπερρόφησεν ό Έλληνισμός, ως διψώσα καρποφόρος άρουρα, και συνεταυτίσθη προς τά θεΐα του Ναζωραίου διδάγματα και απέβη Άπόστολος και διδάσκαλος του πρωτοφανούς εις τόν κόσμον Έλληνοχριστιανικού πολιτισμοϋ. Και τώρα ;

Ίδου ή σημερινή Έλλάς, κατ' ευθειαν απόγονος της κλασικής και βυζαντινής και κληρονόμος του θαυμασίου Έλληνισμοϋ. κατόπιν ένός όλεθρίου και φθοροποιοϋ πολέμου, έχει άμεσον και ιστορικήν ανάγκην, ως βιοτική της Έθνικήν κληρονομίαν, νά στρέψη ένδον τά όμματά της, νά γνωρίση έαυτήν, νά άνατοχθί εις τούς ύψηλούς, ωραίους και γνωρίμους της όρίζοντας και νά προβαδίση με σταθερούς και άκλονήτους βηματισμούς εις την οικουμενικήν ευημερίαν, ή όποία ήρχισεν ανατέλλουσα εις τούς καιρούς μας.

Ύπό τοιαύτας προϋποθέσεις και τοιούτους οΐωνούς ή Κοινοτική Άνάπτυξις, ως άνάπτυξις τεχνική και μορφωτική του Έλληνος πολίτου, ως πολιτισμός και ως Παιδεία καλείται νά διαδραματίση σημαίνοντα και βασικόν ρόλον.

Την παρακολουθεΐ και προστατεύει αυτός οϋτος ό Άνώτατος Άρχων της Έλληνικής μας Πολιτείας διά του Έθνικού Ίδρύματος και των Υπουργείων έκείνων, των όποίων ή άποστολή και τó έργον συγκλίνουσι προς συνεργασίαν και τσιτίζονται προς έπιδίωξιν κοινού σκοποϋ, του της Κοινοτικής Άναπτύξεως.

Άλλά τίς άκριβώς ό ρόλος του εκπαιδευτικού λειτουργοϋ και του σχολείου εις την Κοινοτικήν Άνάπτυξιν ;

Ποΐος δηλαδή πρέπει νά είναι ό ρόλος του Εκπαιδευτικού λειτουργοϋ διά την δημιουργίαν έντός της τάξεως, έντός του Σχολείου και έντός της Κοινότητος του πνεύματος της Κοινοτικής Άναπτύξεως ;

Και πώς τó Σχολείον δύναται συγκεκριμένως νά συντελέση διά της διδασκαλίας και δι' έργων εις την άνύψωσιν του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου της Κοινότητος ;

Δέν έπεισέρχονται εις ξένους τομείς δραστηριότητος, άλλ' έρχονται ν' αξιοποιήσουν την άποστολήν των διά τοποθετήσεως επ' αυτής αξιολόγων έκπολιτιστικών και μορφωτικών κεφαλαίων, των όποίων την βοήθειαν και

Διὰ τοὺς πεπειραμένους ἐκπαιδευτικούς ἡ ὁδὸς εἶναι λίαν γνωστὴ καὶ εὐβάτος. Ἄς πρᾶτεθῶσιν ἐν τούτοις ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν σημείων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται συχνότερον εἰς τὸ ἐσωσχολικὸν καὶ ἐξωσχολικὸν τῶν ἔργων καὶ εἶναι προσίτα καὶ εὐπεύφορα γενικῶς, ὥς ἀφετηρία διὰ περαιτέρω ἐργασίας, ἵνα εἰσαχθῶσιν οἱ νέοι δημοδιδάσκαλοι εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς καὶ κοινοτικῆς προόδου.

Ἀξιόλογοι Μαθητικοὶ Ὅμαδες, μὲ συμμετοχὴν μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ μελῶν εἶναι αἱ πασίγνωστοι διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐθνικοθρησκευτικὴν δράσιν τῶν Ὅμαδες τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τοῦ προσκοπισμοῦ, τοῦ Ὁδηγισμοῦ καὶ τῶν Ἐρυθροσταυριτῶν. Περὶ τούτων ὑπάρχουσιν εἰδικοί κανονισμοί.

380

Ἰδανικὴ μορφή καλλιέργειας τῶν μαθητῶν καὶ εἰσαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως καὶ τῆς Κοινωνικότητος, ἀποτελοῦν αἱ **Μαθητικαὶ Κατασκηνώσεις**, εἰς τὰς ὁποίας τὸ κοινωνικὸν πνεῦμα τοῦ συνανήκειν, τοῦ συζῆν, τοῦ συνεργάζεσθαι, συναποδίδειν καὶ συνευθύνει.

σθαι έμφανίζεται έν τή ύψιστη αύτοϋ τελειότητι. Είναι τὸ προοίμιον τής 'Ιδανικής Πλατωνικής Πολιτείας. Δείγμα ὅμως καλόν τής Σπαρτιατικής.

Θεωροῦμεν περιττόν νά έκταθῶμεν διά τόν ίερὸν καί 'Εθνικόν θεσμόν τῶν Μαθητικῶν Κατασκηνώσεων, εἰς τὰς ὁποίας οἱ 'Ελληνόπαιδες λαμβάνουσι θαυμασιωτάτην ὑγιεινὴν περίθαλψιν καί ταυτοχρόνως ὑπέροχον πνευματικὴν καί κοινωνικὴν μόρφωσιν. Είναι τόσον γνωστὴ εἰς τοὺς εκπαιδευτικούς. 'Εδῶ τὸ πνεῦμα τής Κοινοτικής 'Αναπτύξεως ἀπὸ Παιδαγωγικής πλευρᾶς εὐρίσκει τὴν τελειώσιν του. Θά ἦτο εὐχῆς ἔργον, ὅπως πάντες οἱ 'Ελληνόπαιδες, πένητες καί πλούσιοι, ἐπίνοοι καί ὑγιεῖς, ἀστοὶ καί ἀγρόται, ζήσωσιν ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον κατασκηνωτικὰς περιόδους τὴν ζωὴν τής θαυμαστῆς αὐτῆς μορφῆς τής 'Αγωγῆς, ποὺ ἔχει νά παρουσιάσῃ ἡ Πατρίς μας σήμερον.

Τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω ἀφοροῦν εἰς τὸν ρόλον τοῦ διδασκάλου ἐντὸς τής τάξεώς του καί ἐντὸς τοῦ σχολείου του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν Κοινωνικοῦ καί Κοινοτικοῦ πνεύματος εἰς τοὺς μαθητάς. Γνωστὰ δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καί ἦττον.

ε'. Κοινωνικὴ δρᾶσις καί κοινοτικὴ ἀνάπτυξις

Περαιτέρω ἔξεταστέον, τίς ὁ ρόλος τοῦ εκπαιδευτικοῦ καί τοῦ σχολείου ἐντὸς τής κοινότητος καί τής Κοινωνίας πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ μορφωτικοῦ καί ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς.

Καί ἡ περίπτωσις αὐτὴ δὲν εἶναι ἄγνωστος, διότι ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν καλουμένην Κοινωνικὴν καί 'Εξωσχολικὴν δρᾶσιν δ/λων καί δ/σῶν.

Καί ἡ δ/σα καλεῖται τώρα ν' ἀναπτύξῃ ὅλον τὴν τὸν ἐκπολιτιστικὸν δυναμισμόν μὲ τὴν ἐπιρροὴν τῆς εἰς τὰς γυναῖκας καί νεάνιδας τοῦ χωριοῦ, εἰς εὐρύτατα πλαίσια οἰκογενειακοῦ κυρίως, ἀλλὰ καί κοινωνικοῦ πεδίου.

'Αλλ' ἡ δρᾶσις δ/λου καί δ/σης διὰ νά τελεσφορήσῃ ἔτι μᾶλλον καί διὰ νά ἐπενεργήσῃ ἐπωφελῶς εἰς τὴν Κοινοτικὴν 'Ανάπτυξιν τοῦ χωρίου, πρέπει νά συνδυάζεται μὲ τὴν στενὴν συνεργασίαν καί κατανόησιν ὅλων τῶν Κοινοτικῶν Παραγόντων τοῦ τόπου.

Διὰ τοῦτο ὁ εκπαιδευτικὸς λειτουργὸς ἀπαραιτήτως πρέπει νά εἶναι ἐνεργὸν μέλος τῆς νομοθετηθείσης ἤδη καί καθορισθείσης Τοπικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Κοινοτικῆς 'Αναπτύξεως. 'Ὡς μέλος αὐτῆς θά λαμβάνῃ γνώσιν καί θά ἐκφέρῃ γνώμην περὶ πάντων τῶν ἐκτελεστέων κοινῶν ἔργων καί ὁργανωτέων κοινωνικῶν ἐκδηλώσεων. Θά συζητῇ εὐγενῶς καί προθύμως μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Τοπικῆς 'Επιτροπῆς περὶ τῶν ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργων, θά ἀξιολογῇ αὐτὰ καί θά τὰ προγραμματίζῃ κατὰ σειρὰν τῆς ἀναγκαιότητός των. Οἶκοθεν νοεῖται, ὅτι διὰ τὸν εκπαιδευτικὸν λειτουργὸν ἡ προτεραιότης τῶν σχολικῶν καί διδασκηριακῶν ἔργων θ' ἀποτελῇ σταθερὰν του μέριμναν, ἡ δὲ πνευματικὴ κίνησις κορωνίδα τῆς δράσεώς του, δείγμα τῆς ἐπιστημονικῆς του καί ἀνθρωπιστικῆς του ικανότητος.

'Επιβάλλεται νά ἰδρῶσιν «Σύλλογον Γονέων καί Κηδεμόνων» τοῦ σχολείου, εἰς τὸν ὁποῖον πλείστα ὅσαι προσωπικότητες τῆς Κοινότητος θά εἶναι μέλη καί διὰ τοῦ ὁποῖου θά ἀναπτυχθῇ κυρίως καί θά ἐφαρμοσθῇ ἡ «Συνεργασία Σχολείου καί Οἰκογενείας» καί δι' αὐτῆς ἡ ὁμαλὴ εἴσοδος εἰς τὸ κοινωνικὸν πνεῦμα.

'Ιδιαιτέρως συνιστᾶται ἡ στενὴ συνεργασία τῶν διδασκάλων καί ἡ ἐπαφή των μὲ τοὺς ἄλλους Κοινοτικούς παράγοντας, δηλ. Πρόεδρον Κοινότητος, Συνεταιρισμοῦ, Προοδευτικῶν κλπ., Συλλόγων, Κοινοτικὸν 'Ια-

τρόν, Γεωπόνον, 'Αρχηγόν «Σπιτιοῦ Παιδιοῦ» κλπ. καί ἰδιαιτέρως μὲ τὸν 'Ιερέα.

Στενὴ Συνεργασία πρέπει νά ὑφίσταται μεταξύ 'Εκκλησίας καί Σχολείου ὡς καί Στρατοῦ καί Σχολείου καί τῶν λοιπῶν τοπικῶν 'Αρχῶν.

Διὰ τοιούτων ἐπαφῶν καί συνεργασιῶν θ' ἀναπτύξῃ ὁ εκπαιδευτικὸς πρωτοβουλίαν καί δρᾶσιν εἰς κοινὰ ἔργα τοῦ χωρίου, ὡς εἶναι π.χ.

- 1) 'Ανέγερσις Διδακτηρίου.
- 2) 'Ανέγερσις 'Εκκλησίας.
- 3) 'Ιδρυσις Γυμναστηρίου.
- 4) 'Εξωραϊσμὸς πλατειῶν κλπ.
- 5) 'Αναδασώσεις.
- 6) Δενδροφυτεύσεις κοινοχρήστων χώρων.
- 7) 'Υδρευσις καί 'Αρδευσις τοῦ χωρίου.
- 8) 'Εξυγιανσις καί πλείστα τοιαῦτα ἔργα.

Μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ θά ἦτο ἐν τούτοις καί ἡ δημιουργία εἰς κάθε χωρίον «Πνευματικοῦ Κέντρου» ἐγκαθισταμένου εἰς εὐπρεπὲς οἶκημα. Νὰ ἔχῃ τοῦτο εὐρυχωροτάτην αἴθουσαν διὰ διολέξεις, θεατρικὰς ποραστάσεις, κινηματογραφικὰς προβολὰς καί συγκεντρώσεις, νὰ ἔχῃ ραδιόφωνον, βιβλιοθήκην, ἀναγνωστήριον, μουσεῖον, τηλέφωνον κ.λ.π. ὥστε ν' ἀποβῇ εἰς κέντρον κινήσεως καί εἰς ἀφετηρίαν δράσεως, ὡς φάρος τοῦ χωρίου, ἀκτινοβολῶν πολιτισμόν. Εἰς τὸ Πνευματικὸν Κέντρον τοῦτο θά ἐδρεύῃ ἡ 'Επιτροπὴ Κοινοτικῆς 'Αναπτύξεως.

Βεβαίως διὰ τῶν ἀνωτέρω ὁ διδάσκαλος καί τὸ σχολεῖον δὲν πρόκειται νά λύσωσιν ὀριστικῶς καί τελεσιδικῶς τὸ πρόβλημα τῆς Κοινοτικῆς 'Αναπτύξεως ἐκάστου τόπου, διότι αἱ ἀρμοδιότητές των, τοῦλάχιστον αἱ ὕλικαί, εἶναι ἀπεριορίστως μικραί. Οὔτε ὁ δ/λος θ' ἀποστῇ ἐκ τοῦ κυρίως διδακτικοῦ καί παιδαγωγικοῦ του ἐν τῇ τάξει τοῦ ἔργου, ἐκ τοῦ ὁποῖου κρίνεται ἡ ἐπιτυχία του ἢ ἀποτυχία εἰς τὰ ὑπαλληλικά του καθήκοντα. 'Αλλὰ δυνάμεθα νά εἰπώμεν, ὅτι ἡ προσωπικότης του, ἡ ἠθικὴ συμπαράστασις καί τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον του θά συντελέσωσιν, ὅπως ὑπεγείρωσι καί ἀνυψώσωσι τὰ ἐνδιαφέροντα καί τὰς φροντίδας καί τῶν ἄλλων Κοινοτικῶν Παραγόντων, δι' ἐπίλυσιν τῶν ἀπασχολούντων τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου προβλήματα.

Διότι, τίς δὲν θά συγκινηθῇ, βλέπων τὰς μαθητικὰς 'Ομάδας καί Κοινότητες μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς εκπαιδευτικούς νά ἐξορμῶσι καί νά ἐργάζονται, ἔστω καί συμβολικῶς ἐνίοτε, εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας καί κοινῆς προόδου;

Τίς γονεὺς, τίς ἀδελφὸς ἢ τίς κηδεμὼν δὲν θά ὑποκινηθῇ καί δὲν θά κινήθῃ νά δράσῃ, ὡσάκις βλέπῃ τὸν κηδεμονευόμενον παρ' αὐτοῦ μαθητὴν, ὁρμῶντα εἰς τοιαῦτα εὐγενῆ καί ὠραῖα κοινὰ ἔργα ἢ κηρύττοντα τὸ κοινὸν καθήκον;

Τίς ἐπίσης ἐνήλικος μαχητῆς τῶν Νυκτερινῶν Σχολείων, τῶν 'Επιμορφωτικῶν Κέντρων, τῶν Σπιτιῶν τοῦ Παιδιοῦ, τῶν 'Αγροτολεσχῶν κλπ. δὲν θά πρωτοστατήσῃ ὑποκινούμενος καί καθοδηγούμενος ὑπὸ τοῦ δ/λου τῶν εἰς ἔργα Κοινοτικῆς 'Αναπτύξεως;

Τοιοιτοτρόπως νομίζομεν, ὅτι ὁ εκπαιδευτικὸς (μετὰ τοῦ σχολείου) δύναται νά δημιουργήσῃ διὰ τοῦ παραδείγματός του ὠραίας ἐκδηλώσεις εἰς ἔργα Κοινοτικῆς 'Αναπτύξεως καί νά θέσῃ εἰς κίνησιν καί δρᾶσιν σύμφωνα τὸν 'Ανθρώπινον Παράγοντα τοῦ χωρίου πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ εὐγενεστάτου σκοποῦ τοῦ τῆς ἀνυψώσεως, δηλονότι τοῦ μορφωτικοῦ καί ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς Κοινότητος.

«Θαρσεῖν χρή».

Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Συνέχεια από τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

3. Προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς τοῦ Σχολικοῦ Ε.Π.

β) Ἐνα δεύτερο πλῆσισμα, πρέπει νὰ γίνῃ ἀνάμεσα σὲ δύο ἄλλους παράγοντες τῆς διδασκαλίας: Τοῦ δασκάλου καὶ τοῦ παιδιοῦ. Ὁ παλαιότερος τρόπος τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας, ποὺ εὐνοοῦσε, ἢ ἐπέφερε τὸν χωρισμὸ σὲ δύο στρατόπεδα, τοῦ δασκάλου ἀπὸ τῇ μιᾷ μεριᾷ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη, πρέπει νὰ ἐκλείψῃ ὀριστικά. Ἡ θέσις καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ δασκάλου ἀπέναντι στὰ παιδιά, πρέπει νὰ ἀλλάξῃ κυριολεκτικά. Τὴν αὐταρχικότητα, ν' ἀντικαταστήσῃ ἡ φιλία καὶ ἡ ἀγάπη, τὴν αὐστηρότητα, ἡ συμπάθεια καὶ ἡ καλωσύνη, τὸ φόβο καὶ τὴ συστολὴ τῶν μαθητῶν, ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ θάρρος. Μὲ ἄλλα λόγια, πρέπει ν' ἀλλάξῃ ὀριστικὰ ὅλο τὸ πνεῦμα τῆς ἀγωγῆς, στίς σχέσεις δασκάλου καὶ μαθητῶν. Διότι μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ φυσικὴ καὶ ἐλευθερὴ ἐκδήλωση τοῦ παιδιοῦ, ἐσωτερικὸ ξεδίπλωμα τῆς παιδικῆς ψυχουσυνθέσεως. Τότε ἀσφαλῶς θὰ εἶναι πιὸ εὐκολο καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο, πλησιάζοντας τὸ παιδί, νὰ τὸ μελετήσῃ καὶ νὰ τὸ γνωρίσῃ βαθύτερα, νὰ γνωρίσῃ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἰδιορρυθμίαν του, τίς κλίσεις καὶ τὰ διαφέροντα αὐτοῦ. Νὰ σχηματίσῃ

γ) Νά συνταχθῇ νέο Ἀναλυτικό Πρόγραμμα γνώσεων, τὸ ποῖον θὰ ἀπέχη ἀπὸ τὸ γιωστὸ τῆς νοησιαρχικῆς σχολικῆς ἀγωγῆς. Τὸ νέο Πρόγραμμα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, πρέπει νὰ δίδῃ μιὰ πλήρη θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ κοτάρτιση στὸ παιδί, διότι ὑποτίθεται ὅτι τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν μαθητῶν, μένει σὲ ὄλη του τῇ ζωῇ, μὲ τὴ βασικὴ μόρφωσι πού ἀποκτᾷ στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο. Ἡ διδακτέα ὕλη πρέπει νὰ εἶναι προσηρμοσμένη στὶς ἀναζητήσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς, ὅπως θὰ τὴν ἀντικρύσῃ τὸ παιδί στὸ ἄμεσο μέλλον. Διότι εἶναι γεγονὸς ὅτι «τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο, θεωρητικὰ τουλάχιστο ἔχει γιὰ προορισμὸ του νὰ δώσῃ τὴν ἀποραίτητη γιὰ τὴ ζωὴ μόρφωση στοὺς πολλίτες, πού γιὰ διάφορους λόγους δὲν πρόκειται νὰ συνεχίσουν σπουδὲς σὲ ἀνώτερα σχολεῖα». Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς διαγράφει βέβαια τὰ πλαίσια καὶ τὴν ἔκτασι τῆς ὕλης πού πρέπει νὰ γίνῃ χτήμα τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου. Ὅμως στὴ σύνταξι τοῦ προγράμματος δὲν λογαριάστηκε ἡ σοβαρὴ αὐτὴ ἀποστολὴ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι πῶς τὸ Δημοτικὸ μας σχολεῖο ξεμάκρυνε ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν του αὐτῇ, καὶ ἔβαλε γιὰ σκοπὸν του τὴν προπαρασκευὴ τῶν τροφίμων τοῦ γιὰ τὴ Μέση Παιδεία. Ἔτσι χάνοντας τὴν οὐτοτέλειά του, προσάρμοσε τὴν ὕλη καὶ τὸ πρόγραμμα στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Γυμνασίου, κι ἐθεώρησε βασικὴν του ὑποχρέωσιν νὰ καταρτίσῃ ὅσο γίνεται πιὸ ἄρτια τοὺς μαθητὲς γιὰ νὰ περάσουν μ' ἐπιτυχία τίς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ πιὸ πάντων σχολείου, ἔγινε δηλ. Προγυμνάσιον¹. Χρειαζόνται περισσότερες πρακτικὲς καὶ χρήσιμες γνώσεις, πού θ' ἀναφέρωνται σὲ τομεῖς τῆς ζωτανθῆς δραστηριότητος τοῦ πρακτικοῦ βίου, στοιχεῖα τῶν συγχρόνων προόδων τῶν ἐπιστημῶν σὲ ἀπλὴ καὶ κατανοητὴ μορφή, μιὰ ἰδιαίτερη προσαρμογὴ τῆς ὕλης, στὶς τοπικὰς συνθήκας τῆς ζωῆς κατὰ διαμερίσματα τῆς χώρας καὶ τὸ περιβάλλον αὐτῶν (ὄρεινόν, πορθαλάσσιον, πεδινόν, νησιώτικον, βιομηχανικόν κλπ.). Ὅλα αὐτὰ βεβαίως τὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα, θὰ ἐδράζωνται στὴν ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν, πού δὲν ἔχασε, οὔτε μπορεῖ νὰ χάσῃ βασικῶς τὴν ὀξία της καὶ τὸ προβάδισμα. Τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ὠλοκληρωμένον βασικὸν σχολεῖον, πού καθιστᾷ ἱκανὰ τὰ παιδιά, νὰ ἀντιμετωπίσουν μ' ἐπιτυχία τὴ μελλοντικὴν τοὺς ζωὴν. Νὰ γίνῃ δηλ. τὸ σχολεῖον οὗτὸ αὐτοτελές, μὲ δικὸν του σκοπὸν καὶ ἐπιδιώξεις καὶ ὄχι ἐξάρτημα ἀνωτέρου σχολείου.

Καί δ) Καί ἄλλες μερικώτερες προϋποθέσεις πρέπει νά ἐξασφαλισθοῦν, γιά τήν ἐφαρμογή τοῦ Σχ. Π. Μποροῦμε νά σημειώσουμε τήν ἴδρυσιν Νηπιαγωγείου σέ κάθε σχολεῖο καί σέ κάθε χωριό, τήν αὔξησι τῶν ἐτῶν φοιτήσεως κλπ. Ἐπίσης ἕνα εἶδος μικροῦ διαφορισμοῦ, πού θά ἦτο δυνατόν νά γίνη στίς τελευταῖες τάξεις τοῦ μελλοντικοῦ 8ετοῦς σχολείου, στίς ὁποῖες θά διδάσκωνται ὠρισμένα στοιχεῖα Ε. Π., ἡ ἐφαρμογή τοῦ θεσμοῦ τοῦ σχολικοῦ ψυχολόγου, ὅπως ἔχει καθιερωθῇ σέ ἄλλες χώρες κ.ἄ. Ἴσως ὅμως πολλὰ ἀπό αὐτά, γιά τὸ ἐκπαιδευτικὸ κλίμα τῆς πατρίδος μας, νὰ φαίνωνται τουλάχιστον γιά σήμερα ἀπραγματοποίητα, ἂν ὄχι καί μιὰ ἀδιανόητη πολυτέλεια. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιμένουμε στήν ἀνάπτυξί τους, ἂν ἀδιανόητη πολυτέλεια. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιμένουμε στήν ἀνάπτυξί τους, ἂν ἀδιανόητη πολυτέλεια. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιμένουμε στήν ἀνάπτυξί τους, ἂν ἀδιανόητη πολυτέλεια.

1. Βλ. Μαρίας Παπαδάκη - Χουρδάκη. 'Επαγγελματικός Προσανατολισμός
σελ. 77 κ. έ.

4. Πρακτική εφαρμογή του Σχολικού Προσανατολισμού

Αναφέρουμε κατωτέρω τις συγκεκριμένες ενέργειες του σχολείου και του δασκάλου μέσα στα γενικά πλαίσια της αγωγής, ώστε να τύχη εφαρμογής στη σχολική πράξη, ο Σ. Π.

1. Διδασκαλία των γενικών γνώσεων απ' όλες τις επιστήμες και όλους τους τομείς της ζωής και του πολιτισμού, ανάλογα με την πολυμέρεια που παρουσιάζει στην πραγματική ζωή, ο επαγγελματικός βίος. Όλα γενικώς τα επαγγέλματα, απαιτούν μια γενική και βασική μόρφωση. Οί αγράμματοι και ανalfάβητοι άνθρωποι, συναντούν μεγάλες δυσκολίες, σε όποιοδήποτε επάγγελμα και αν εργασθούν. Η γενική μόρφωση, είναι βασικής σημασίας για τη ζωή του ατόμου.

2. Παράλληλα προς αυτό, πρέπει να επιδιωχθεί η εξέλιξις όλων των ικανοτήτων του παιδιού. Οί ψυχικές, οί πνευματικές και οί σωματικές δυνάμεις, αποτελούν το υπόβαθρον, στο όποιον στηρίζεται κάθε εργασία. Τίποτε δεν γίνεται σάν έργο, χωρίς τη συμμετοχή όλων των δυνάμεων του ανθρώπου. Το πνευματικόν έργο, δεν είναι έντελως απηλλαγμένον και της καταβολής σημαντικών δυνάμεων, ή δε χειρωνακτική εργασία, δεν γίνεται τυφλά και μηχανικά, χωρίς πνευματική συμμετοχή, χωρίς τη σκέψη και τη βούλησι.

3. Απόκτησις εκ μέρους των μαθητών των βασικών δεξιοτήτων, που είναι απαραίτητες για κάθε επάγγελμα. Η αναγνωστική ικανότης λ.χ. είναι έντελως αναγκαία για όλους τους ανθρώπους, οποιαδήποτε εργασία και αν εκτελούν. Το ίδιο και ή δεξιότης της γραφής, της απλής αριθμητικής των τεσσάρων πράξεων, της όρθης εκφράσεως και της όμιλίας, ή κινητική δεξιότης και ή ικανότης του χεριού, ως ένα σημείο μίνιμουμ κλπ. Άτομο χωρίς δεξιότητες, είναι σχεδόν άνικανο για τη ζωή και την έπιτυχία του σ' αυτή.

4. Καλλιέργεια ώρισμένων ειδών δεξιοτήτων, σύμφωνα με τα διαφέροντα και τις κλίσεις που παρουσιάζουν οί μαθηταί. Οί κλίσεις αυτές εμφανίζονται σάν φυσικές προδιαθέσεις και ώθούν το παιδί σε κάποια ώρισμένη απασχόλησι και έπίδοσι, καθώς και σε άλλες εκδηλώσεις, που υποδηλούν την μελλοντική εξέλιξι της προδιαθέσεως. Τέτοιες ιδιαίτερες δεξιότητες, είναι ή καλλιτεχνική ικανότης, ή κλίσις προς το σχέδιο, στο χειροτέχνημα κλπ. Επίσης ή φιλαναγνωσία και ή αγάπη της μελέτης, ή παρατηρητικότης, ή τυχόν μαθηματική ευφυΐα κ. ο. κ. Θα προσπαθήσωμε δηλ. να έλευθερώσωμε τις άτομικες ικανότητες κάθε παιδιού, ώστε να βρη το δρόμο της ή δυνάμεις εκείνη, που προορίζεται να κυριαρχήσῃ στην όλη διάπλασι του παιδιού και να δημιουργήσῃ άργότερα την κλίσι, για κάποιο αντίστοιχο επάγγελμα.

Η άνωτέρω όμως άπαίτησις, σχετίζεται με την κατάργησι της ισοπεδωτικής διδακτικής που ακολουθείται συνήθως στο σχολείο. Με το να προσφέρωμε εις όλα γενικώς τα παιδιά τα ίδια μορφωτικά στοιχεία και άκόμη, το να ζητούμε από όλα την ίδια περίπου άπόδοσι, άσχετως του διαφέροντος και της ικανότητος εκάστου, σημαίνει τελεία παραγνώρισι της παιδικής ψυχής και της έπιστήμης της ψυχολογίας. Η γενική άπαίτησις που εφαρμόζεται αναγκαστικά, δεν έπιτρέπει την άτομική εκδήλωσι, άφου δεν άφίνομε περιθώριο για να δράσῃ έλεύθερα ή ιδιαιτερότης και ή άτομικότης του παιδιού. Η άφηρημένη έννοια του μέσου τύπου μαθητού προς τον όποιον άπευθύνεται ή διδασκαλία, πρέπει να αντικατασταθῇ με το συγκεκριμένο παιδί, όπως μς παρουσιάζεται μέσα στην τάξι.

6. Το μορφωτικό ύλικό το όποιον προσφέρουμε, πρέπει να προσαρ-

μόζεται κατά κάποιον δυνατό τρόπο, στον πνευματικό τύπο του παιδιού. Προς τουτό χρειάζεται μεθοδική δεξιότης, ώστε κατά την διδασκαλία, να ικανοποιώμεν όλους τους μαθητάς, αναλόγως του τύπου. Γι' αυτό είναι άνάγκη, ο δάσκαλος να γνωρίσῃ από κοντά κάθε παιδί, να πλησιάσῃ την άτομική του προσωπικότητα. Μόνον όταν γνωρίσωμε τις ικανότητες ή τις αδυναμίες κάθε παιδιού, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και την ιδιοσυκрасία του, θα μπορέσωμε να προσαρμόσωμε και τη διδασκαλία στον τύπο και την ιδιορρυθμία του. Έτσι θα καταργήσωμε την άπρόσωπη γενική διδασκαλία και θα εφαρμόσωμε την προσωπική και ψυχολογικώς βασισμένη μόρφωσι του συγκεκριμένου παιδιού.

7. Ένα άλλο επίσης σπουδαίο ζήτημα που συχνά παραγνώνεται, είναι ότι το σχολείο πρέπει να ικανοποιή τα διαφέροντα των μαθητών. Δεν ύπάρχει πιό αντιψυχολογική διδακτική ενέργεια, από την παραγνώρισι, άκόμη και την κατάπνιξι των φυσικών διαφορών των. Τα παιδικά διαφέροντα, πηγάζουν από την έσωτερική ψυχική δομή, από τη δύναμι της κληρονομικότητος, που όδηγεί το παιδί, σε μια ώρισμένη κατεύθυνσι. Στο ζήτημα αυτό, σπουδαίο ρόλο, παίζει και το περιβάλλον, φυσικό και κοινωνικό. Άλλα είναι λ.χ. τα διαφέροντα του παιδιού του κάμπου, άλλα εκείνου του όρεινου χωριού, του νησιού, ή της πόλεως κ.ο.κ. Στην ικανοποίησι των διαφερόντων του παιδιού, εκτός των άλλων καθαρώς διδακτικών μέτρων, θα μς βοηθήσῃ και ή ανάπτυξι πλουσίας σχολικής ζωής (προσκοπισμός, Ε. Ε. Σ. Νεότητος, Μαθητική αυτόδιοίκησις, διάφορα Sports, σχολικό χειροτεχνικό εργαστήριο, σχολικός κήπος κλπ.), ώστε να έχουν οί μαθηταί την εύκαιρία, να εκδηλώνουν τις ιδιαίτερες έπιθυμίες των και να ικανοποιούν τα άτομικά των διαφέροντα.

8. Ο Σ. Π. προϋποθέτει και το σεβασμό της παιδικής ήλικίας. Δεν έννοείται παραβίασις της φυσικής εξέλιξεως του παιδιού και καταναγκασμός αυτού για ν' άφομοιώσῃ μορφωτικά στοιχεία, άνωτερα από τις φυσικές του δυνάμεις και την πνευματική στάθμη, στην όποιαν εύρίσκεται. Το παιδί ανάλογα με την ήλικία του, ή καλύτερα ανάλογα με την πνευματική του ήλικία, ή όποια συνήθως διαφέρει από την χρονολογική, βρίσκεται σε κάποιο πνευματικό επίπεδο ικανοτήτων και μπορεί ν' άφομοιώσῃ ένα γνωσιολογικά αντίστοιχο μορφωτικό ύλικό. Το ύλικό αυτό, πρέπει να προσαρμόζεται όχι μόνο προς το επίπεδο της τάξεως (χρονολογική κυρίως προσαρμογή), αλλά και προς το πνευματικό επίπεδο κάθε παιδιού. Είναι αντίστοιχ(α), αλλά και προς το πνευματικό επίπεδο της ήλικίας, αλλά και της άπαραίτητος λοιπόν ο σεβασμός της παιδικής ήλικίας, αλλά και της άτομικής ήλικίας, για να είναι ή εργασία του σχολείου, πράγματι έπιστημονική.

9. Τα μορφωτικά άγαθά και οί γνώσεις, έχουν μια γενική αξία για την πνευματική μόρφωσι των μαθητών. Δεν πρέπει όμως να λησμονώμε, ότι παράλληλα προς την γενική αυτή αξία των γνώσεων. Έχουμε και άλλες, οί όποιες παίρνουν αναλόγως του ατόμου και της ψυχοσυνθέσεως αυτού, μια ιδιαίτερη προσωπική αξία. Για ένα παιδί φερ' είπειν, οί θεωρητικές γνώσεις, έχουν μεγαλύτερη αξία, ενώ για το άλλο οί λογοτεχνικές. Δεν για τουτό οί γεωγραφικές γνώσεις και για κείνο οί τεχνικές κ.ο.κ. Δεν έχουν συνεπώς όλα τα παιδιά την ίδια άφομοιωτική δύναμι για κάθε μορφωτικό ύλικό, άκριβώς διότι οί γνώσεις έχουν μια προσωπική αξία για κάθε παιδί. Έχουμε λοιπόν υποχρέωσι, παράλληλα προς τις γενικές γνώσεις και μαθήματα, να προσφέρωμε και όλα τα ιδιαίτερα εκείνα μορφωτικά άγαθά, που συγκινούν ιδιαίτερας το συγκεκριμένο παιδί, ικανοποιούν την άτομική ψυχή και αποτελούν το θεμέλιο για την πνευματική οίκοδόμησι της προσωπικότητός του.

10. Το σύστημα των εξετάσεων όπως έχει σήμερα στο σχολείο, δεν εξυπηρετεί κανένα σπουδαίο σκοπό και πολύ περισσότερο, δεν ευνοεί την εφαρμογή του Σχ. Ε.Π. Τι μπορεί να αποδείξει ένα απλό γραπτό θέμα του μαθητού που γράφεται μέσα σε λίγο χρόνο; Και ποιά έγκυρότητα μπορεί να έχει ένα τέτοιο γραπτό χαρτί, που επηρεάζεται από πολλούς έσωτερικούς και έξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν κατά την ώρα της γραπτής εξέτασης; Με τον τρόπο αυτόν των εξετάσεων, δεν πλησιάζουμε περισσότερο το παιδί, δεν το γνωρίζουμε καλύτερα και συνεπώς δεν το τοποθετούμε εκεί που του αξίζει. Οι γραπτές αυτές δοκιμασίες, θα έπρεπε να αντικατασταθούν με ψυχολογικές παρατηρήσεις του δασκάλου σε κάθε εργασία του παιδιού στο σχολείο, να εξαγώνονται συμπεράσματα και να σκιαγραφηθεί η συνολική του προσωπικότης. Αυτή θα ήταν η πραγματική επιστημονική διάκριση των παιδιών και η όρθη κατάταξις αυτών, αναλόγως των ικανοτήτων και της αποδόσεως εκάστου.

11. Γενικώς η Διδακτική και η Παιδαγωγική στο σημερινό σχολείο, πρέπει να είναι «Παιδοκεντρική» και όχι «Γνωσιοκεντρική» να βασιίζεται δηλ. και να ξεκινά από το παιδί και όχι από τις γνώσεις. Το παιδί θα βρίσκεται στο κέντρο κάθε εργασίας και κάθε μορφωτικής ενέργειας, η ψυχοσύνθεσις του θα καθορίζει τους σκοπούς και τα μέσα της μορφώσεως και όχι η διδακτέα ύλη και ο δάσκαλος. Να ακολουθήσωμε μια σύγχρονη μεθοδική διδασκαλία ή οποία θα «ξεκινά από την κορυφή της γνώσεως (δηλ. από το παιδί) και όχι από το άνοιγμα των πλευρών της».

12. Ο Σ. Π. δεν ευνοείται επίσης από την καθιερωμένη λογοκοπία του παλαιού σχολείου, τον αδιάκοπο προφορικό λόγο του δασκάλου και την έξωθεν αναγκαστική και θεωρητική αγωγή, αλλά διευκολύνεται από την αύτενεργό μάθησι του παιδιού. Η αύτενέργεια πρέπει να διέπη όλη τη ζωή του παιδιού στο σχολείο. Στην προσφορά και την κατανόησι των γνώσεων, την εφαρμογή και την αξιοποίησι αυτών, στις σιωπηρές και τις ατομικές εργασίες, την ομαδική απασχόλησι και την κοινωνικοποίησι όλης της σχολικής ζωής. Οι λανθάνουσες δυνάμεις του παιδιού, πρέπει να βρούν μια φυσική εκδήλωσι, να πάρουν τη θέση τους στην επιφάνεια, για να αποδώση το παιδί με κάθε δυνατή πληρότητα ό,τι προέρχεται από την έσωτερική του καταβολή και το ιδιόρρυθμο Είναι του.

13. Άλλα πρακτικά μέτρα τα οποία πρέπει να λάβη το σχολείο, για να είναι σχολείο του παιδαγωγικού προσανατολισμού, είναι η καλλιέργεια και η ανάπτυξις των σωματικών δυνάμεων και των πρακτικών δεξιοτήτων των μαθητών. Ο σχολικός κήπος και η εργασία που γίνεται εις αυτόν, ισχυροποιεί τις δυνάμεις του παιδιού, γι' αυτό και δεν πρέπει να λείπη από κανένα σχολείο. Χρειάζεται επίσης το χειροτεχνικό εργαστήριο σε μια ξεχωριστή αίθουσα, μέσα στην οποία τα παιδιά θα περνούν ευχάριστα, εργαζόμενα κατά τις ελεύθερες ώρες και τα ελεύθερα απογεύματα. Έτσι θα άσκηται το σώμα, το χέρι αλλά και το μυαλό του παιδιού, θα γνωρίση έστω και άμυδρως την αξία και τις συνθήκες των πρακτικών επιτηδευμάτων της ζωής κ.λ.π. Στόν ίδιο τομέα υπάγονται τα γήπεδα και τα χειμερινά υπόστεγα με τα γυμναστικά όργανα για αγωνίσματα, ασκήσεις και άλλα sports, στα οποία επιδίδονται οι μαθηταί με αυθορμησία και διάθεσι και τα οποία συντελούν πιο συστηματικά στην ισχυροποίησι των σωματικών δυνάμεων και της υγείας, βασικούς παράγοντες για την προκοπή στη ζωή.

14. Το πλέον όμως σοβαρό και αποτελεσματικό μέτρο που πρέπει να ληφθή, ώστε ο Σ. Π. να βρή την πιο έμπράγματα εφαρμογή στο σχολείο,

είναι η τήρησις του ατομικού φακέλλου του μαθητού. Ίσως αυτό να είναι σήμερα κάπως δύσκολο, κυρίως για τα όλιγοθέσια σχολεία, όταν μάλιστα αυτά είναι και πληθωρικά. Μια τέτοια προσπάθεια, άρχισε ήδη σε πολλά πρότυπα σχολεία διαφόρων περιφερειών, εκτός βεβαίως των πειραματικών σχολείων των Πανεπιστημίων, όπου ο ατομικός φάκελλος εφαρμόζεται από έτών, όπως και στα πρότυπα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Μια έστω και περιορισμένη κατ' αρχάς εργασία επί του θέματος αυτού, θα ήτο δυνατόν ν' άρχιση εις όλα τα Δημοτικά σχολεία. Στόν ατομικό φάκελλο, τοποθετούνται, το ατομικό δελτίο του μαθητού, το οίκογενειακό δελτίο με τις πληροφορίες της οίκογενειακής ζωής, το δελτίον υγείας κ.λ.π., καθώς και άλλα στοιχεία, τα οποία προκύπτουν από τις ψυχολογικές παρατηρήσεις του δασκάλου και από τα έργα του μαθητού. Παρατηρήσεις που αναφέρονται στην ιδιορρυθμία, τα διαφέροντα, την συμπεριφορά και την διαγωγή, δείγματα διαφόρων εργασιών, ίχνογραφήματα, εκθέσεις και ό,τι άλλο συντελεί, στη συνολική μελέτη του μαθητού. Όλα αυτά τα στοιχεία, σε συνδυασμό με ώρισμένες βασικές σημαντικές μετρήσεις όπως, ύψους, βάρους, θωρακικής περιμέτρου κ.λ.π. θα συνθέτουν σε γενικές γραμμές την ιδιαιτερότητα κάθε παιδιού. Η δέ εξέλικτική παρακολούθησις και η έννημέρωσις του φακέλλου με νέα στοιχεία, καθ' όλη την διάρκεια της φοιτήσεως αυτού στο σχολείο, θα παρέχουν την δυνατότητα εξαγωγής ενός γενικού και συνοπτικού χαρακτηρισμού για κάθε παιδί. Ο χαρακτηρισμός αυτός, θα είναι ένα βασικό στοιχείο, που θα βοηθήση θετικά άργότερα τον πραγματικό Ε. Π. του ατόμου, στο έπίσημο Κέντρο του Ε. Π.

Την καθαρώς ψυχολογική αυτή εργασία, σε άλλα πιο προωδευμένα εκπαιδευτικώς κράτη, αναλαμβάνει ειδικός έπιστήμων, δάσκαλος για το Δημοτικό και καθηγητής για το Γυμνάσιο, ο όποιος ονομάζεται σχολικός ψυχολόγος. Ένα τέτοιο μέτρο για τη δική μας σχολική πραγματικότητα, τουλάχιστον για σήμερα που αντιμετωπίζομε ακόμη πιο βασικές ανάγκες, δεν είναι εύκολο να εφαρμοσθή. Γι' αυτό, το καθήκον αυτό, έπωμίζεται μαζί με τα άλλα ο δάσκαλος, παρ' όλον ό,τι το κυρίως διδακτικό του έργο, του αφαιρεί σχεδόν όλο τον χρόνο, ο όποιος είναι όπωσδήποτε αναγκαίος για μια συστηματική παρακολούθησι προς παρατήρησι των μαθητών για τη συγκέντρωσι των άπαραιτήτων στοιχείων και τον ψυχολογικό χαρακτηρισμό αυτών.

15. Όλες αυτές οι ενέργειες του σχολείου, θα έχουν ως έπιστέγασμα, την ήθική καλλιέργεια των μαθητών. Τιποτε το θετικό δεν ήμπορεί να έπιτευχθή στη ζωή και κανένα έπάγγελμα δεν είναι αντικοινωνικό, ώστε να μη χρειάζεται έντιμότητα και ήθική. Οι βασικές άρετές, όπως η ήθικότης, το πνεύμα της κοινωνικότητας και της συνεργασίας, η θεληματική πειτής, η άγάπη, η τιμή, ο σεβασμός κλπ. είναι άπαραίτητα στοιχεία, για κάθε εργαζόμενο άνθρωπο. Παράλληλα προς αυτά, η αγωγή του πολίτου, η ένθική αγωγή θα δώση στα παιδιά την έννοια της πολιτειακής ζωής, και η ένθική αγωγή θα δώση στην συνείδησι της έξαρτήσεως από την όλότητα. Θα ένισχύση τον σύνδεσμο με το παρελθόν και την παράδοσι, τον σεβασμό προς τα πατρογονικά κλέη, από τα όποια πάντοτε άντλούμε, ώστε με την πραγματικότητα και τις συνθήκες του παρόντος, να δημιουργήσωμε την ευημερία και την ένθική έπιβεβαίωσι του μέλλοντος.

16. Τέλος, νομίζομεν ότι είναι σκόπιμο, στην τελευταία τάξι του σχολείου να δώσωμε πιο συγκεκριμένη μορφή του Σχ. Π. Τα περισσότερα παιδιά, θα εισέλθουν άμέσως μετά την άποφοίτησί των στον άγωνα της ζωής και θ' αντιμετωπίσουν την επαγγελματική πραγματικότητα. Ένα μέρος μόνο απ' αυτά, θα συνεχίση τις άνώτερες σπουδές. Γι' αυτό πρέπει να

7. Ξεχνούμε, πώς έχουμε να κάνουμε με παιδιά και μιλούμε περί ανέμων και υδάτων. Παίρνουμε το θέμα μας άφ' ὕψους!! Δὲν γονατίζουμε λίγο μὴ λασπωθούμε, δὲν ἀνασκουμπωνόμαστε καὶ δὲν προστρέχουμε στὴ μὴ μας γιὰ νὰ θυμηθούμε τ' ἀκαταλαβίστικα, ποὺ μᾶς ἔλεγαν, γιὰ νὰ μὴ λέμε καὶ μετς τέτοια! Καὶ τὰ διδάγματα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ τὰ κρατοῦμε «ἐν παροπλισμῷ» μὲ ναφθαλίνη στὴν ντουλάπα μας γιὰ κανένα διαγωνισμό. Κι ἔτσι ἀντὶ νὰ τρέξουμε στὸ ἀλῶνι τὸ διπλανό — τὸ Κοντβαλαίικο! — νὰ μετρήσουμε τὴν περιφέρεια — σφεντόνα, νὰ δείξουμε τὸ κέντρο — τὸ «στρόγυρο» κλπ. μιλούμε γιὰ κύκλο ἐκτός τόπου καὶ χρόνου! Μιλούμε γιὰ ὀρθογώνιο παραλληλόγραμμο ἀφηρημένα κι ἄς εἶναι γεμάτα τὰ θρανία ἀπὸ βιβλία καὶ τετράδια κι ἡ αἴθουσα ἀπὸ χίλια·δυὸ τέτοια συγκεκριμένα!

8. Κυνηγάμε πολλοὺς λαγούς καὶ δὲν πιάνουμε κανένα!! Τοῦ φορτῶνουμε τὸ ἄγουρο μυαλουδάκι του μὲ ἓνα σωρὸ ὀρισμούς καὶ θεωρίες καὶ δὲν πετυχαίνουμε στὸ τέλος τίποτε ἢ μᾶλλον κατορθώνουμε φεύγοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο νὰ μὴν ξέρη νὰ μετρή τὸ χωράφι του καὶ τὸ τεπόζιτό του! Ἐδῶ ἐφαρμόζεται ἄριστα «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ!» Μόνο ποὺ προσθέτουμε: «ἐν τῷ εὖ καὶ ταπεινῷ»! Μὴ φοβάστε, ἀγαπητοί μου, ν' ἀπλοποιητὲ τὰ θέματα, νὰ ὑλοποιητὲ τὴ θεωρία, νὰ ἐξετάζετε αὐτοῦσα τὰ πράγματα! Ἀφήστε τὶς θεωρίες γιὰ τὰ γυμνάσια καὶ ἀκόμη καλύτερα γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο.

9. Ξεχνούμε πὼς πῶς πολλὴ σημασία ἔχει ἡ ἀσκήσι ἀπὸ τὴ διδασκαλία καὶ παράδοσι! Τολμῶ νὰ ἰσχυρισθῶ, πὼς τὸ 99% τῆς ἐπιτυχίας στὴ Γεωμετρία τοῦ Δημοτικοῦ τὸ διεκδικεῖ ἡ ἀσκήσι κι ἡ ἐφαρμογή! Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν γελοιοποιεῖται τόσο ὁ βιαστικός δάσκαλος! Γυρίζοντας πίσω του ἀντικρύζει... τίποτε! Καὶ θυμοῦμαι κάποιο δάσκαλο, ποὺ ἔκανε δεῦτερο διαγωνισμό στὴ Γεωμετρία, γιὰτὶ στὸν πρῶτο ἔπρεπε νὰ μηδενίσῃ ὅλους τοὺς μαθητὰς του, μὴ καὶ ὁ ἐγωισμὸς δὲν τὸν ἄφηνε νὰ μηδενίσῃ — ὅπως ἔπρεπε! τὸν ἑαυτὸ του, ποὺ τόσο... παρακολουθοῦσε τὴν τάξι του!

10. Περιοριζόμαστε στὸ ἓνα παιδί, ποὺ λύνει τὸ πρόβλημα καὶ ἀφήνουμε τ' ἄλλο — παιδιά εἶναι! — νὰ χαζεύουν ἢ ἔστω ν' ἀδρανοῦν! Πρέπει ὅλα νὰ ἐργάζονται γιὰ νὰ προστίθεται ἔτσι κι ἡ ὀπτική ἐντύπωσι. Γιατὶ μόνον ἐν τῷ ἰδρῶτι τοῦ προσώπου των μπορεῖ νὰ μάθουν! Καὶ προσωπικά ἂν ἦμουν ἐπιθεωρητὴς, σπουδαῖο στοιχεῖο κρίσεως τοῦ δασκάλου θὰ εἶχα τὰ πρόχειρα τῶν μαθητῶν του!

11. Συγγενικό εἶναι καὶ τοῦτο: δὲν ἐκμεταλλευόμαστε τὶς σιωπηρὲς ἐργασίες καὶ τὶς ὥρες των τὶς ἀφήνουμε νὰ διέρχονται... σιωπηρῶς, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐργασία! Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε, πὼς θάπρεπε νὰ ὀνομάζονται σιωπηρὲς... ἀργίες! Κι ὕστερα παραπονιόμαστε, πὼς δὲν ἐπαρκεῖ ὁ χρόνος. Ἐνῶ οἱ σιωπηρὲς ἐργασίες κατάλληλα ἐκμεταλλευόμενες γελοιοποιοῦν τὴ σμικρότητα τοῦ χρόνου! Δάσκαλος, ποὺ οἱ μαθητὲς του δὲν ἔχουν ἀσκηθῇ νὰ ἐργάζονται σιωπηρά, ἀλλὰ καὶ ἐντατικά, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀποτύχῃ!

12. Πρέπει ν' ἀφήνουμε ἢ μᾶλλον νὰ φέρνουμε στὴ θέσι τὰ παιδιά νὰ νοιώθουν τὴν ἀνάγκη τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος! Τότε νωπὸ τὸ συγκρατεῖ! Τότε τὸχει πάντα μπροστὰ του: Σὲ πρώτη ζήτησι! Σὲ πρώτη ἀνάγκη!

13. Δὲ δίνουμε σημασία στὸν ὑπολογισμό τῶν ἀποστάσεων! Δὲν ὑλοποιούμε τοὺς ἀριθμούς! Δὲ μαθαίνουμε τὸ παιδί νὰ ὑπολογίζῃ ἐκτάσεις κι ἀποστάσεις! Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Νὰ τοῦ λέμε χιλιόμετρο καὶ νὰ τὸ μικρύνῃ ἀπελπιστικά ἢ νὰ τὸ ἐπεκτείνῃ ἀπέραντα! Νὰ τελειώῃ τὸ δημοτι-

κό, νὰ πηγαίῃ στὸ στρατὸ καὶ νὰ μὴ μπορῇ νὰ ὑπολογίσῃ οὔτε 2 μέτρα! Κι' ὅμως εἶπαμε: τὸ μάθημα τῆς Γεωμετρίας εἶναι γιὰ τὸ Δημοτικὸ κυρίως μάθημα πρακτικόν, μάθημα, ποὺ πρέπει ν' ἀντικρύζῃ τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς!

14. Ἴσως θάπρεπε νὰ ποῦμε καὶ τοῦτο: ἀπὸ τὴν πρώτη τάξι θὰ πρέπη τὸ παιδί νὰ συναστρέφεται μὲ ἀπλὰ γεωμετρικά σώματα — ὅπως στὰ παιχνίδια τῶν κύβων, στὶς ἐκδρομὲς κλπ. Μὰ μακριὰ ἀπὸ συνειδητὴ γεωμετρικὴ διδασκαλία! χωρὶς ἄμεσο σκοπὸ γι' ἄμεσο ἀποτέλεσμα! Τυχὰ δῆθεν!

15. Θὰ ποῦμε καὶ τὸ ἄλλο: ἡ Ἀριθμητικὴ κι ἡ Γεωμετρία εἶναι ἀδερφάδες! Καὶ μάλιστα δίδυμες! Καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ ἴδιο ὠάριο! Καὶ κατὰ τὸ γνωστὸ βιολογικὸ νόμο ἔχουν τὰ ἴδια γούστα; τὶς ἴδιες προτιμήσεις! τὶς ἴδιες ἰδιοτροπίες κι ἀπαιτήσεις: ξεκίνημα ἀπ' τὴ ζωὴ, σύνδεσι μὲ ἄλλα μαθήματα — ἰδίως τεχνικά καὶ φυσικὰ! — ἐποπτεία — κατὰ τὸ δυνατόν! — τοῦ γεωμετρικοῦ ἀντικειμένου, κατανόησί του καὶ συμβολικὴ παράστασί του μὲ χίλια·δυὸ μέσα!

16. Τελειώνουμε μὲ τοῦτο, χιλιοειπωμένο μὰ καὶ τόσο παραμελημένο: τότε πετύχαμε στὴ γεωμετρικὴ διδασκαλία, ὅταν βγαίνοντας τὸ παιδί ἀπ' τὸ Δημοτικὸ ξέρῃ νὰ μετρή τὰ πράγματα, ποὺ ἔχει καὶ χρησιμοποιεῖ! Ἀλλιῶς, κι ἂν ξέρῃ «νεράκι» ὅλο τὸ βιβλίο «ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτὰ» ἔχομε ἀποτύχει! Καὶ μάλιστα οἰκτρά! Κι ἂν ὑπάρχῃ, καὶ χειρότερα!

Ἰωάννης Κ. Θάνος

ΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ὡς γνωστόν, τὸ σχολεῖον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν εἰδολογικὸν καὶ ὀλικὸν σκοπὸν του, προσπαθεῖ νὰ τροφοδοτήσῃ τοὺς τροφίμους του, πλὴν τῶν ἄλλων καὶ μὲ γνώσεις τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Ὁ κόσμος οὗτος, ὁ ἔξω τερικός, γίνεται ἀντιληπτὸς μόνον διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καὶ τῆς φαντασίας, ἥτις ἔρχεται συνεπικουρος, τῶν σχηματιζομένων παραστάσεων τοῦ παιδός.

Γενικῶς αἱ αἰσθήσεις ἀποτελοῦν τὰς θύρας, δι' ὧν εἰσέρχονται τὰ ἐρεθίσματα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, καὶ τὴν πηγὴν πάσης γνώσεως εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ παιδός.

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀντίληψις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου στηρίζεται εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων, ἀναγκαῖον εἶναι ὅπως ὁ διδάσκαλος γνωρίζῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἐξελιξεως παρὰ τῷ παιδί ἐκάστης αἰσθήσεως, ἵνα ἐναρμονίσῃ καὶ προσαρμόσῃ ἀναλόγως καὶ τὴν διδακτέαν ὕλην, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον παροχῆς ταύτης.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ παιδί, ἅμα τῇ ἐλεύσει του εἰς τὸν κόσμον, εἶναι ἐτοιμον ἐντὸς ὀλίγου ν' ἀντιλαμβάνεται διὰ τῆς ὁράσεως τὸν κυκλῶνα τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ κόσμου, ἔστω ἀτελῶς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶναι ἱκανὸν νὰ δέχεται τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα διὰ τῶν διαφόρων αἰσθήσεων, ἐξελισσομένων ἀκανονίστως καὶ κατὰ σειρὰν χρησιμότητος.

“Ομως καί κατά τήν ἑναρξιν τῆς μαθητικῆς ἡλικίας τοῦ παιδὸς παρατηρεῖται ἀτέλεια περὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι.

Ἐντεῦθεν πηγάζει καὶ ἡ ἀνάγκη ἀσκήσεως τῶν διαφόρων αἰσθήσεων καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ παιδὸς εἰς τὸ σχολεῖον.

Πρὸς τοῦτο ἡ Μοντεσσόρι ἐχρησιμοποίησε διάφορα παιγνίδια, ὥστε εὐαρέστως ἀσχολούμενοι οἱ μαθηταὶ νὰ ἀσκοῦνται καὶ αἱ αἰσθήσεις τῶν.

Πέραν ὅμως τῶν ἡσκημένων αἰσθήσεων, διὰ νὰ καταστή ὁ μαθητὴς ἱκανὸς εἰς τὴν εἰσοδοὴν τῆς ὕλης, δέον ὅπως καὶ ἡ παρατηρητικότης αὐτοῦ ἐξελιχθῇ εἰς ἀνάλογον βαθμόν. Διὰ τῶν αἰσθήσεων ὁ μαθητὴς δέχεται παθητικῶς τὰ ἐρεθίσματα τοῦ ἔξω αὐτοῦ κόσμου, ἐνῶ διὰ τῆς παρατηρήσεως στρέφεται μόνος πρὸς τὸν ἑξωτερικὸν κόσμον μὲ ἐπικύρους τὴν προσοχὴν καὶ τὴν βούλησιν.

Εἰς τὸ σχολεῖον πολλαὶ εὐκαιρίαι ὑπάρχουν ἀπὸ τὰς πρώτας ἀκόμη τάξεις διὰ νὰ ἀσκηθοῦν οἱ παῖδες εἰς τὴν παρατήρησιν, διὰ νὰ ἐξελιχθῇ αὕτη εἰς ὃν βαθμὸν δύναται καὶ ἀπαιτεῖται. Ἡ Πατριδογνωσία, ἡ Πραγματογνωσία, τὰ Φυσιογνωστικά, καὶ ἡ χειροτεχνία ἀποτελοῦν τὸ καλλίτερον πεδὶον ἀσκήσεως τῆς παρατηρήσεως. Ὡς εἰκὸς πρὸς τοῦτο δὲν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερος χρόνος, ἀλλὰ ἄσκησις τῆς δεξιότητος τοῦ παρατηρεῖν καὶ κατ’ ἀκολουθίαν τοῦ σχηματίζειν παραστάσεις (ἐποπτείας) συνυφαίνεται μετὰ τῆς διδασκαλίας καὶ μεθ’ ὧν τῶν σταδίων αὐτῆς.

Ἦτοι καὶ τῆς προσκλήσεως καὶ τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζωμεν ὅτι καὶ ἡ φυσικὴ ἐξέλιξις τῆς ἱκανότητος τοῦ παρατηρεῖν ἀκολουθεῖ ἀκανόνιστον ρυθμόν. “Αλλοτε ταχὺν (7ον - 10ον ἔτος ἀρρένων) καὶ ἄλλοτε βραδὺν (10ον - 14ον ἔτος ἀρρένων). Τὰ θήλεα δὲ γενικῶς, τὰ ἔχοντα ἡλικίαν 11 ἐτῶν ὑπερτεροῦν εἰς τὴν δεξιότητα ταύτην.

Ἀμα τῇ ἑνάρξει δὲ τῆς λειτουργίας τῶν αἰσθήσεων, ὁ παῖς φέρεται πρὸ μιᾶς συγκεχυμένης καὶ ἀκαθορίστου εἰκόνος τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Παρουσιάζεται ὁ παῖς, ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον, ἀνίκανος νὰ διακρίνῃ τὰ μέρη τῶν πρὸ αὐτοῦ εἰκόνων τοῦ γύρω κόσμου.

Δὲν προσελκύεται οὗτος ποτὲ ἀπὸ τὰς λεπτομερείας τοῦ ὅλου, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ὀλικὰς παραστάσεις βαίνει σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς γνώσεις λεπτομερεστέρας καὶ σαφεστέρας τῆς ὀλικῆς.

Ἐπὶ τῶν δεδομένων δὲ τούτων στηρίζεται καὶ ἡ ὀλικὴ μέθοδος τῆς πρώτης ἀναγνώσεως.

Αἱ παραστάσεις βέβαια προέρχονται ἀπὸ αἰσθήματα, ἅτινα γεννῶνται διὰ τῶν διαφόρων αἰσθητηρίων ὀργάνων, ὡς τῆς ὁράσεως, ἀκοῆς κλπ. “Ομως τὰ διάφορα ἄτομα σχηματίζουν τὰς παραστάσεις τῶν ἄλλοτε κυρίως διὰ τῶν στοιχείων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης αἰσθήσεως. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ διάκρισις τῶν ἀτόμων εἰς πολλοὺς τύπους, ὡς εἶναι ὁ ὀπτικός, ὁ ἀκουστικός, κινητικός, μικτός, ἀμιγής, ἴσος, ἄνισος, ἐξ ἐθισμού κ.λ.π.

Γενικῶς ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἑξωτερικοῦ κόσμου διατρέχει ταύτην τὴν πορείαν : Καθολικὴ ἀντίληψις, ἀνάλυσις καὶ σύνθεσις.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναλυτικὴ ἀντίληψις βραδύνει τὴν ἐμφάνισιν τῆς εἰς τὸ παιδί, ὁ παῖς κατὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸ σχολεῖον στερεῖται παραστάσεων σαφῶν. Ὁ δὲ Hall θέλων νὰ τονίσῃ τὴν κενότητα τοῦ παιδικοῦ πνεύματος, λέγει ὅτι ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ προϋποθέτῃ ποτὲ ἀκριβῆ ὑπαρξιν οἰασδήποτε γνώσεως.

Ἡ γνώσις τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς τοῦ παιδὸς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν λήψιν θεραπευτικῶν μέτρων.

Ἐπὶ πλέον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ παῖς προσπαθεῖ ν’ ἀναπλη-

ρῶσιν τὰ χάσματα τῶν παραστάσεων αὐτοῦ διὰ τῆς φαντασίας καὶ πολλὰς δι’ ἀνυπάρκτων στοιχείων.

Πρὸς καταπολέμησιν δὲ τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς τοῦ παιδὸς καὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τοῦ σχολείου, θεωρεῖται ἡ ἐφαρμογὴ συντόνου ἐποπτικῆς παροχῆς τῆς ὕλης ἐπὶ αὐτῶν τούτων τῶν διδακτέων ἀντικειμένων ἢ ἐν ἀνάγκῃ ἐπὶ ὁμοιωμάτων αὐτῶν. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς παιδικῆς συνειδήσεως μὲ παραστάσεις πολλὰς καὶ ἀκριβεῖς τῶν πραγμάτων, ὥστε τὰ τυχόν χάσματα τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν παραστάσεων αὐτοῦ νὰ πληροῖ οὐχὶ δι’ ἀναλογιών, ἀλλὰ δι’ αὐτῶν τούτων τῶν ἐλλειπόντων στοιχείων, ἐπιτυγχανομένου τούτου δι’ ἐπαλειμμένων συστηματικῶν παρατηρήσεων, ἧτοι δι’ ἀναλυτικῶν ἐποπτειῶν.

Ἐπὶ πλέον διὰ νὰ ἐπιτυγχάνηται τελειοτάτη ἐποπτεία, ἀπαραίτητος εἶναι πλὴν τῶν τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐργασίας εἰς τὴν διδασκαλίαν. Τοῦτο ἀποτελεῖ, ἄλλωστε, ἓνα ἀπὸ τὰ κεντρικώτερα διδάγματα τῆς νεωτέρας Διδακτικῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ ψυχολογία τοῦ παιδὸς οὐχὶ μόνον ἐπιχέει φῶς εἰς πλεῖστα τῶν προβλημάτων τῆς ἐν γένει ἀγωγῆς, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἡ γνώσις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ μαθητοῦ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν διὰ μίαν ἐπιστημονικὴν καὶ πλήρη ἐλπίδων σχολικὴν ἐργασίαν.

Τοῦτο πρέπει ν’ ἀποτελῇ τὴν πυραμίδα τῶν φροντίδων παντὸς διδασκάλου, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀποβαίῃ κάτοχος τῶν πορισμάτων τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς, ἵνα καὶ τὸ ἔργον δικαίως θεωρῆται ἄκρως ἐπιστημονικόν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ ὀφείλῃ βαίνουν αὐξανόμενα παραλλήλως πρὸς τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐν γένει παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

Χρήστος Γιαννόπουλος

ΣΚΕΨΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Δὲν θὰ μιλήσω γιὰ μέθοδο οὔτε γιὰ πορεία διδασκαλίας. Εἶναι αὐτὰ πράγματα ξεπερασμένα. Πιστεύω πῶς στὸ μεθοδικὸ μέρος ἔχουμε προχωρήσει τόσο πολὺ, ποὺ σπάνια κάτι τὸ καινούργιο θὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε. Τὸ γενικὸ διάγραμμα γνωστὸ σὲ ὅλους. Οἱ λεπτομέρειες γιὰ τὸν καθένα ξεχωριστές. Δὲν ὑπάρχουν καλούπια.

Ὑπάρχουν ὅμως μερικὰ σημεῖα στὰ ὁποῖα σταματᾷ κανεὶς. Νοιώθει πῶς χρειάζεται κάποια βοήθεια ἀπὸ πάνω, ποὺ ὅμως δὲν ἔρχεται ποτέ. Ἴσως γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει πρόγραμμα σταθεροποιημένο. Γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ σημεῖα αὐτὰ θὰ μιλήσω.

Διδάσκουμε γεωγραφίᾳ γιὰ τὴν Ἀγγλίᾳ. Ὁμορφὴ διδακτικὴ ἐνότητα ἀλήθεια ! Μπαίνουμε στὴν τάξη ἄριστα προπαρασκευασμένοι. Προχωροῦμε ἀριστοτεχνικά. Χαρούμενοι ἐμεῖς, χαρούμενοι κι οἱ μαθηταὶ μας, ποὺ τόσα πράγματα ἀνακαλύπτουν. Καὶ ξαφνικά, πέφτει ἡ ἐρώτησις σὰν βόμβα : «Κύριε, φίλοι μας εἶναι οἱ Ἀγγλοὶ ἢ ἐχθροὶ μας ;»

Καὶ διερωτᾶται ὁ κοημένος ὁ δάσκαλος : — Νὰ πῶ, πῶς εἶναι φίλοι μας ; Μὰ ἡ κατοχὴ τοῦ 1854-59 ; Οἱ δολοπλοκίες τους ; Ἡ λυσσασμένη ἀντίδρασή τους στὸ Κρητικὸ ; Ἡ Κύπρος ; Νὰ πῶ, πῶς εἶναι ἐχθροὶ μας ; Μὰ οἱ τελευταῖες συμμαχίες ; Δὲν πολεμήσαμε στὴν ἔρημο ἀντάμα ;

Τὸ ζήτημα δὲν περιορίζεται μονάχα στὴν Ἀγγλίᾳ. Εἶναι γενικό. Οἱ

συμμαχίες και οι σχέσεις διαρκώς μεταβάλλονται. Προαιώνιοι έχθροι μας παρουσιάζονται αναγκαστικοί σύμμαχοι και η πολιτική ζητά την καλλιέργεια φιλίας. Παλαιοί φίλοι γίνονται ξαφνικά έχθροι. Και οι καταστάσεις εναλλάσσονται.

"Ελα τώρα σύ, φτωχέ δάσκαλε, και προσδιόρισε έχθρους και φίλους. Πάρε την ευθύνη να καλλιεργήσης έχθρα στην ψυχή του μαθητού σου για ένα οποιοδήποτε λαό. "Η κάνει τον να ξεχάσει τα όσα η πατρίδα του υπέφερε από ένα άλλον. Και σήκωσε, αν μπορείς, στις πλάτες σου, το βάρος μιας τέτοιας αποφάσεώς σου.

Σήμερα, που ο τεράστιος καταμερισμός της δουλειάς κάνει πιο έντονη, από κάθε άλλη φορά, την ανάγκη της συνεργασίας μας και με τους πιο μακρινούς λαούς, είναι τουλάχιστον όχι φρόνιμο να καλλιεργούμε μίσση. Αντίθετα, μόνο στην ειρηνική συνεργασία και στην αγάπη των εθνών πρέπει να βλέπουμε την ευτυχία του λαού μας.

Τό δοκίμασσε όλοι στα γεγονότα του Σουέζ. Σε μια γωνιά της γης έγινε το κακό. Κι έγινε αισθητό σε όλους. "Αρχισε από την ανησυχία, συνεχίστηκε με την έλλειψη σε καύσιμα, λιγότεψε η δουλειά σε βιομηχανίες, μεγάλωσε η ανεργία, ύψώθηκαν οι τιμές.

Τό γνωρίζουμε πολύ καλά. "Αν δεν δουλέψει ο Μαύρος στις φυτείες, ο Πέρσης στις πετρελαιοπηγές, ο Εύρωπαίος στα εργοστάσια ή στα ανθρακωρυχεία, θα γυρίσουμε εκατοντάδες χρόνια πίσω. "Όλων η δουλειά έχει αντίκτυπο σε μας και μες κάτι προσφέρουμε σε όλους.

Κι όταν, βγαλμένος με τον τρόπο αυτόν απ' την ανάγκη, προβάλλει, σαν ένας σκοπός της Γεωγραφίας, η καλλιέργεια αγάπης και συνεργασίας μεταξύ όλων των λαών του κόσμου, δεν είναι γελοίο να σκεπτόμαστε πως θα μεταδώσουμε στις νέες γενεές μίσση δικά μας;

Μά πάλι να ξεχάσουμε τα όσα έχουμε πάθει, ν' αφήσουμε τη διστακτικότητα, ν' ανοίξουμε την καρδιά μας και με ευπιστία απεριόριστη ν' αγαλιάσουμε όλους. Είναι άραγε σωστό; Δεν κινδυνεύουμε να γελαστούμε, να ξαναπάθουμε, τι και άλλη φορά, ίσως και χειρότερα τώρα;

Εύχης έργο θα ήταν, η ίδια κατεύθυνση να υπήρχε στην εκπαίδευση όλων των λαών. "Αγνή αγάπη, ειλικρινής ειρηνική συνεργασία. Δυστυχώς δεν μπορούμε να βεβαιώσουμε πως συμβαίνει κάτι τέτοιο. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως πρέπει να σταματήσουμε κι εμείς τις προσπάθειές μας. Μπορούμε να προχωρήσουμε πρώτοι. Να τονίσουμε—και είμαστε βέβαιοι πως θα λέμε την αλήθεια—ότι στην ψυχή όλων των λαών υπάρχει ενδόμυχη ή αγάπη για τους πολίτες κάθε κράτους. "Όλοι, όσους δεν δηλητηρίασε ή στυγνή πολιτική, αισθάνονται αυτή την αγάπη. Κι' αν η διπλωματία παρασύρη λαούς και δημιουργή καταστάσεις έχθρικές, ως μη πλανώμεθα, γιατί ούτε κι αυτή πλανάται. Οι δεσμοί μεταξύ των λαών μένουν. "Όταν περάση ο φανατισμός του όχλου, τα ανθρώπινα συναισθήματα και πάλι κυριαρχούν.

Μπορούμε να ξεχωρίσουμε λαό και διπλωματία. "Ο λαός αγαπά. "Η διπλωματία πορασύρει. Συναισθήματα λοιπόν φιλίας προς το λαό. "Επιφυλακτικότητα προς τη διπλωματία. "Εκεί είναι η τέχνη. Να μην απομακρύνουν τα σχολεία απ' την ψυχή των λαών την αγάπη. Και στις πιο δύσκολες στιγμές να την κρατούν, έστω μισοσβυσμένη. "Ετσι εξυπηρετούν και την πολιτική του Έθνους. "Η απομόνωση εύκολα δημιουργείται. "Όταν όμως έλθει η ώρα της συμμαχίας, τότε χρειάζεται η ψυχική επαφή. Κι αν αυτή δεν υπάρχει, άχρηστη κι η συμμαχία, χωρίς αποτέλεσμα οι ύψηλές επισκέψεις. Δεν είναι μακριά ή απόπειρα για την "Ελληνοτουρκική φιλία.

Πορά τα σύμφωνα, πορά τις επισκέψεις, πορά τις προσπάθειες, ή φιλία πέθανε προτού καν γεννηθῇ. Πρώτοι εμείς οι δασκάλοι δεν την πιστέψαμε. Παρά την καλή μας θέληση βλέπαμε πως ήταν πολύ άργα για μιὰ προσπάθεια, μάταιη ίσως. Δεν υπήρξε προεργασία. "Ετσι η διπλωματία αναγκάστηκε να κάνει επίσημα στο τέλος την κηδεία της συμμαχίας.

"Αλλάξαμε την εποχή εκείνη βιβλία αναγνωστικά και βοηθητικά, βάλαμε στη σκέψη και στη γλώσσα μας φρένο. Κάναμε άσχημα πολύ. Ξεκινήσαμε από λανθασμένη βάση. Θελήσαμε να σκεπάσουμε αλήθειες. Σφάλμα. "Η αλήθεια δεν πρέπει να σκεπάζεται σε τέτοιες περιπτώσεις. Θα αποκαλυφθῇ κάποτε και τα αποτελέσματα θα είναι όδυνηρά. Νομίσαμε πως με το σκέπασμα της αλήθειας, θα καταπραΰναμε μίσση, θα φέρναμε προσέγγιση ψυχική. Πλάνη. Οι λαοί δεν πρέπει να ξεχνούν τα όσα έχουν πάθει. Αντίθετα, πρέπει να τα θυμούνται. Να τους τα υπενθυμίζουμε αν τα χουν λησμονήσει. Για να γίνουν μαθήματα. Για να ρυθμισθῇ ο δρόμος προς το μέλλον.

"Εκείνο που πρέπει να μάθουν οι λαοί είναι να συγχωρούν. Να δίνουν το χέρι για ένα ξεκίνημα καινούργιο. Αυτό χαρακτηρίζει τους πολιτισμένους. Ούτε άγνοια, ούτε λησμονιά, ούτε εκδίκηση όμως. "Η άγνοια και η λησμονιά μπορούν να ξαναφέρουν το κακό. "Η εκδίκηση θα θέλη άντεκδίκηση και θα συνεχίζεται ο φαύλος κύκλος.

Να γνωρίζουμε τη συμπεριφορά των άλλων λαών απέναντί μας. Να μη την ξεχνούμε ποτέ. Να συγχωρούμε όμως. Αυτή ως είναι η κατεύθυνσή μας. "Η μεγαλοψυχία. Δείγμα του μεγάλου και δυνατού. Σ' αυτό ως τείνουμε όταν μιλούμε για σχέσεις διεθνείς, διδάσκοντας γεωγραφία. "Ισως ξεφύγουμε από τη ζωή της χθές. Θα είμαστε όμως πιο κοντά στη ζωή της Αύριον. Και τη ζωή της Αύριον πρέπει να αντιπροσωπεύει το Σχολείο.

Γ. Παπαγεωργίου

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ Γ' ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ 2ου ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΟΣ

"Η εργασία μου εις την Γ' τάξιν του προτύπου έγινε επί τη βάσει της "Ενιαίας Διδασκαλίας. Αί ενότητες έλαβον μεγαλυτέραν έκτασιν και έκιν-τάζοντο λεπτομερέστερον και επιστημονικώτερον από την εφαρμοζομένην τοιαύτην εις την Β' τάξιν.

"Ως βασικήν επιδίωξιν έβάλαμεν την κατάστροφήν σχεδίου βάσει του οποίου θα κινηθώμεν, ακολουθούντες εις όλην την πορείαν, το φυσικόν δρόμον της μαθήσεως.

"Ο Σεβαστός μας κ. "Επιθεωρητής προετοίμασε διά κάθε τάξιν τας διδακτικάς ενότητας βάσει του Νέου "Αναλυτικού Προγράμματος, γύρω από τας όποιαν θα έγινετο η εργασία επάνω εις τα διαφέροντα των παιδών και πρό της έναρξεως των μαθημάτων, κατετόπισεν όλους μας ως προς τας γενικάς γραμμάς και τας επί μέρους λεπτομερείας. Μιάς εργασίας δηλαδή προγραμματισθείσης και έγκριθείσης παρά του σεβαστού μας κ. Γενικού "Επιθεωρητού Γ' "Εκπαιδευτικής Περιφέρειας. "Ο καθείς μας είχεν όλην την έλευθερίαν ως προς την επεξεργασίαν των δοθεισών ενότητων, αναλόγως όμως των παρουσιαζομένων άφορμών θα ήμπορούσε να

παρεμβάλλη και επεξεργάζεται και άλλας ενότητας ή και να παραλείψη μερικάς εξ αυτών.

Αί ένότητες πού τās έμελετήσαμεν εἰς τήν τάξιν καί εἰς τὸ ὕπαιθρον εἶναι :

1) Τὸ διδακτῆριον μὲ πολλὰς ὑποενότητας, (προσευχάς, ποιήματα, τραγούδια, αἰνύγματα, παιγνίδια).

Ἐλεύθεραι ἀνακοινώσεις. Ἐντυπώσεις τῆς Κυριακῆς.

2) Το Φθινόπωρο. (Η γύρω φύσις, φρούτα, λαχανικά, ἄνθη, που-
λιά κ λ.π.).

3) Ἡ κατοικία μας, ἡ συνοικία τοῦ σχολείου, ἄλλαι συνοικίαι.

4) Ἡ πόλις μας. (Μὲ πολλά ὑποενότητας κλπ.).

5) Μορφή του έδάφους. (Πεδιάς, κοιλάς, όροπέδιον, λόφος, όρος κλπ.). Έκδρομαί.

6) Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

7) Ὁ χειμώνας.

8) Μετεωρολογικά φαινόμενα. (Σύννεφα, βροχή, χάλαζα, όμίχλη, κλίμα κ.λ.π.).

9) "Υδάτα. (Πηγή, φρέσρ, ρυάκιον, χείμαρρος, ποταμός κ.λ.π.). Χρησιμοποίησις τῶν ρεόντων ὑδάτων, πλημμύραι.

10) Ἡ Θάλασσα. (Παραλίσ, λιμὴν, ὄρμος, κόλπος, ἀκρωτήριον κλπ.).

11) "Ανοιξις.

12) Πάσχα.

13) Ἐνδύματα, τροφαί.

14) Τὰ γειτονικά χωριά. Ἡ Ἐπαρχία μας. Ὁ Νομός μας.

15) Τὸ Θέρος.

Ἐντός τῶν ἐνοτήτων περιελήφθησαν οἱ ἐθνικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἐορ-
ταὶ τῆς ἐποχῆς, αἱ πανηγύρεις κ.λ.π.

Ποιός θά ἤμπορούσε νά εἰπῇ, πῶς «ὁ προκαθορισμός αὐτὸς εἶναι ἀντιψυχολογικός καὶ πῶς προκαθορίζουμε τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ;

Ποιό από τα ανωτέρω κέντρα δὲν εἶναι εὐκαιριακὸν καὶ συγχρόνως κέντρον διαφέροντος;

Προετοιμασίαι εἰς τὴν τάξιν

Τὰ παιδιά τῆς Γ' τάξεως εἶναι 57. 20 κορίτσια καὶ 37 ἀγόρια. Κά-
θονται εἰς τὰ θρανία ἀπὸ τρία. (Τὰ θρανία σχῆμα Π.) Ἡ αἴθουσά μας εἶ-
ναι μεγάλη, φωτεινὴ καὶ χαρούμενη. Ἔχει τὰ ἀπαραίτητα ἔπιπλα (βάθρο,
τραπέζι, πίνακα, κλπ.).

Τὰ παιδιά ἦλθαν εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ὅτι καλὸ ἢ κακὸ ἔχουν κληρονομῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς οἰκογενείας, τοῦ περιβάλλοντος. Ἀναλαμβάνομε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ ὅσα καλὰ ἔφεραν τὰ παιδιά μαζί των καὶ νὰ διώξωμε συγχρόνως τὰ κακά.

Παίρνομε αποφάσεις :

1) Να φυλάγουμε καθαρή την τάξιν. Πρὸς τοῦτο ὀρίζεται ὁμᾶς μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἑβδομαδιαίως, διὰ τὴν καθημερινὴν καθαριότητα τῆς τάξεως.

2) Κάνομε συστάσεις διὰ τὴν ἀτομικὴν καθαριότητα τῶν μαθητῶν, διδόμεν ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς διὰ τὴν ὅλην συμπεριφορὰν τῶν μαθητῶν μεταξύ τῶν κ.λ.π.

3) Χωρίζουμε τα παιδιά εις ομάδας δια την καλλιτέραν πρόοδον και παρακολούθησιν μεταξύ των.

4) Συζητάμε διὰ τὰ πράγματα ποὺ χρειάζονται εἰς ἕκαστον μαθητὴν, (βιβλία, τετραδία, μολύβια, πλαστιλίνη, πηλό, χρώματα, κλωστές, κουτιά ξυλσράκια ὁμοιόμορφα κ.λ.π.). Διὰ νὰ μὴ προσκόπη ἡ ἐργασία μας εἰς τὴν ἑλλειψιν μολυβιοῦ, ἀγοράσαμε διὰ χρημάτων τοῦ ταμείου τῆς τάξεως γραφικὴν ὕλην, τὴν φυλάξαμεν εἰς τὸ σχολεῖον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν πτωχῶν παιδιῶν. Ὅλα αὐτὰ, ἀπετέλεσαν τὸν ἐξοπλισμὸν μας. Ἔτσι προετοιμασμένοι ἀρχίσαμε τὴν ἐργασία μας.

Ἑνῆα διδασκαλία

Διὰ νὰ βοηθήσωμε τὸ παιδί εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν, πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἱκανοτήτων καὶ νὰ τοῦ δώσωμε γερὴ καὶ ὀργανικὴ μόρφωσιν, ἐπιβάλλεται νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὴν ζωὴν του.

Ἡ μόρφωσις πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν ποὺ καθιερώνει ὁ Μεγάλος Παιδαγωγὸς Decroly: «Μὲ τὴ ζωὴ, μέσα στὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴ ζωὴ.» Διότι μόνον διὰ τοῦ φυσικοῦ τρόπου τοῦ μανθάνειν θεραπεύεται ἡ ἀτομικότης καὶ ἐφορμῶνται αἱ ὕψισται ἀρχαὶ τῆς αὐτενεργείας, τῆς ἐποπτείας καὶ τῆς ἐργασίας.

Τίποτε δὲν ὑπάρχει αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον εἰς τὴν φύσιν καὶ τίποτε δὲν ἢ μπορεῖ νὰ ζῇ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν. Ὅλα ζοῦν καὶ ὑπάρχουν εἰς αἰσιώδη ἀλληλεξάρτησιν καὶ κατὰ συνέπειαν ἓνα φυσικὸν ὄν, ἢ ἓνα φαινόμενον, διὰ τὰ καταννοθῆναι πρέπει νὰ ἐμφανίζεται καὶ νὰ ἐξετάζεται ἐνιαῖα καὶ εἰς ἐξάρτησιν μὲ τὰ ὅσα ὑπάρχουν γύρω εἰς αὐτὸ καὶ ὄχι ἔξω ἀπὸ αὐτὰ καὶ μόνον του. Ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος εἶναι διὰ τὸ παιδί ἓνα ἀκομμάτιστον ὅλον· ὁμοίος εἶναι καὶ ὁ ψυχικὸς του κόσμος.

Ἡ Ε.Σ.Δ. ἐπιτρέπει εἰς τὸ παιδὶ νὰ ζήσῃ τὸν γύρω του κόσμον καὶ μὲ τὴν ζωὴν νὰ ἀποκτήσῃ γνώσεις. Στρέφεται εἰς τὴν συναισθηματοκινητικὴν κατάστασιν τὸ παιδιοῦ πὺς κυριαρχεῖ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν. Ἀντιτίθεται πρὸς τὰ εἰδικὰ μαθήματα, διότι μὲ τὰ εἰδικὰ μαθήματα ἀποκόπτεται τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Τὴν ἐργασίαν μας εἰς τὴν Γ' τάξιν τὴν ἐστηρίξαμεν εἰς τὸ ἄμεσον πατριδογνωστικὸν ὕλικον, εἰς τὴν «ἔννοιαν τῆς στενωτέρας Πατρίδος» καὶ τὸ ἄμεσον περιβάλλον. Ἡ γνώσις τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος θέλγει τὰ παι-
διὰ ἰδιαίτερώς καὶ τὰ ἐνθουσιάζει.

“Ὅλα τὰ ὑπὸ τοῦ νέου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος προβλεπόμενα μαθήματα ἐνυφάνθησαν εἰς τὰς ἐξεταζομένας ἐνότητες. Ἐξαιρέσιν ἀπετέλεσαν τὰ μαθήματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Μυθολογίας.

Τρόπος εφαρμογής των άρχων αυτενεργείας, έποπτείας κ.λ.π.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξέλιξις τῶν δεξιοτήτων ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν κίνησιν, τὴν προσπάθειαν, τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεων του. Ἔτσι μόνον ἡμπορεῖ νὰ πάρῃ κάθε δεξιότης τὴν ὀριστικὴν μορφήν καὶ ὅχι μὲ τὴν παθητικὴν στάσιν καὶ τὴν ἀκίνησιν. Ἐπίσης μόνον μὲ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ συνεχεῖ χρῆσιν τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ὀργάνων ἀναπτύσσεται κανονικὰ τὸ παιδί.

Εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον αὐτὴν διαπίστωσιν ἐστηρίξαμε τὴν ἐργασίαν
τῶν μαθητῶν διὰ τὸν ἀπολογισμὸν τῶν μαθημάτων.

μας, ὡς πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν ὧν τῶν μαθημάτων.
Ἐφρονίσσαμεν τὸ κάθε τί πού πρέπει νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ τὸ μαθαί-
νῃ μὲ προσπάθειαν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ἰδικήν του, μὲ ἐνέργειαν
ἐκ τῶν ἔσω, μὲ αὐτενέργειαν. Διότι μὲ τὸ νὰ ἀκοῦν τὸ παιδί μόνον, δὲν
ἐξελίσσεται οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε ἡ καρδιά, οὔτε τὸ κορμί του!

Διὰ τὴν ἱκανοπνίησιν τῆς κινητικότητος τοῦ παιδιοῦ πορεῖσμεν πολ-
λὰς εὐκαιρίας διὰ παιγνίδι, γέλιοι, χαρὰ, διότι χωρὶς τὴν κίνησιν δὲν εἶ-
ναι δυνατὴ ἡ ἐξέλιξις τοῦ παιδιοῦ καὶ οὕτῃ ἀκόμη ἡ ζωὴ του, ἀφοῦ ἡ κί-
νησις εἶναι ζωὴ καὶ ἡ ζωὴ κίνησις!

Ἡ διδασκαλία μας ἐλάμβανε παιγνιώδη, εὐχάριστον καὶ χοροῦμενην μορφήν, διότι τὸ παιδί δὲν ἠμπορεῖ νὰ σκέπτεται ὅπως ἕνας μεγάλος, νὰ θέλῃ ὅ,τι θέλει ὁ μεγάλος, νὰ κρίνῃ ὅπως ἕνας μεγάλος. Τὸ παιδί ἔχει ἰδικὸ του παιδικὸν κόσμον, ἰδικές του παιδικές ἐπιθυμίες καὶ ἰδικό του παιδικὸν τρόπον σκέψεως.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία συνεχῶς ἐξελίσσεται. Παρηκολοίθησα ὅσον ἦτο δυνατόν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ψυχοπνευματικοῦ κόσμου τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μου. Ἡ διδακτικὴ ἔξοδος ἀπετέλεσε σπουδαῖον στοιχεῖον ἐνισχύσεως τῆς ὅλης ἐργασίας καὶ τοῦτο, διότι συνεδέετο στενῶτα πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἑποπτείας. Ξεκινούσαμε ἀπὸ τὰ ἐκάστοτε διαφέροντα τῶν παιδιῶν, ἀπὸ τὰ βιώματα αὐτῶν, τὰς ἀνάγκας τῆς τότεως, τὸ περιβάλλον.

Ἡ ἀδιάκοπος ἀπασχόλησις μὲ τὰ ἀντικείμενα τῆς στενωτέρας Πα-
τρίδος ἐπιδρᾷ μὲ σαγηνευτικὴν δύναμιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ συ-
ναίσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν Πατρίδα, πρὸς τὸ σπίτι, τὴν αὐ-
λὴν, τὸν δρόμον κ.λ.π., εἶναι βαθεῖα ριζωμένον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν
καὶ τοῦτο διακρίνομεν καλλίτερα ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν μὲ τὸν ὁποῖον ἐκ-
φράζονται τὰ παιδιὰ διὰ κάθε τι ποῦ ἐπισκέπτονται καὶ παρατηροῦν. Τὸ
παιδί τῆς Γ' τάξεως πρέπει νὰ καλύψῃ πρῶτα τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ διαφέ-
ροντα τῆς γύρω ζωῆς του καὶ μὲ τὴν «πνευματικὴν του ὥριμανσιν» ἀργό-
τερα νὰ θέλῃ νὰ μάθῃ καὶ κάτι ἄλλο.

Τὴν κάθε ἐνότητα ἀπὸ τὰ διδασκόμενα μαθήματα τὴν δίναμε πρῶτα ὁλόκληρη, ὅσο μεγάλη κι ἂν ᾖται, διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὰ παιδιά εἰς τὰς ἀρχὰς μίαν γενικὴν εἰκόνα ἢ γενικὴν ἀντίληψιν οὐτῆς, ἔστω καὶ θαμπὴ καὶ ἔπειτα ἐγίνετο ἡ ἐπεξεργασία κατὰ τεμάχια, μὲ περιεχόμενον κατὰ τὸ δυνατόν αὐτοτελές, διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἔτσι τελείαν ἐποπτεῖαν. Διότι ὅταν ὁ ἄνθρωπος παρατηρῇ κάτι, τὸ βλέπει πρῶτα ὥς ὅλον καὶ μετὰ τὸ ἀναλύει μὲ λεπτομέρειαν καὶ σχηματίζει σαφεῖ ἀντίληψιν δι' αὐτὸ καὶ σαφεῖ ἐποπτεῖαν. Τὸ ἴδιο ἐγίνετο καὶ ὅταν μέσα εἰς τὴν τάξιν ἐγίνετο ὁ ἔλεγχος τῆς ἀτομικῆς ἢ ὁμαδικῆς ἐργασίας μὲ τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ καθενὸς κ.λ.π.

Διὰ τὰ εἶναι δημιουργικὴ ἡ ἐργασία μας ὠδηγοῦσαμε τὰ παιδιὰ ἐμπρὸς εἰς τὰ πράγματα, ἢ ὅπου δὲν ἦτο δυνατόν αὐτό, προσκομίζαμε τὰ ἀντικείμενα εἰς τὴν τάξιν καὶ τὰ παιδιὰ αὐτενεργῶς τὰ ἐρευνοῦσαν καὶ τὰ ἐμελετοῦσαν. Εὐκολώτερον τὰ παιδιὰ ἀντιλαμβάνονται τὰ συγκεκριμένα πράγματα καὶ ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις των, παρὰ τὰ ἀφηρημένα. Ὅταν ἦτο ἀνάγκη νὰ διδάξωμε κάτι τὸ ἀφηρημένον, τὸ συνδέαμε μὲ συγκεκριμένα καὶ χειροπιαστὰ πράγματα, διότι μόνον ἔτσι γίνεται ἡ κατανόησις.

Εἰς τὰ πρῶτα δύο ἢ τρία μαθήματα μετὰ τὴν συνεργασίαν τῶν παιδιῶν ἐδιδάξαμε τὸν τρόπον ἐπεξεργασίας μιᾶς ἐνότητος ἀπὸ ἑκάστου μᾶθητος καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως τῶν πηγῶν γνώσεως. Ἐπειτα ἀναθέταμε κάθε ἐργασίαν εἰς αὐτὰ διὰ μάθησιν καὶ κάθε ἔργον δι' ἐκτέλεσιν, ἀφοῦ πρῶτα καταστρώσαμε μαζὶ τοὺς σχέδιον ἐργασίας. Τὸ σχέδιον τὸ γράψαμε εἰς εἰς τὸν πίνακα, διὰ νὰ συνηθίσουν μόνον τῶν τὰ παιδιά εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτήν. Π.χ. Τὰ παιδιά θὰ μελετήσουν τὸ πρόβατο. Πρέπει νὰ ποῦν: τί εἶναι, 2) πῶς εἶναι, 3) τί χρειάζεται, 4) ἡ ἱστορία τοῦ κλπ., διὰ νὰ γνωρίζουν ἀπὸ ποῦ θὰ ἀρχίσουν, ποῦ νὰ τελειώσουν καὶ τί δουλειᾶς γενικὰ πρέπει νὰ κάνουν, δι' ἐκάστην ἐργασίαν καὶ νὰ μὴ πελαγοδρομοῦν. Τὸ σχέδιον ἦτο

ἀπλό, ἀνάλογο μὲ τὴν ἀντιληπτικότητα τους. Ὁρίζαμε καὶ τὰς πηγὰς γνώσεως εἰς τὰς ὁποίας θὰ κατοφύγουν (βιβλία, περιοδικὰ κλπ.). Ἔτσι τὰ παιδιὰ κατετοπίσθησαν καὶ ἐφρόντιζαν συνειδητὰ διὰ τὸ κάθε τί. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ὑπεχρεώθησαν εἰς αὐτενεργὸν ἐργασίαν, κατέβαλον προσπάθειαν καὶ ἐπέτυχον πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν ἐξέλιξιν, ἀπέκτησαν γνώσεις. Τὰς γνώσεις αὐτὰς τὰ παιδιὰ ὠδηγήθησαν νὰ τὰς ἀξιοποιήσουν καὶ νὰ τὰς ἐφαρμόζουν εἰς τὴν ζωὴν. Ὁδηγήσαμε τὰ παιδιὰ εἰς ἀγαθοεργίαν, ἐβοηθοῦσαν τακτικὰ πτωχοὺς καὶ ἀπόρους συμμαθητὰς τῶν μὲ εἶδη ἱματισμοῦ καὶ γραφικῆς ὕλης, περιποιήθησαν ἄνθη, δένδρα, λαχανικὰ κ.λ.π.

Πώς γίνεται ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτήτων καὶ ἡ ἄσκησης
ἐπὶ τῶν διαφορῶν μαθημάτων

“Οταν προκύψῃ ἀνάγκη διὰ τὴν μελέτην ἑνὸς πράγματος, γίνεται κάποια πρόχειρη συζήτησις ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα πού θά ἐξετάσωμεν. Ὅσοι δὲ διδάσκονται τὰ παιδιὰ εἰς τὸ μέρος πού εὐρίσκεται αὐτὸ καὶ ἐκεῖ, ἀφοῦ ὀρίζονται εἰς κοινὴν φυσικὴν καὶ διαλογικὴν συζήτησιν τί πρέπει νὰ μάθουν ἀπὸ αὐτό, ἀφήνονται ἐλεύθερα νὰ τὸ παρατηρήσουν καὶ νὰ τὸ μελετήσουν. Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει νὰ ἀποκτήσουν αὐτὰ σαφεῖς κατ’ αἴσθησιν ἐποπτεῖαι τῶν πραγμάτων, νὰ σχηματίσουν καὶ τὰς ἐννοίας αὐτῶν, εὐρίσκουν πάλιν εἰς συνεργασίαν καὶ ὅλα τὰ εἶδη πού εἶναι ὅμοια μὲ τὸ ἐξεταζόμενον πρᾶγμα, διὰ νὰ τὸ συγκρίνουν καὶ νὰ εὕρουν τὰς ομοιώτητας καὶ τὰς διαφοράς ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ προκύψουν τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς ἐννοίας. Αἱ ἀπορίαι τῶν παιδιῶν λύονται ἐπὶ τόπου.

Τὴν ἐπομένην καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος γίνεται ἡ ἐπεξεργασία σύμφωνα με τὰς ἀρχὰς τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας καὶ τὴν μορφὴν ποὺ πρέπει νὰ παίρνῃ ἡ ἐργασία εἰς τὸ Νέο Σχολεῖο.

πρέπει να παίρνει ή εργασία εις τὸ Νέο Σχολεῖο.
Καλεῖται ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ κατὰ κανόνα ἕνα ἀπὸ τοὺς μέσους τυ-
πους ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἀνακοινώνει ὅτι παρατήρησε καὶ ἠμπόρεσε
νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸ θέμα ποὺ ἀνέλαβε ἡ τάξις τὴν προηγουμένην ἡμέρα. Παι-
διὰ καὶ δασκάλα ἀκοῦνε μὲν προσοχὴ καὶ ὅταν αὐτὸ τελειώσῃ καλοῦνται
οἱ ἄλλοι νὰ συμπληρώσουν ἢ νὰ διορθώσουν ὅ,τι παρέλειψε ἢ ὅ,τι εἶπε
λανθασμένον. Αὐτὴ ἡ συμπληρωσις καὶ διόρθωσις γίνεται πάλι μὲ τρόπο
φυσικόν, δηλαδὴ σὺν κουβέντα, μὲ διαλογικὴ συζήτησιν καὶ ὅπως ἀκριβῶς
γίνεται εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ δασκάλα ἐπεμβαίνει ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀνάγκη καὶ
φροντίζει νὰ κρατῇ τὴν ἐργασίαν εἰς κανονικὸν ρυθμὸν διὰ νὰ μὴ δημιουρ-
γοῦνται χάσματα καὶ λησμονοῦν τὰ παιδιὰ τί κάνουν.

Νὰ καταμερίζῃ τὴν ἐργασίαν, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀτομικότητα τοῦ κάθε παιδιοῦ. Νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τὴν συμμετοχὴν ὅλων τῶν παιδιῶν. Νὰ παρορμᾷ εἰς βαθύτερην σκέψιν τὰ συνεργαζόμενα παιδιὰ διὰ τὰ ἀνυψώσεων ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέραν πνευματικῶς. Νὰ τὰ ὀδηγῇ εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν γνώσεως καὶ εἰς τὴν ταξινομήσιν καὶ συγκέντρωσιν τῆς ὕλης καὶ τὴν ἐξαγωγήν συμπερασμάτων, διὰ τὰ ἡμποροῦν αὐτὰ νὰ συγκρατοῦν ὅσα μαθαίνουν.

Μετά τὸ κλείσιμο μιᾶς ἐνότητος ἐπακολοθεῖ ἀνακεφαλαιώσις ὑπὸ
τύπον ἀπορίων καὶ ἐντυπώσεων πρὸς καλλιτέραν ἐμπέδωσιν καὶ σύλληψιν
τοῦ ὅλου. Ἔτσι ἐξαντλεῖται κάθε θέμα καὶ ὁλοκληρώνεται κάθε ἐργασία.

Ἡ διάρκεια μιᾶς ἐνότητος εὐρίσκετο ἐν συνάρτησιν μετὰ τοῦ παιδικοῦ διαφέροντος. Τὸ εὐχάριστον ὅμως εἶναι, ὅτι εἰς τὴν Ε. Δ. ὅταν ἀρχίζῃ νὰ διαφαίνεται ἡ κόπωση ἢ ὅταν τὰ ἴδια τὰ παιδιά τὸ ζητοῦν, συντελεῖται ἡ μεταπτώσις ἀπὸ ἑνὸς κύκλου ἐργασίας εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ αὐτὸ ὠφελεῖ πάρα πολὺ εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως.

Τὰ παιδιά ζητούν νά ασκηθοῦν γλωσσικά. Γράφομε σχετικό μέ τήν

ἐνόητα κείμενον εἰς τὸν πίνακα τῇ συνεργασίᾳ τῶν παιδιῶν, ἢ διαβάζομε σχετικὰ κεφάλαιον ἀπὸ τοῦ ἀναγνωστικὸν μας, ἐάν ὑπάρχῃ. Μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν γίνεται ἐπ' αὐτοῦ ἄσκησις τῆς ἀναγνώσεως. Καλεῖ ἡ δασκάλα τὸν πλέον ἀδύνατον μαθητὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Διαβάζει ὁ μαθητὴς αὐτὸς μία, δύο περιόδους καὶ ἐπειδὴ φυσικὸν εἶναι νὰ μὴ διαβάσῃ καλὰ, ὡς ἀδύνατος, ἀναθέτει εἰς τὸν καλλίτερον μαθητὴν νὰ διαβάσῃ τὸ ἴδιον. Διαβάζει αὐτὸς ὥραϊα. Καλεῖ πάλιν τὸν ἀδύνατον νὰ τὸ ξαναδιαβάσῃ, ὅπως διάβασε ὁ καλὸς μαθητής. Τὸ διαβάζει καὶ ἄλλος μαθητής, ἢ ἡ δασκάλα καὶ ξανακαλεῖ τὸν ἀδύνατον, ὁ ὁποῖος τώρα τὸ διαβάζει καλλίτερον. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀδυνάτους εἰς τὰ παρακάτω τεμάχια τοῦ κεφαλαίου καὶ οὕτω ἐνῶ ἄσκει αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην, ἱκανοποιεῖ ὅλους τοὺς ἄλλους, χρησιμοποιοῦντας αὐτοὺς δι' ὑποδειγματικὸν διάβασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἄσκησιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Διότι ἡ ἀνάγνωσις απαιτεῖ διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐπίμονον καὶ συστηματικὴν ἄσκησιν. Εἰς τὸ τέλος ὀρίζει ἡ δασκάλα ἓνα νέον τεμάχιον ἢ κεφάλαιον διὰ τὴν ἐπομένην.

μείωσις τῶν τυχόν ἀνακαλυφθέντων λαθῶν δι' ἑνὸς σημείου. Νέον ἄνοιγμα τοῦ βιβλίου καὶ νέα προσεκτικὴ μελέτη τοῦ κειμένου καὶ σημείωσις τῶν τυχόν ἀνακαλυπτομένων λαθῶν μὲ κλειστὸν τὸ βιβλίον. "Άνοιγμα τέλος τοῦ βιβλίου καὶ τετραδίου, παραβολή τοῦ κειμένου καὶ τελικὴ διαπίστωσις τῶν λαθῶν. Άνακοίνωσις τῶν λαθῶν ἀπὸ ἕκαστον μαθητὴν καὶ ἀπαγγελία τῆς ὀρθῆς γραφῆς σὺτῶν ὑπὸ δύο ἢ τριῶν μαθητῶν. Γραφή τῶν λανθασμένων λέξεων εἰς τὸν πίνακα, τεχνολόγησις αὐτῶν, δικαιολόγησις τῆς ὀρθῆς γραφῆς των καὶ ἐξαγωγή ἡ ἐφαρμογὴ κανόνος γραμματικῆς.

φράσεις τοῦ ἀναγνώστικοῦ ποὺ ἐσημειώωντο εἰς ἰδιαιτέρον τετράδιον «τῶν ὥραίων φράσεων», ὅλα αὐτὰ συνετέλεσαν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν ἔκφρασιν τῶν παιδιῶν. Τοῦτο διεπιστώθη καὶ παρὰ τοῦ Σεβαστοῦ μας κ. Ἐπιθεωρητοῦ ὥς καὶ τῶν συναδέλφων τῆς περιφερείας, οἵτινες παρηκολούθησαν τῇ ἐργασίᾳ μας καθ' ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος καὶ ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς.

Τὰ παιδιὰ θέλουν νὰ κινηθοῦν καὶ νὰ ἐκφράσουν τὰς παρατηρήσεις των μὲ πρακτικώτερον τρόπον, νὰ δώσουν κάποιαν συγκεκριμένην μορφήν, ἀσχολοῦνται μὲ ἐργασίας χειροτεχνικάς. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἀνταποκρίνονται ἄριστα εἰς τὴν φυσικὴν των κατάστασιν καὶ γεμίζουν τὴν ψυχὴν των. Εἰς τὰς χειροτεχνικάς ἐργασίας ὑπάρχουν κλίσεις καὶ ἐπιδόσεις μετὰ ἄγοριων καὶ κοριτσιῶν.

Τὰ παιδιά εὐρίσκονται εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἐνεργητικότητός των Αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ χαροῦν μὲ τὸ τραγούδι καὶ παιγνίδι καὶ τὴν κίνησιν. Ἀρχίζομε σχετικὸν τραγούδι καὶ παιγνίδι μὲ τὴν ἐνότητα. Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ μεγάλην εὐκολίαν γίνεται κτῆμα ὅλων τῶν παιδιῶν, διότι ἔρχεται εἰς τὴν ὥραν του. Ἐδιδάχθησαν πολλὰ τραγούδια καὶ παιγνίδια, καθὼς καὶ ρυθμικαὶ ἀσκήσεις, ὅλα σχετικὰ μὲ τὴν κάθε ἐπεξεργασθεῖσαν ἐνότητα.

Μετά, έρχεται ο κάματος από την έργασίαν, τὰ παιδιά θέλουν νὰ
 ήρεμήσουν, νὰ κλείσουν τὰ μάτια των καὶ νὰ πετάξουν εἰς ἄλλους τόπους.
 Τὴν θέσιν τοῦ παραμυθιοῦ παίρνουν ἡ Μυθολογία, ἡ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Θά πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι δὲν ἀκολουθεῖται ἡ αὐτὴ σειρά καθημε-
ρινῶς κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐνοτήτων καὶ ὅτι δὲν ἔχομε καθημερινῶς
ἐντύπωνσιν μὲ τὴν ἐπιζῆσιν καὶ παρατήρησιν, ἀποτύπωνσιν μὲ τὴν μορφὴν,
τὴν γλῶσσαν, τὴν γραφὴν, τὸν ἀριθμὸν, ζῆσιμο μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὴν κί-
νησιν. Πολλάκις μὲ τὰς πρώτας ἀνακοινώσεις τὰ παιδιὰ αἰσθάνονται τὴν
ἀνάγκην διὰ προσευχῆν. Ἄλλοτε χαιρετοῦν τὴν ἀνακλινώσιν μὲ ἓνα γιν-
στὸν τραγούδι, ἢ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ ἀριθμητικὸς
ἐργασίας ἢ ἀναγνωστικὰς ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν κ.λ.π. Οὕτε ἐπιβάλλεται
εἰς κάθε ἐνότητα νὰ ἐνυφαίνωνται κάθε εἶδος ἐργασίας, (ἀναγνωστικαί,
ἀριθμητικαί κ.λ.π.). Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ Ε. Δ. καθίσταται αὐτοσκοπὸς
καὶ ὄχι βιωματικὸν μέσον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ.

Όσος περισσότερος αριθμός μαθημάτων ένυφαίνεται εις την Ε. Δ. τόσοσν ιδεωδεστέραν μορφήν αΰτης έχομεν.

Ἀποτελέσματα — Πορίσματα

Ὁλόκληρος ἡ ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. προβλεπομένη διδακτέα ὕλη ὄχι μόνον ἐξηντλήθη, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐδιδάχθησαν γνώσεις χρήσιμοι εἰς τὴν ζωὴν, μὴ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ προγράμματος

Αἱ ἐπισκοπεῖσαι εἰς τὰ διάφορα ἀντικείμενα, οἱ διδασκαλικοὶ περίπατοι, αἱ ἐκδρομαί, συνετέλεισαν πολλοὺς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρατηρητικότητος τῶν παιδιῶν καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀπλῶν ἐννοιῶν χώρου, χρόνου, ἐκτάσεως, ποταμῶν, λόφων κ.λ.π. Μερικὰ παιδιὰ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν 3ῃ μερὸν ἐκδρομὴν τοῦ σχολείου εἰς Μετέωρα· Καλαμπάκα· Τρίκαλα· Λάρισα κ.λ.π. Αὐτὰ ὠφελήθησαν περισσότερο.

Διὰ τοῦ φυσικοῦ τρόπου τοῦ μανθάνειν θεραπεύεται ἡ ἀτομικότης καὶ ἐφαρμόζονται αἱ ὕψισται ἀρχαὶ τῆς αὐτενεργείας, ἐποπτείας καὶ ἐργασίας.

Με την αὐτενεργὸν ἐργασίαν ξυπνοὺν ὅλοι αἱ ψυχικαί, πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ δεξιότητες ποὺ ἀναπτύσσονται ὁμαλὰ. Αἱ γνώσεις γίνονται κτῆμα τῶν παιδιῶν, ἰσχυροποιεῖται ἡ βούλησις καὶ σταθεροποιεῖται ὁ χαρακτήρ.

Θάλεια Βούλγαρη

Θάλεια Βούλγαρη

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΤΗΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Ἐπέμβαση τοῦ γιατροῦ - ψυχαναλυτῆ κ. Ν. Ν. Δρακουλίδη
 στὸ Συμπόσιο Ἀγωγῆς τῶν Γονέων τοῦ VIου Παγκοσμίου
 Συνεδρίου Ψυχικῆς Ὑγείας ποὺ ὁργανώθηκε στὸ Παρίσι.

Συνεδρία 1 Σεπτεμβρίου 1961.

(Αΐθουσα Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων)

Σε συνέχεα της δημοσιευμένης στο προηγούμενο τεύχος ανακοίνωσης του κ. Ν. Ν. Δρακουλίδη στο VI Παγκόσμιο Συνέδριο Ψυχικής Υγείας, που οργανώθηκε στο Παρίσι από τις 30 Αυγούστου ως τις 5 Σεπτεμβρίου 1961 δημοσιεύουμε παρακάτω σέ έλληνική μετάφραση το πλήρες κείμενο της έπέμβασης, που έκανε ο κ. Ν. Ν. Δρακουλίδης, για να άπαντήση και να σχολιάση τις ανακοινώσεις που έγιναν για το θέμα αυτό από τριάντα όμιλητες, από τους όποιους δεκαπέντε ήταν από τις Ένωμένες Πολιτείες, τέσσερις από τη Γαλλία, δυό από την Ίταλία, δυό από τη Γερμανία και από ένας από την Άγγλία, Έλβετία, Όλλανδία, Φινλανδία, Καναδά, Βενεζουέλα και Ελλάδα.

Η επέμβαση του κ. Ν. Ν. Δρακουλίδη παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἰδιαι-
τερο ἐνδιαφέρον: Ἀπὸ τῆ μιᾷ μεριᾷ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐφαρμοσμένη πρᾶ-
ξη καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ διευκρινίζει τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ζητήματος στὸ
σύνολό του, ποῦ πρέπει νὰ συντονιστοῦν μετὰ τοὺς μόνο, ἀφοῦ ὅργα-
νωθοῦν ξεχωριστά.

Γ. Α. Β.

Г. А. В.

Οι Συμβολές στο Συμπόσιο αυτό για τὸ θέμα τῆς Ἀγωγῆς τῶν Γονέων, πού μὲ τόσο θαυμαστὸ τρόπο ὁργάνωσε καὶ διεύθυνε ὁ κ. Isambert, ὁ Πρόεδρος τῆς Σχολῆς τῶν Γονέων τῆς Γαλλίας, ἦταν ἀπὸ τὶς πιὸ χρήσιμες καὶ ἀπὸ τὶς πιὸ καρποφόρες γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ θέματος ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς του, θετικὲς καὶ ἀρνητικὲς μαζί.

τὴν πείρα τους καὶ τὴ γνώμη τους, ἔχω πειστή, μιὰ φορά ἀκόμα, πῶς τὸ οὐσιαστικὸ καὶ κύριο εἶναι τὸ νὰ διακριθῶσιν καὶ νὰ συντονιστοῦν τέσσερα γενικὰ σημεῖα:

1. Οί σκοποί της αγωγής των γονέων.
2. Οί θεωρητικές αρχές καί οί πραχτικές βάσεις, πού μπορούν νά
3. Ή δμοιόμορφη κατάρτιση των αρμόδιων προσώπων, γιά νά άνα-
λάβουν αὐτή τήν ειδική άγωγή.

4. Ας μέσα, για να προσελκύσουμε όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό ενδιαφερομένων, με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και στην πιο εύνοϊκή στιγμή, που έμεις νομίζουμε πως είναι λίγο πριν να γίνουν ή άμεσα μόλις γίνουν γονεϊς.

Εκείνο που πρώτα - πρώτα πρέπει να γίνει είναι μια ένοπιση των απόψεων αρχίζοντας από το σκοπό της αγωγής των γονέων. Στο σημείο αυτό νομίζουμε πως είναι απαραίτητο να ορίσουμε ειδικά την ψυχοπαιδαγωγική φύση αυτής της διδασκαλίας και να την ξεχωρίσουμε από κάθε άλλη, για να αποφύγουμε τη σύγχυση που υπάρχει ήδη με την παρεμβολή

μορφών αγωγής που έχουν για σκοπό την ήθικη ή θρησκευτική διαγωγή, τη σεξουαλική ή υγιεινή αγωγή, την περίθαλψη των άπροσάρμοστων, ανώμαλων ή έγκληματικών παιδιών, τη συμπεριφορά του παιδιού και του έφηβου αντίκρυ στους γονείς, στο σχολείο, στους συμμαθητές, στην κοινωνία, στο Κράτος, και πολλά άλλα ενδιαφέροντα πράγματα, μά ξένα προς ό,τι έννοούμε με τον όρο «ψυχοπαιδαγωγική διδασκαλία των γονέων», που ο κύριος σκοπός της είναι να διδάξη στους γονείς ποιά πρέπει να είναι ή δική τους συμπεριφορά αντίκρυ στο παιδί, δηλαδή αντίκρυ στις ένστιχτικές ανάγκες του και στις ένορμητικές του έκδηλώσεις, έτσι που να αποφεύγονται οι άποστερήσεις και οι συγκρούσεις, για να μη παραβλαφτή ή εξέλιξη του ψυχισμού του και για να τó βοηθήσουμε πάνω σε δεδομένα ακριβή, να άρτιώσει την αυτόπεποίθησή του, την πρωτοβουλία του, την ύποκειθαρχία του, την ευθύνη του κ.τ.λ. με τó σκοπό να τού εξασφαλίσουμε την ανεξαρτοποίηση της προσωπικότητάς του και την προσαρμογή του στο κοινωνικό περιβάλλον.

Η έλλειψη αυτών των ακριβών δεδομένων, δηλαδή των άρχων που μπορούν να εξασφαλίσουν την όμοιογένεια αυτής της αγωγής, να τί δημιουργεί τις μεγαλύτερες παρεξηγήσεις στο ζήτημα αυτό, έτσι που, πολλές φορές, αυτή ή «αγωγή», στραβά θεμελιωμένη και στραβά κατανοημένη, γίνεται μάλλον βλαβερή παρά ώφέλιμη.

Οί Ιταλοί συνάδελφοί μας στη διδαχτικήν εισήγησή τους μάς έχουν δείξει πώς όμιλητές σε διαλέξεις που δέν είχαν όμοιόμορφη κατόρτιση προέξησησαν μιάν άδημονία στο κοινό που σιγά σιγά άδιαφορούσε. Τό ίδιο όλέθριο άποτέλεσμα προκύπτει, όταν, όπως τονίζουν οί συνάδελφοί μας από τη Βενεζουέλα, «οί πιό διάφοροι όργανισμοί καταπιάνονται με τις πιό ποικίλες προσπάθειες για τόν ίδιο σκοπό». "Ας σημειώσουμε άνάμεσα σ' αυτούς τούς επικίνδυνους ποικιλόμορφους όργανισμούς τά θρησκευτικά ιδρύματα, τά νοσοκομεία, τά σχολεία.

Σχετικά με αυτά τά τελευταία, έχουν άκουστή ποικίλες και αντίθετες γνώμες που άφορούν τις σχέσεις τού σχολείου με την αγωγή των γονέων ή τη συνεργασία των γονέων με τούς δασκάλους. «Τό σχολείο και ή οίκογένεια μαζί μπορούν να βοηθήσουν τά παιδιά πιό άποτελεσματικά παρά όταν είναι χωρισμένα» μάς λέει ή Dr Helen Sachter από τó Σικάγο. Μά οί Boléa, Bartoleschi και Traversa από τη Ρώμη έχουν αντίθετη γνώμη, όταν μάς λένε: «Δέν εύνοούμε τη Σχολή των Γονέων, που ιδρύεται μέσα στο ίδιο τó Σχολείο, όπου συχνάζουν ό μαθητές και ό δάσκαλος.» Έξάλλου ό Καθηγητής Kenneth Herrold, από τó Σικάγο, λέει πώς «δέν μπορεί να ύπάρξη σπουδαιότερος συντονισμός από τó συντονισμό τού σχολείου και της οίκογένειας». 'Ο ίδιος όμως προσθέτει πώς «ό παιδαγωγός δέν μπορεί καν να επικοινωνήση με τούς γονείς, γιατί αυτοί έχουν τις δικές τους ιδέες και δέν δέχονται τις γνώμες των ανθρώπων τού σχολείου». Στο σημείο αυτό, ό Dr Cl. Hirning από τη Νέα Υόρκη έχει τη γνώμη πώς «ό δάσκαλος όφείλει να προετοιμάζεται για τη συνομιλία γονέων - δασκάλων ξέροντας τί οί γονείς επιθυμούν να μάθουν και έχοντας ό ίδιος μιάν ιδέα αυτών που ό ίδιος επιθυμεί να γνωρίση». Μπορεί να δημιουργηθή έτσι ένας συμβιβασμός άνάμεσα σε δασκάλους και σε γονείς, στηριγμένος πάνω «σε ό,τι οί γονείς επιθυμούν», πράμα που, πολλές φορές, δέν είναι σύμφωνο με τά ψυχοπαιδαγωγικά δεδομένα. 'Ωστόσο, ό κ. Ralph Ojeman, λαβαίνοντας ύπόψιν αυτά τά δεδομένα, ζητάει, ή αγωγή των δασκάλων να στηριχτή πάνω στην καλύτερη κατανόηση τού ψυχισμού τού παιδιού και πάνω στην έφαρμογή αυτών των γνώσεων στις καθημερινές έπαφές

του δασκάλου με τά παιδιά. "Ετσι, μπορούμε να άποφύγουμε όρισμένες ψυχοτραυματοποιητικές συγκρούσεις άνάμεσα σε δασκάλους και σε μαθητές, ταυτόχρονα όμως ή διαφορά στη συμπεριφορά των γονέων μπορεί να γίνει πιό αίσθητή στο παιδί. Τό συμπέρασμα, λοιπόν, πρέπει να είναι πώς γονείς και δασκάλοι πρέπει να έχουν τις ίδιες ψυχοπαιδαγωγικές γνώσεις. Πριν όμως άπ' όλα και σύμφωνα με τόν άφορισμό τού 'Ιπποκράτη που μάς δίδαξε πώς «άν δέν μπορούμε να είμαστε ώφέλιμοι, πρέπει τουλάχιστο να άποφεύγουμε να βλάψουμε», τó πρώτο μέτρο που πρέπει να πάρουμε προς την κατεύθυνση αυτή είναι τó να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή στην κατάσταση της ψυχικής υγείας των προσώπων που διδάσκουν στα σχολεία.

Σε ό,τι άφορά την όμοιομορφία της ψυχοπαιδαγωγικής διδασκαλίας, αυτή πρέπει να στηριχτή πάνω στις άρχές της ψυχολογίας τού βάθους και να έπιτρέψη την έφαρμογή των γενικών έννοιών της ψυχικής υγείας. Μπορεί να έχη πρώτα πρώτα τó σκοπό να εξασφαλίση την όμοιογένεια της αγωγής των γονέων σε κάθε χώρα και έπειτα σε παγκόσμιο επίπεδο, άν και 'ίσασε τώρα - όπως τó διαπιστώνει ή Mlle Aline Auerbach, της Child Study Association της 'Αμερικής - στις 'Ενωμένες Πολιτείες τó βάρος πέφτει πάνω στην ανάπτυξη μιás ανεξάρτητης κρίσης στο παιδί, στην 'Ανατολή ή ανάπτυξη τού παιδιού άποβλέπει στη διατήρηση της οικογενειακής τολή ή ανάπτυξη τού παιδιού άποβλέπει στη Ρωσία οί γονείς κατευθύνουν τά παιδιά τους με σκοπό την κοινωνική τους αξιολόγηση.

Υστερα από τις διευκρινίσεις αυτές για τούς σκοπούς και για τις βάσεις της ψυχοπαιδαγωγικής διδασκαλίας των γονέων, μπορούμε να σκεφτούμε τά μέσα της έφαρμογής της.

Υπάρχει κιόλας κάποια πείρα για τά πλεονεκτήματα και τά μειονεκτήματα αυτών των μέσων που τά κυριότερά τους είναι τά δημοσιεύματα (μονογραφίες, τετρασέλιδα, άρθρα, βιβλία, περιοδικά, κ.τ.λ.), ή προφορική διδασκαλία (διαλέξεις, συζητήσεις, μαθήματα, ιδιαίτερες συνομιλίες, κ.τ.λ.), τó ραδιόφωνο, ό κινηματογράφος, ή τηλεόραση, κ.τ.λ.

Όλα αυτά τά μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Τό πλεονέκτημα των δημοσιευμάτων είναι πώς έπειδή άπευθύνονται σε όλους άπρόσωπα, δέν προκαλούν τόσες προσωπικές αντίστάσεις. Πρέπει, ωστόσο, να παρουν σιάζουμε τó θέμα με τρόπο κατανοητό και αίσιόδοξο και να τροποποιούμε τó κείμενο ανάλογα με τά περιβάλλοντα, άποφεύγοντας να θίγουμε όρισμένες άρχές τού κοινού. 'Ανάλογη προσοχή είναι επίσης αναγκαία και για τά άλλα μέσα έπαφής με τó κοινό. 'Η επικοινωνία με τó λόγο είναι, χωρίς άμφισβόλια, πιό έντυπωσιακή και για τούτο πρέπει να είναι πιό λεπτή με τó σκοπό να άποφύγουμε την πρόκληση αντίστασιακού άγχους.

Σύμφωνα με τη δική μου προσωπική πείρα, πετυχαίνουμε την καλύτερη άπόδοση με τις διαλέξεις, που άπευθύνονται σ' ένα κοινό έπιλεγμένο κατά κατηγορίες μόρφωσης και που άκολουθούνται από μιá συζήτηση που προσφέρει την εύκαιρία να άποσαφηνιστούν μερικά πράγματα, στραβά κατανημένα, να διαλυθούν μερικές πλάνες και άκόμα να δώση την εύκαιρία σε κάποιον από τó ακροατήριο να ξεσπάση τó άγχος του, μπορεί να γίνει βλαβερή για όλόκληρο τó ακροατήριο. Για να αντίσταθίσουμε ένα τέτοιο μειονέκτημα, τοποθετούμε άνάμεσα στους άκροατές ένα πρόσωπο που ονομάζουμε «πυροσβέστη» και που είναι ικανό, έπεμβαίνοντας στην κρίσιμη στιγμή, να έξουδετερώση μ' έναν τρόπο άνάλογο και πολύ προσωπικό παρόμοιες θλιβερές αντιδράσεις.

Πάντως, ή βασική αγωγή πρέπει να γίνει με τη μορφή ενός σύντομου

καὶ δωρεὰν φροντιστηρίου, σὲ ομάδες ὑποψηφίων γονέων. Πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπιμένουμε ἀπὸ τὸ 1948, καὶ εὐχόμαστε νὰ γίνῃ ὑποχρεωτικό, γιατί ἔχουμε τὴν πεποίθησιν πὼς εἶναι ἡ πιὸ εὐνοϊκὴ στιγμή γιὰ μιὰ τέτοια ἀγωγή. Εἴμαστε πραγματικὰ εὐτυχεῖς μαθαίνοντας πὼς ἡ «Child Study Association of America» ἔχει πρόσφατα ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάγκη νὰ στηρικτῇ πάνω στοὺς ὑποψήφιους γονεῖς τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μιὰ ψυχοπαιδαγωγικὴ διδασκαλία. Τὴν ἴδια γνώμη ἔχει καὶ ὁ κ. Ralph Ojeman, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Iowa, μὲ τὸν ὁποῖο ἀνταλλάξαμε ἀπόψεις καὶ ποὺ προτείνει ἐπίσης τὴν ψυχοπαιδαγωγικὴ διδασκαλία «ἐκείνων ποὺ ἐτοιμάζονται νὰ γίνουν γονεῖς». Μιὰ ἀποψη συγγενικὴ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὴν ψυχικὴν Ἑταιρεία τῆς Λουϊζιάνας, ποὺ δημοσιεύει ψυχοπαιδαγωγικὰ γράμματα μὲ τὸν τίτλο «Ὁ Πέτρος ὁ Πελεκάνος» ποὺ στέλνει στοὺς γονεῖς τῶν νεογνῶν τῆς Λουϊζιάνας, δηλαδὴ ἀμέσως μόλις γίνῃ κανεὶς γονιός.

Φτάνουμε ἔτσι στὴ φροντίδα γιὰ τὴν κατάρτιση τῶν ἀρμόδιων γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ προσώπων, εἴτε σὰν ὁμιλητῶν σὲ διαλέξεις ἢ δασκάλων εἴτε σὰ συνταχτῶν ἄρθρων καὶ μονογραφιών. Ἀπὸ τὴν κατάρτιση αὐτοῦ τοῦ διδαχτικοῦ προσωπικοῦ θὰ βγοῦν οἱ διδαγμένοι καὶ ταυτόχρονα παιδαγωγοὶ τῶν παιδιῶν τοὺς γονεῖς, ἂν καὶ ὁ Καθηγητὴς Rudolf Dreikurs ἀπὸ τὸ Σικάγο μᾶς λέει πὼς οἱ ἄδερφοὶ καὶ οἱ ἀδερφές ἀσκοῦν μεγαλύτερη ἐπίδραση, ὁ ἕνας πᾶν στὸν ἄλλο, παρὰ οἱ γονεῖς. Εἴμαστε ἀπόλυτα σύμφωνοι μὲ τὸ φίλο μας Dreikurs καὶ τονίζουμε πὼς τὸ παιδί σέβεται καὶ δέχεται πιὸ πολὺ τὸ συμπαίχτη ἢ συμμαθητὴ τῆς ἴδιας μὲ αὐτὸ ἡλικίας, παρὰ τοὺς γονεῖς τοῦ καὶ τοὺς δασκάλους τοῦ, ποὺ μποροῦν, μὲ τὴν ἀδέξια ἐπιμονή τοὺς ἐνάντια στὶς ἐντομῆσεις τοῦ παιδιοῦ νὰ προκαλέσουν ἕνα ἀποτέλεσμα ἀντίθετο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμοῦν. Ἐκεῖνο ποὺ ἡ ἀγωγή θὰ μάθῃ στὸ γονιὸ πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι πὼς, κατὰ πρῶτο λόγο, δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ τὸ παιδί, μὰ πὼς τὸ παιδί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ.

Ὅσο γιὰ τὴν ἵδρυση ὀργανισμῶν γιὰ τὴν ψυχοπαιδαγωγικὴ διδασκαλία τῶν γονέων, αὕτη πρέπει νὰ τὴ σκεφτοῦμε μόνο μετὰ τὴν κατάρτιση τῶν ἀρμόδιων ἐκπαιδευτῶν. Διαφορετικὰ, ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι καθησυχαστικός. Ἐχουμε ἀκούσει πὼς στὸν Καναδὰ ὑπάρχουν 4.500 σύλλογοι γονέων μὲ 350.000 μέλη καὶ πὼς τὸ Ὑπουργεῖο Ὑγιεινῆς μοιράζει κάθε χρόνο μιὰ σειρὰ τετρασέλιδα σὲ 3 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα (ἀνακοίνωση τῆς Mme Margery King ἀπὸ τὸ Τορόντο). Τὸ ἴδιο, στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ὑπάρχουν 45.000 σύλλογοι γονέων καὶ δασκάλων (ἀνακοίνωση τῆς Dr Helen Sachter ἀπὸ τὸ Σικάγο) καὶ ἡ «Child Study Association of America» μοιράζει πάνω ἀπὸ 25 ἑκατομμύρια μονογραφίες κάθε χρόνο. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι εἶναι σημαντικοὶ καὶ προσελκύουν τὸ θαυμασμὸ μας, χωρὶς ἀμφιβολία, δὲν ξέρουμε, ὅμως, ἂν ὅλη αὕτη ἡ κίνησις διέπεται ἀπὸ ὁμοιογένεια καὶ ὁμοιομορφία.

Τὰ τέσσερα σημεῖα ποὺ μπορέσαμε νὰ ὑπογραμμίσουμε, μετὰ τὴν πλούσια τεκμηρίωση ποὺ παρουσιάστηκε στὸ Συνέδριό αὐτό, δὲν κάνουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ θέτουν ἰσάριθμα προβλήματα, ποὺ ζητοῦν τὴ λύση τους. Αὐτό, νομίζω πὼς εἶναι ἕνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ μπροστὰ στὴ μελέτη τοῦ θέματος στὸ σύνολό του. Ὅσο γιὰ τὴ λύση αὐτῶν τῶν προβλημάτων σὲ ἕνα ἐπίπεδο, ποὺ νὰ ἐξασφαλίζῃ μιὰν ὁμοιογένεια τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν μέσων, αὕτη πρέπει νὰ εἶναι, θαρρῶ, τὸ ἔργο τῶν Ἐπιτροπῶν ἐργασίας εἰδικὰ συγκροτημένων γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτό.

Πάντως, θὰ μπορούσα μὲ μιὰ μεγαλύτερη ἀκόμα πεποίθησι, ἀφοῦ ἄκουσα τόσους ὁμιλητές, νὰ ἐπαναλάβω τὸ συμπέρασμα τῆς ἀνακοίνωσής

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΟΘΕΣΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ Σύσταση Νο 52 τῆς Διεθνούς Διασκέψεως τῆς Γενεύης

Πρὸς τὰ Ὑπουργεῖα Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Ἡ Διεθνὴς Συνδιάσκεψις τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ποὺ συνεκλήθη στὴ Γενεύη στίς 3 Ἰουλίου 1961 στὴν 24ῃ Σύνοδό της, υἱοθετεῖ στίς 13-7-1961 τὴν ἀκόλουθη σύστασι.

Ἡ Συνδιάσκεψις,

ἀφοῦ ἐξήτασε: α) τὴ σύστασι Νο 47 πρὸς τὰ Ὑπουργεῖα τῆς Παιδείας, ποὺ ἀφορᾷ τὶς δυνατότητες προσεγγίσεως τῆς ἀγωγῆς στὶς ἀγροτικὲς ζῶνες καὶ υἱοθετήθηκε στίς 16-7-1948 ἀπὸ τὴ Διεθνή Συνδιάσκεψιν τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως στὴν 21ῃ σύνοδό της·

β) τὸ ἄρθρο 26 τῆς παγκοσμίου διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ διακηρύττει, ὅτι πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ σὲ ὅλους δωρεὰν καὶ ὑποχρεωτικὴ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις·

γ) ὅτι ἐνδιαφέρει νὰ ὑπερπηδήσωμε τὶς κάθε εἴδους δυσκολίες, γιὰ νὰ μποροῦν τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν κέντρων χωρὶς νὰ εἶναι χωρισμένα ἀπὸ τὴν οἰκογένειά τους, νὰ δέχωνται τὴν ἐκπαίδευσιν σὲ ἰσοδύναμες συνθήκες μὲ ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν δημιουργηθῇ γιὰ τοὺς συμμαθητὰς τῶν τῶν σημαντικωτέρων τόπων·

δ) ὅτι σὲ πολυάριθμες χώρες ἡ ἵδρυσις μονοθεσίων σχολείων διευκόλυνε τὴ γενίκευσιν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως·

ε) ὅτι εἰς ἑκατομμύρια ἀριθμοῦνται ἀκόμη τὰ παιδιὰ, ποὺ φοιτοῦν σὲ μονοθέσια δημοτικὰ σχολεῖα, παρὰ τὶς ἐπελθούσας ἀλλαγὰς στοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τῶν μικρῶν κέντρων σὲ ὠρισμένες χώρες καὶ τὴ μείωσιν τοῦ ἀρι-

μου γιὰ τὴν τεράστια ἀξία ποὺ ἡ διάσωσις τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ παιδιοῦ παρουσιάζει γιὰ τὴ διάπλασιν μιᾶς ἀνθρωπότητος καλύτερης σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς προσωπικὲς ἐπιδιώξεις της καὶ τὶς διαπροσωπικὲς της σχέσεις. Μποροῦμε, ἐξάλλου, νὰ σκεφτοῦμε πὼς, ἂν ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσσολίνι ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ συμπλέγματα καὶ πιὸ κανονικὴ, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ἀπόφευγε τόσες καταστροφές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες κανονικὴ, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ἀπόφευγε τόσες καταστροφές, οὐσιαστικὰ, ἐν- ὑποφέρει ἀκόμα. Τὸ ἐνδιαφέρον λοιπὸν γιὰ τὸ παιδί εἶναι, οὐσιαστικὰ, ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα στὸ σύνολό της. Γιατὶ τὸ μέλλον θὰ ἀεζίζη ὅ,τι θὰ ἀεζίζη τὸ παιδί.

Ν. Ν. Δρακουλίδης
Μεταφραστὴς: Γ. Α. Βασδέκης

θμοῦ τῶν μονοθεσίων σχολείων, πού προέκυψε ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη αὐτῇ.

στ) ὅτι τὸ μονοθέσιο σχολεῖο, γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξασφαλίσει στοὺς μαθητὲς τοῦ τὸ ἐνδεχόμενο πέρασμα σὲ ἕνα ἄλλο δημοτικὸ σχολεῖο καὶ τὴν προσέλευσίν τους σὲ δευτεροβάθμιες σπουδές, ὀφείλει νὰ εἶναι «πλήρες», δηλαδὴ ν' ἀριθμῇ τόσα ἔτη σπουδῶν ὅσα καὶ τὸ κυρίως δημοτικὸ σχολεῖο.

ζ) ὅτι ἐπεὶ νὰ μετατρέψουμε τὰ «ἀτελῆ» μονοθέσια δημοτικὰ σχολεῖα σὲ «πλήρη» μονοθέσια.

η) ὅτι τὸ πλήρες μονοθέσιο καλεῖται ν' ἀποδώσῃ ἀκόμη μεγαλύτερες ὑπηρεσίες, προπαντὸς στὶς χώρες, οἱ ὁποῖες τώρα ἀπασχολοῦνται νὰ ὀργανώσουν τὸ δικό τους σύστημα ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐνῶ τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν πού διαθέτουν, εἶναι σ' ὠρισμένες περιοχὲς ἀνεπαρκῆ.

θ) τὴ μικρὴ σημασία πού ὡς τώρα ἀποδίδεται γενικὰ στὴ μελέτη τῶν κάθε εἰδους προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ἡ καλὴ λειτουργία τῶν μονοθεσίων δημ. σχολείων.

ι) ὅτι παρὰ τίς παρόμοιες ἐπιθυμίες, χώρες, τῶν ὁποίων ἡ κατάσταση εἶναι πολὺ διαφορετικὴ, ὀφείλουν νὰ δώσουν διάφορες θέσεις στὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως τοῦ μονοθεσίου δημοτικοῦ σχολείου.

Ἐποβάλλει στὰ Ὑπουργεῖα Παιδείας τῶν διαφόρων χωρῶν τὴν ἀκόλουθη σύσταση:

I. ΥΠΑΡΞΗ ΜΟΝΟΘΕΣΙΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

1. "Οποῖος καὶ νὰ εἶναι ὁ χαρακτήρας, ἀγροτικὸς ἢ ἀστικός, κάθε παιδί, πού φοιτᾷ σὲ δημοτικὸ σχολεῖο, εἴτε πολ'υθέσιο εἴτε μονοθέσιο, πρέπει ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς καταγωγῆς ἢ κατοικίας του νὰ λάβῃ τὸ *minimum* τῆς ἐκπαιδεύσεως, πού θὰ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητη τόσο γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τίς σπουδές του πέρα ἀπὸ τὸ δημοτ. σχολεῖο, ὅσο καὶ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ μία συμπληρωματικὴ μόρφωση, πού θὰ τὸ προετοιμάσῃ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεών του ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς πολίτου.

2. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν προγραμμάτων ἐπεκτάσεως τῆς στοιχειώδους ἢ τῆς γενίκευσης τῆς ὑποχρεωτικῆς παιδείας, πρέπει νὰ προσέξουμε ὅπως εἰδικὰ τὴ συμβολή, πού μπορεῖ νὰ φέρῃ τὸ σύστημα τῶν μονοθεσίων δημ. σχολείων στὴν πραγμάτωση τῶν σχεδίων αὐτῶν.

3. "Οπου τὸ μονοθέσιο δημ. σχολεῖο εἶναι «ἀτελές», μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν σπουδῆς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ πού προβλέπεται γιὰ τὰ ἄλλα δημ. σχολεῖα, πρέπει νὰ ἐξασφαλίσουμε στοὺς μαθητὲς τοῦ ἄλλα μέσα, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τίς τοπικὲς συνθήκες, γιὰ νὰ τελειώσουν τὴν ἐκπαίδευσή τους χωρὶς δυσκολία.

4. Ἐκεῖ πού νομίζουν ἀκόμη, πὼς τὸ ἐμπιστευμένο σ' ἕνα δάσκαλο σχολεῖο δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσει παρὰ μιὰ τμηματικὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση, ἐπιβάλλεται νὰ καταβληθῇ μιὰ ἐνέργεια ἀπὸ τίς πιὸ ἔντονες, γιὰ νὰ πείσουμε τίς ἐκπαιδευτικὲς ἀρχὲς καὶ τοὺς διδασκάλους: α) "Οτι ὁ ἀναλφαβητισμὸς πρακτικὰ ἐξαλείφθηκε στὶς χώρες, στὶς ὁποῖες τὸ σύστημα τῶν πλήρων μονοθεσίων δημ. σχολείων ἐπέτρεψε τὴν καθολικὴν σχολικὴν φοίτηση. β) "Οτι χώρες πού εἶναι ἐπικεφαλῆς τῆς παγκόσμιας ἐκπαιδευτικῆς ἀναπτύξεως, συνεχίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ τὸ σύστημα, ὅταν δυσκολίες μεταφορᾶς ἢ οἰκονομικὲς δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ συγκεντρῶσουν τοὺς μαθητὲς τῶν μικρῶν οἰκισμῶν σὲ κεντρικὰ σχολεῖα μὲ ἢ χωρὶς οἰκοτροφείο. γ) "Οτι παρὰ τίς ἀνεπάρκειές του, τὸ πλήρες μονοθέσιο δημοτικὸ σχολεῖο παρουσιάζει ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα σὲ τρία σημεῖα: στὸ

παιδαγωγικὸ (μελέτη τοῦ περιβάλλοντος, ὁμαδικὲς καὶ ἀτομικὲς ἐργασίες), στὸ ἀνθρώπινο (οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα, σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους καὶ συνεργασία) καὶ στὸ κοινωνικὸ (ἐτέκταση τῆς ἐπιδράσεως τοῦ σχολείου καὶ συμβολὴ τοῦ στήν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων).

5. Στὶς ὑπὸ ἀνάπτυξη χώρες καὶ στὶς ἀνεπαρκῶς ἀναπτυγμένες περιοχὲς τῶν ἄλλων χωρῶν, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὀργανώσουν μονοθέσια σχολεῖα, αὐτὰ θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσουν ὄχι μονάχα στὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ἐπίσης στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἐνηλίκων καὶ στὴν πραγμάτωση τῶν προγραμμάτων οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως.

6. Εἶναι εὐκταῖο τὰ ἀτελῆ μονοθέσια σχολεῖα, πού ὑπάρχουν τώρα, καθὼς κι ἐκεῖνα πού θὰ δημιουργηθοῦν νὰ μετατραποῦν ὅσον τὸ δυνατόν σύντομα, καὶ σύμφωνα μὲ προκαθορισμένα σχέδια, σὲ πλήρη μονοθέσια σχολεῖα, καὶ μάλιστα σὲ διθέσια ἢ πολυθέσια σχολεῖα, ἂν οἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτοῦν.

7. Τὰ πλήρη σχολεῖα, στὰ ὁποῖα ἕως ἢ τρεῖς τάξεις συνδιδάσκονται ἀπὸ τὸν ἴδιο δάσκαλο μποροῦν νὰ παρασκευάσουν τὴ μετάβαση πρὸς τὰ συνήθους τύπου δημοτικὰ σχολεῖα.

8. Ἐὰν ἀτελῆ μονοθέσια σχολεῖα ἔπρεπε νὰ διατηρηθοῦν γιὰ λόγους τυπικούς, πρέπει νὰ ἐπιτρέψουμε στοὺς μαθητὲς τῶν νὰ τελειώνουν τίς πρωτοβάθμιες σπουδές τῶν σὲ ἄλλο σχολεῖο τῆς περιφερείας.

9. Στὶς χώρες πού, ἐξ αἰτίας δημογραφικῶν ἀλλαγῶν ἢ τῆς μέριμνας νὰ ἐκλογικεύσουν τὸ σχολικὸ δίκτυο, τείνουν στὴν κατάργηση τῶν μονοθεσίων δημ. σχολείων, θὰ ἦταν εὐχρῆς ἔργο, πρὶν προβοῦν στὶς προβλεπόμενες συγκεντρώσεις, νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τοὺς πόθους τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν καὶ κυρίως τῶν γονέων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ διατηρῶν ἕνα σχολεῖο πού ἀποτελεῖ συχνὰ τὸ μόνο κέντρο τῆς πολιτιστικῆς καὶ κοινωνικῆς τους ζωῆς.

II. ΜΕΤΡΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ

10. Στὶς χώρες, πού ἡ δημογραφικὴ κατάσταση καὶ ὁ τρόπος ζωῆς τῶν μικρῶν κοινοτήτων ἐξελίσσονται γρήγορα, θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ ἀναθεωρήσουμε περιοδικὰ τοὺς σκοποὺς, πού διέπουν τὸ μονοθέσιο σχολεῖο, γιὰ νὰ τίς προσαρμόσουμε στὶς νέες περιστάσεις.

11. "Αν καὶ οἱ ἀπαιτούμενοι γιὰ τὸ ἄνοιγμα ἑνὸς μονοθεσίου σχολείου ὅροι ποικίλλουν σημαντικὰ στὶς διάφορες χώρες (ἀριθμὸς κατοίκων, πέρα πολλὰ μεγάλες ἀποστάσεις ὡς ἕνα ἄλλο σχολεῖο κ.λ.π.) οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἀρχὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ δύο οὐσιώδεις ἀρχές: α) Νὰ μὴν καθυστερήσουν τὸ ἄνοιγμα ἑνὸς σχολείου σ' ἕναν τρόπο μέχρις ὅτου ἡ δύναμη τῶν μοθητῶν ν' ἀπαιτήσῃ τὴν παρουσία πολλῶν δασκάλων. β) Νὰ βεβαιωθοῦν ὅτι οἱ ἀπαιτήσεις τῶν κανονισμῶν πού προσδιορίζουν τὸ ἄνοιγμα ἑνὸς μονοθεσίου σχολείου, εἶναι ἀρκετὰ εὐλύγιστες, γιὰ νὰ διευκολύνουν στὸ *maximum* τὴ φοίτηση ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς χώρας στὰ σχολεῖα.

12. "Ολα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθοῦν, γιὰ νὰ ἐμποδίσουμε τὴν ἀπομόνωση τοῦ μονοθεσίου σχολείου, τόσο σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ δάσκαλο (εἰδικὴ προσοχὴ τῆς ἐπιθεωρήσεως, παιδαγωγικοὶ σύμβουλοι, ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας, κύκλοι σπουδῶν, συνεχεῖς σχέσεις μὲ σημαντικώτερα σχολικὰ ἰδρύματα κ.λ.π.), ὅσο καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς μαθητὲς (ἐπισκέψεις σχολιάτρων, σχολικὴ ἀλληλογραφία, σχετικὴ συνεργασία, ἐκδρομές, ἀνταλλαγὲς μαθητῶν, συμμετοχὴ στὶς ἴδιες μὲ τοὺς μαθητὲς ἄλλων σχολείων ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις κ.λ.π.).

13. Εὐχρῆς ἔργον εἶναι οἱ ὑπηρεσίες μιᾶς κινητῆς βιβλιοθήκης νὰ ἐξοπλῶνται ὅσο τὸ δυνατόν πλατιά, γιὰ νὰ ἱκανοποιῇ τίς ἀνάγκες τοῦ δασκάλου, τῆς κοινότητος καθὼς καὶ τῶν μαθητῶν. Ἐξ ἄλλου, τὰ ἐνδιαφερόμε-

να σχολεία θα έπρεπε να επιτύχουν την αναγκαία ένισχυση, για να αποκτήσουν δικά τους μερικά απαραίτητα βασικά συγγράμματα.

14. Θα ταίριαζε να συγκροτήσουμε, στους κόλπους της ανωτάτης δι-οικήσεως της στοιχειώδους Παιδείας, ένα συμβουλευτικό όργανο, το οποίο με τη συνεργασία άλλων υπουργείων, αρχών και αντιπροσώπων των ενδια-φερομένων διδασκάλων, θα ήταν επιφορτισμένο να μελετά, από τις διαφο-ρετικές των απόψεις, τα προβλήματα που έγγιζουν τη λειτουργία του μο-νοθεσίου σχολείου.

15. Ένα τέτοιο όργανο συμβουλευτικό και μελέτης θα έπρεπε να έχη κυρίως για καθήκοντα: α) Να προβαίνει σε αντικειμενική κι αμερόληπτη εξέταση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, που παρουσιάζει το μο-νοθέσιο σχολείο. β) Να εξετάσει με ποιά μέσα, όταν ή ύπαρξη των σχο-λείων αυτών αποδεικνύεται αναγκαία, μπορεί να θεραπευθούν τα μειο-νεκτημάτα των και με ποιό τρόπο θα είναι δυνατόν να βελτιώσουμε την απόδοσή τους. γ) Να μελετήσει την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική, παιδαγωγική κ.λ.π. άποψη της διατηρήσεως αυτού του τύπου σχολείου ή τη μεταμόρφωσή του σε πολυθέσιο σχολείο. δ) Ν' αντιμετωπίσει την κα-τάλληλη ενέργεια, για να ένθαρρύνει τους δασκάλους και διευκολύνει την έρ-γασία τους.

III. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

16. 'Ο δάσκαλος ενός μονοθεσίου σχολείου πρέπει ν' ασχοληται με μαθητές διαφορετάτων ηλικιών, που αντιστοιχούν σε πολλές τάξεις. 'Η αριθμητική δύναμη του σχολικού αυτού τύπου δεν θα έπρεπε να υπερβαί-νη τον αριθμό των μαθητών, που είναι έμπιστευμένος κανονικά στον κάθε δάσκαλο του πολυθεσίου σχολείου, του οποίου ακόμη θα έπρεπε να είναι μικρότερος.

17. 'Ο δάσκαλος του μονοθεσίου σχολείου, όταν εύρσκεται σε άδυ-ναμία ν' απασχοληται ταυτόχρονα με όλους τους μαθητές, επιβάλλεται να συγκροτήσει όσο το δυνατόν όμοιογενέστερες ομάδες, λαμβάνοντας υπ' όψη την ηλικία, τις ικανότητες και τις γνώσεις των παιδιών.

18. Μολονότι ο ρόλος του μαθητο-βοηθού έχασε τη σημασία του στην καθαυτή διδασκαλία, ο δάσκαλος κι οι μαθητές μπορούν ακόμη να έπωφεληθούν από την άμεση βοήθεια των πιο προχωρημένων μαθητών, βοήθεια που, εκτός του παρορμητικού αποτελέσματός της, διευκολύνει τη γενική οργάνωση της τάξεως, τον έλεγχο των εργασιών, τις επαναληπτι-κές ασκήσεις, τη συμπεριφορά στις πρακτικές εργασίες, στα παιχνίδια, στα σπόρ και στις δραστηριότητες στο ύπαιθρο.

19. Στο μονοθέσιο δημ. σχολείο, το περιεχόμενο των αναλυτικών και ώρολογίων προγραμμάτων, καθώς κι ο αριθμός των έτών φοιτήσεως δεν θα έπρεπε να ύστερη από αυτό των πολυθεσίων σχολείων, για να έχουν οι μαθητές και του ενός και του άλλου τύπου σχολείου, τις ίδιες δυνατό-τητες να φθάσουν στις μετέπειτα σπουδές.

20. Δεδομένου ότι το μονοθέσιο σχολείο διαφοροποιείται από το πο-λυθέσιο όχι από τις απαιτήσεις πραγμάτων, αλλά από την έσωτερική ορ-γάνωση της σχολικής εργασίας, επιβάλλεται να τονίσουμε με έντελώς ιδιαίτερο τρόπο, στις οδηγίες και στις κατευθύνσεις που προορίζονται για τα μονοθέσια σχολεία, το γεγονός, ότι αυτές προσφέρονται καλύτερα από τους άλλους σχολικούς τύπους για την έφαρμογή ώρισμένων ψυχοπαιδα-γωγικών αρχών, όπως οι άτομικές και οι όμαδικές εργασίες.

21. 'Η έπεξεργασία διδακτικών οδηγών, που προορίζονται για το δι-δακτικό προσωπικό των μονοθεσίων σχολείων, δικαιολογείται πλήρως. 'Επί πλέον είναι ανάγκη να ένθαρρύνουμε τα παιδαγωγικά περιοδικά να

δημοσιεύουν ύποδείξεις, οι οποίες ένδιαφέρουν άμεσα τους δασκάλους μονοθεσίων σχολείων.

22. "Αν είναι δύσκολο, από άπόψεως ύλικού, να έπεξεργασθούμε ει-δικά έγχειρίδια για τα μονοθέσια σχολεία, πρέπει, ώστόσο, να θέσουμε στη διάθεση των σχολείων αυτών άκουστικό-οπτικά μαθήματα, διαβαθμι-σμένες συλλογές ασκήσεων, καρτέλλες άτομικών εργασιών και κάθε άλλο διδακτικό ύλικό, προσαρμοσμένο στη συνδιδασκαλία.

23. Τα διδακτήρια των μονοθεσίων σχολείων πρέπει να έπινοηθούν σε σχέση με τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτού του σχολικού τύπου. Για να διευκολύνουμε τις ταυτόχρονες δράσεις διαφορετικών ομάδων, αρμόζει να προβλέψουμε γωνίες εργασίας ή συμπληρωματικούς χώρους διευθετημένους έτσι, ώστε να δύναται ο δάσκαλος να έξασφαλίξη σταθερή έπίβλεψη του συνόλου των μαθητών του. Παντού όπου είναι δυνατό θα έπρεπε να μπο-ρούμε να διαθέτουμε μια έκταση για κηπουρικές καλλιέργειες και διατρο-φή μικρών ζώων.

24. Οι σχολικές αρχές όφειλουν να μεριμνούν για τις ειδικές άναγ-κες που, από άποψη έξοπλισμού σε κινητά και ύλικά, είναι το γνώριμο φαινόμενο των μονοθεσίων σχολείων, είτε πρόκειται για γραφεία, τραπέ-ζια και καθίσματα προσαρμοσμένα στα παιδιά διαφόρων ηλικιών, είτε για μεγαλύτερο αριθμό μαυροπινάκων, τους οποίους έχει ανάγκη ο διδάσκα-λος κ.λ.π.

25. Τα προβλήματα, που ένδιαφέρουν το μονοθέσιο σχολείο, θα έπρε-πε να γίνουν αντικείμενο έρευνών παιδαγωγικού χαρακτήρα, γιατί από τη φύση τους οι αντίστοιχες πειραματικές μελέτες συντελούν στο να προάγε-ται ή γνώση της τεχνικής της μαθητείας γενικά.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

26. "Οποιος και να είναι ο τύπος του ιδρύματος, στον όποιο μορφώ-νονται οι διδάσκαλοι, που θα τους έμπιστευθούμε άργότερα ένα μονοθέ-σιο σχολείο, ή διάρκεια και το επίπεδο των σπουδών τους θα πρέπει να είναι τά ίδια με των συναδέλφων τους, που καλούνται να εργασθούν σε πολυθέσιο σχολείο. "Ετσι, ώστε κανένα νομικό έμπόδιο δέ θα μπορούσε ν' αντιταχθή στη μετάβαση του δασκάλου του μονοθεσίου σε ένα πολυθέ-σιο άγροτικό ή αστικό σχολείο ή και αντίστροφα.

27. 'Η μελέτη των προβλημάτων, που προβάλλονται στο μονοθέσιο σχολείο, μπορεί να είναι ώφέλιμη σε όλους τους δασκάλους, οι όποιοι θα πρέπει να εργασθούν σε δημοτικό σχολείο. 'Η μελέτη αυτή όφείλει να πα-ρουσιάζεται, όσο το δυνατόν περισσότερο, στα προγράμματα για τη μόρ-φωση των δασκάλων.

28. 'Εκείνο που ένδιαφέρει, όσο και οι θεωρητικές γνώσεις για την οργάνωση της διδασκαλίας στο μονοθέσιο σχολείο, είναι ή δυνατότητα του ύποψηφλου δασκάλου να άσκήται πρακτικά διδάσκοντας σε σχολεία αυτού του τύπου. Μια τέτοια έμπειρία θα είναι από τις πολυτιμότερες για τους μέλλοντες δασκάλους.

29. 'Η δημιουργία προτύπων μονοθεσίων σχολείων, προσαρμοσμέ-νων στις διάφορες περιοχές, μπορεί ν' αποδειχθή ώφέλιμη για ώρισμένες χώρες. Θα ήταν πλεονεκτικά τα σχολεία αυτά να είναι προσηρημένα σε ένα παιδαγωγικό ίδρυμα, σε τρόπο, ώστε να μπορούν να χρησιμεύουν σαν σχολεία έφαρμογής των ύποψηφίων δασκάλων και σύγχρονα σαν κέντρα τελειοποιήσεως των άσκουμένων δασκάλων.

30. 'Εάν ληφθή υπ' όψη ή απομόνωσή τους, ή τελειοποίηση των δα-σγάλων των μονοθεσίων σχολείων αποδεικνύεται πολύ πιο αναγκαία ακό-

μη και από εκείνη των συναδέλφων τους των πολυθεσίων σχολείων. 'Αρμόζει να τους δώσουμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουν θερινά μαθήματα, μαθήματα δι' αλληλογραφίας, ραδιοφωνικά μαθήματα, περιφερειακά παιδαγωγικά συνέδρια και να έπωφελούνται από τις κινητές βιβλιοθήκες.

31. Στις χώρες που οι δάσκαλοι των μονοθεσίων σχολείων έλαβαν κατώτερη μόρφωση από τους άλλους δημύλους, ή ενέργεια, που θα επιχειρηθί για την τροποποίησή τους, οφείλει έξ' ίσου να τεινή στην έξισωσή τους με τους άλλους συναδέλφους των, για να τεθί τέρμα στις διαφορές, οι όποιες μπορεί να υπάρχουν στους όρους διορισμού, άμοιβών, μεταθέσεων κ.λ.π.

32. Έχοντας ύπ' όψη τις δυσκολίες του έργου τους και επί πλέον την ευθύνη, που τους βαρύνει, θα ταίριαζε να βελτιώσουμε στο maximum τις συνθήκες εργασίας των δασκάλων του μονοθεσίου σχολείου. Θα έπρεπε αυτοί να έπωφελούνται μιās έλλογης βοήθειας σέ ό,τι άφορā την κατοικία, τις Ιατρικές έπιχορηγήσεις και την καταβολή των έξόδων για τα άναγκαία ταξίδια. Θα έπεβάλλετο επίσης να τους χορηγήσουμε, όπως έγινε μάλιστα σε ώρισμένες χώρες, ένα είδικό έπίδομα.

V. ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

33. Είναι όλόψυχα εύκτατο οι είδικευμένοι ή διδάσκοντες, που κατέχουν μεγάλη πείρα όργανώσεως «πλήρων» μονοθεσίων σχολείων, να μπορούν να προσκαλούνται, για να βοηθήσουν τις χώρες, όπου τό σύστημα τουτο, μη όντας άκόμη πολύ γνωστό, θα μπορούσε να συμβάλη στην έπίλυση του προβλήματος της γενικεύσεως της υποχρεωτικής εκπαιδεύσεως.

34. Τα προγράμματα χορηγήσεως ύποτροφιών θα έπρεπε να δημιουργούν θέσεις σέ έπιθυμούντες να μεταβούν στο έξωτερικό παιδαγωγούς, για να μελετήσουν εκεί τό σύστημα του πλήρους μονοθεσίου σχολείου ή να τελειοποιηθούν στην έφαρμογή του.

35. 'Η UNESCO, τό Διεθνές Γραφείον 'Αγωγής και οι κατά τόπους όργανισμοί άγωγής καθώς και οι ένώσεις του διδακτικού προσωπικού, θα έπρεπε να προάγουν και να ένθαρρύνουν την άνταλλαγή πάσης φύσεως ντοκουμέντων (έπίσημα κείμενα, εκθέσεις, μονογραφίες, φίλμς, έγχειρίδια κ.λ.π.) και την όργάνωση επαγγελματικών συνεδρίων και μετεκπαιδεύσεων άφιερωμένων στα προβλήματα, που άγγίζουν τό μονοθέσιο σχολείο (ϊδρυση και λειτουργία, μόρφωση δασκάλων, κατανομή ώρσρίου, κατάλληλες μέθοδοι διδασκαλίας, διδακτικό ύλικό, βοηθήματα όπτικο-άκουστικά κλπ.).

36. Πρέπει τό κείμενο της παρούσης συστάσεως να γίνη άντικείμενο εύρείας διαδόσεως έκ μέρους των ύπουργείων Παιδείας, από τις σχολικές άρχές της άμεσώτερα ένδιαφερομένης εκπαιδευτικής βαθμίδος, από τις διεθνείς ή ένθνικές διδασκαλικές ένώσεις κλπ. 'Ο παιδαγωγικός τύπος, κρατικός ή ιδιωτικός, οφείλη να παίξη μεγάλο ρόλο στη διάδοση της παρούσης συστάσεως.

37. Τα κατά τόπους κέντρα της UNESCO καλούνται να διευκολύνουν, με τη συνεργασία των ένδιαφερομένων ύπουργείων, την έξέταση, σέ τοπική κλίμακα, της παρούσης συστάσεως για την προσαρμογή της στις χαρακτηριστικές τοπικές συνθήκες.

38. Στις χώρες που τό ζήτημα θα άπεδεικνύετο άναγκαίο, τα 'Υπουργεία Παιδείας καλούνται να έπιφορτίσουν τα άρμόδια όργανα να προβούν σέ διάφορες εργασίες, π. χ.: α) Να έξετάσουν την παρούσα σύσταση και συγκρίνουν τό περιεχόμενό της με την ύπάρχουσα στη χώρα της νομική και πραγματική κατάσταση. β) Να θεωρήσουν τα πλεονεκτήματα και μειο-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠ.Θ. ΔΗΜ. ΣΧΟΛ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΔΩΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τη πρωτοβουλία του άρτι τοποθετηθέντος εις την περιφέρειάν μας 'Επιθεωρητού κ. Δημ. Ζαρονίκου έπραγματοποιήθη γενική συγκέντρωση των δημύλων της έπαρχίας. 'Εν αύτῃ παρέστησαν περί τους 100 διδασκάλους. Τους παρευρεθέντας διδασκάλους έχαιρέτισεν ό πρόεδρος του διδ[κο]υ συλλόγου κ. 'Ανδρ. Παπορρηγόπουλος παρουσιάσας και τόν νέον έπιθεωρητήν διά των κάτωθι λόγων:

Κύριοι Συνάδελφοι,

Τό νέον σχολικόν έτος 1961-62 εγκαινιάζεται με την σημερινήν Γενικήν Συνέλευσιν, ήν είχε την σοφήν έμπνευσιν να όρίση ό άρτι τοποθετηθείς εις την περιφέρειάν μας σεβαστός 'Επιθεωρητής κ. Δημ. Ζαρονίκος, όστις από της στιγμής αύτης τιμā τούτην διά της παρουσίας του. Δι' αύτης, κ.κ. συνάδελφοι, θα έπιτευχθί έποφή και γνωριμία των διδασκάλων μετά του κ. 'Επιθεωρητού, και έπαφή μεταξύ μας, θα συζητηθούν θέματα, θα δοθούν κατευθύνσεις και όδηγίαι, και θα λυθούν ζητήματα παιδαγωγικά και ύπηρεσιακά, ή λύσις των όποιων θα άποβή έποικοδομητική εις τό έργον μας έπ' ώφελεία του σχολείου και της Κοινωνίας γενικώτερον και θα προβληθί έντονώτερον ή εκπαιδευτική μας περιφέρεια.

Διά της ένεργείας του ούτης ό κ. 'Επιθεωρητής έρχεται να ένισχύση και έδραιώση την ιδέαν, την όποιαν ό κλάδος έχει σχηματίσει περί αύτου. 'Η φήμη του προέτρεξε.

Οι συνδικαλιστικοί του άγώνες χάριν του κλάδου, ή έδραία του μόρφωσης, (έπιστημονική και παιδαγωγική), ή όρāσις του ως έργατου της παιδείας έν τῷ σχολείῳ και τῇ Κοινωνίᾳ τόν έχουν κάμει γνωστόν. Διά τουτο, κ. κ. συνάδελφοι, πρέπει να θεωρούμεν εύτυχή τόν έαυτόν μας, και τυχερήν την εκπαιδευτικήν μας περιφέρειαν, διότι τόν μετατεθέντα έκλεκτόν 'Επιθεωρητήν μας κ. Πέτρον Κατσργύρη, όστις επί έπτάετιαν ύπηρετήσε την περιφέρειάν μας με άρίστας άναμνήσεις έκ μέρους όλων μας και τόν όποιον λόγω των διακοπών δέν ήδυνήθητε να παραστήτε και άποχαιρετήσετε κατά την άναχώρησίν του συνοδεύουν αι εύχαί όλων μας, όπως ό Θεός του χαρίζη ύγειαν και προκοπήν και πάσαν οικογενειακήν εύτυχίαν, διεδέχθη ό κ. Ζαρονίκος.

Σεβαστέ μας κ. 'Επιθεωρητά,

Πάντες οι συνάδελφοι της νέας σας εκπαιδευτικής περιφέρειας της ήρωϊκής και αίματοβαμμένης αύτης περιοχής, δοκιμάζομεν μεγάλην χαράν την στιγμήν αύτην και προσβλέπομεν με πλήρη έμπιστοσύνην πρός τό πρόσωπόν σας, ύποσχόμενοι ότι θα ύπάρξωμεν ίκανοί και εύσυνείδητοι συνεργάται σας.

νεκτήματα μιās ένδεχομένης έφαρμογής των άρθρων, που δέν θα ήταν σέ Ισχύ. Να προσαρμόσουν κάθε άρθρο στην κατάσταση της χώρας, εάν ή έφαρμογή του κρίνεται ώφέλιμη. δ) Τέλος να προτείνουν τις διατάξεις και τα μέτρα πρακτικής φύσεως, που πρέπει να ληφθούν, για να έξασφαλίσουν την έφαρμογή του έξεταζομένου άρθρου.

Μεταφραστής: 'Αγγελος Σαφαρίκας

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μιά συμβολή στην 'Ιστορία της Παιδαγωγικής

Κ. Γιαννακούλου, Γεν. 'Επιθ'του Δ' 'Εκπ. Περιφέρειας : 'Ο 'Αριστοτέλης ως παιδαγωγός και διδάσκαλος. Θεσσαλονίκη 1960.

'Ο μέγας εκ Σταγειρών της Χαλκιδικής 'Αριστοτέλης, του οποίου ή φωτεινή και πολυμερής διάνοια κατέπληξε τον κόσμο, δεν είναι μόνον φιλόσοφος και μέγας διανοητής της αρχαιότητας, αλλά ένας σπουδαίος και απaráμιλλος παιδαγωγός και διδ'λος. 'Ως τοιοῦτον μ'ς τον προβάλλει θαυμάσια ο έκλεκτος συγγραφεύς κ. Κων'νος Γιαννακόπουλος, εις το μικρόν, αλλά λίαν περιεκτικόν βιβλίον του.

'Ο κ. Γιαννακόπουλος αναδιπλώνει μίαν πτυχὴν του πολυπύχου και μεγαλειώδους έργου του Μακεδόνα φιλοσόφου, του αναφερομένου εις τὰς παιδαγωγικὰς αντιλήψεις του και μ'ς παρουσιάζει τον 'Αριστοτέλην ως μέγαν διδ'λον της αρχαιότητος και σοφόν παιδαγωγόν των αἰώνων, από το έργον του οποίου σταχυολογεί κατά τρόπον απaráμιλλον τὰς παιδαγωγικὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι αποτελοῦν την βάσιν και το θεμέλιον του συγχρόνου παιδαγωγικοῦ οικοδομήματος.

Εἶχα την εὐκαιρίαν διαβάζοντας νὰ χαρῶ το ὡς ἄνω σύγγραμμα και νὰ ἀντιληφθῶ πόσον μ'ς ἔλειπεν ἓνα τοιοῦτον βιβλίον. 'Εξ ὧν ἐδιδάχθημεν ἐλάχιστα ἡδυνήθημεν νὰ ἀντιληφθῶμεν διὰ το έργον των ἀρχαίων συγγραφέων μας και διὰ των παιδαγωγικῶν ιδεῶν των.

'Ολοι σχεδόν αἱ σύγχρονοι παιδαγωγικαὶ ιδέαι αποτελοῦν ἓνα ἀντικατοπτρισμὸν των ιδεῶν του μεγάλου σοφου 'Αριστοτέλους, τὰς ὁποῖας γνωρίζει κατὰ θαυμαστὸν τρόπον νὰ ἐκθέτῃ ο συγγραφεύς, ἀποδεικνύμενος οὕτω βαθὺς γνώστης και ἐξάίρετος ἐρμηνευτὴς του 'Αριστοτελικου έργου.

Τὸ γνωστὸν «φύσις, ἔθος και λόγος» εἶναι ἡ συνισταμένη της 'Αριστοτελικῆς διδ'λιας και νομίζομεν ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁ γνώμων πάσης διδ'λιας, ἀποβλεπούσης εις την γνῶσιν και την ἀρετήν.

'Ο μελετῶν τὸ βιβλίον τοῦτο μένει ἐκθαμβος πρὸ του μεγαλείου των ιδεῶν του σοφου και διδασκάλου του Μ. 'Αλεξάνδρου.

Τὸν συγγραφέα κ. Κ. Γιαννακούλου ἀνυπομονοῦν συγχάρομεν θερμότερα διὰ την ἐκδοσιν του ἀξιολόγου τούτου βιβλίου. Μ. Ζωγραφάκης

Πρὶν τελειώσω, κ. 'Επιθεωρητά, θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε ὡς πρόεδρος του διδασκαλικου συλλόγου διερμηνεύων τὰς σκέψεις και ἀντιλήψεις των συν-αδελφῶν μου νὰ κάμω μίαν παρένθεσιν ἢ ὁποῖα δὲν ἀποτελεῖ ὑπόδειξιν πρὸς ὑμᾶς, δι' ὃ και ζητῶ ἐκ των προτέρων συγγνώμην, ἀλλὰ φανερώνει πικρίαν τινὰ και τὸ παράπονον των διδασκάλων της υἱαίθρου της πατρίδος μας. 'Ελομεν νὰ πιστεύωμεν και τὸ πιστεύομεν ἀπολύτως, ὅτι ὑμεῖς πού εἰσθε σὰρξ ἐκ της σαρκὸς μας, με φωτεινὰς και ὑγιεῖς ἀντιλήψεις, 'Επιθεωρητὴς ἀλλὰ και φίλος του ἐργατικοῦ και εὐσυνειδήτου δασκάλου θὰ ἐκτιμήσῃτε μετὰ ἰδιαιτέρας προσοχῆς, τὰς ἰδιαιτέρας σκληρὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποῖας ἐργάζεται ὁ δάσκαλος του ἐρειπωμένου χωριοῦ, τὰς ἀντι-εξοότητας και δυσκολίας πού καθημερινῶς συναντᾷ εις την ἐκτέλεσιν του έργου του, και με την πνοήν σας θὰ τον θερμάνετε και θὰ του ἐδραιώσῃτε την ἐμπιστοσύνην, ὅτι ἐκτὸς των ὑποχρεώσεων του ἔναντι του παιδιοῦ και της πολιτείας, θὰ λάβῃ και τὸν ἀνάλογον της ἐργασίας του μισθόν! 'Θὰ του δώσῃτε την ἀρμόζουσαν θέσιν ἐν τῷ κλάδῳ και θὰ του ἀποβάλῃτε την σκέψιν ἣν μέχρι σήμερον ἔχει: πῶς ὅ,τι και ἂν κάμῃ, ὅσον και ἂν ἐργασθῇ, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ συγκριθῇ, βαθμολογικῶς με τοὺς των πόλεων συναδέλφους του, οἱ ὁποῖοι ὑπερέχουν βαθμολογικῶς, με ἀποτέλεσμα οὗτοι νὰ προτάσσωνται εις τοὺς πίνακας των προαγωγῶν.

Με την παράκλησιν αὐτήν και την διαβεβαίωσιν ὅτι θὰ κρατήσωμεν ὑψὺ νὰ την ἀποστολήν του δασκάλου ὡς παιδαγωγοῦ και ἀναμορφωτοῦ υἱαίθρου, χαιρετίζομεν πάντες ἐνθέρμως την τοποθέτησίν σας εις την τιμὴν τῆς πατρίδος μας, εὐχόμενοι, ὅπως τὸ βαρὺ και ἐπίμοχθον έργον σας στεφθῇ με πλῆρεις ἐπιτυχίας, τὸ δὲ πέρασμά σας ἀπὸ την περιφέρειάν μας ἀποσπᾷ λίαν ἀγαθὴν μνήμην.

'Εφημερίς «Φωνὴ των Καλαβρύτων»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

'Εξεδόθησαν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. Assagioli Roberto M. D.: 'Η Πορεία πρὸς την Αὐτοτελείωσιν και αἱ Ψυχολογικαὶ Διαταραχαί. Μετάφρ. ἐκ του 'Αγγλικου κειμένου ὑπὸ Τριαντ. Τριανταφύλλου. 8ον σελ. 32.
2. Θεοδωροπούλου Εὐθυμίου Θ.: Ψυχολογία 'Επαγγελματικῆς Προσαρμογῆς.

Μετὰ κώδικος 'Επαγγελμάτων και 'Επαγγελματικῶν πληροφοριῶν (Έρευνα των σπουδαστῶν της Ζωσ. Παιδ. 'Ακαδημίας 'Ιωαννίνων 1957-61). 8ον σ. 212. 'Ιωάννινα 1961.

3. Κυριαζοπούλου Γεωργίου Β.: Σύγχρονες Μορφές Διδασκαλίας. 'Η Διδασκαλία της Τάξεως—Τὸ Σχέδιον Δάκτον—'Η Τεχνικὴ Γουῖννετκα. (Βασικὴ Μορφωτικὴ Βιβλιοθήκη). 8ον σελ. 50.
4. Μπάμπη Νίντα: Τὸ σύγχρονον πνεῦμα στη ζωὴ και στη λογοτεχνία.
5. Παν. Παπαχριστοπούλου: Μπάμπης Ν. Νίντας.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ

ΜΑΘΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Γλωσσικὲς ἀσκήσεις

γιά την ΤΡΙΤΗ και ΤΕΤΑΡΤΗ τάξη του Δημοτικού Σχολείου

Βιβλίο - τετράδιο ἀτομικῆς ἐργασίας

Πλήρες σύστημα ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας των γλωσσικῶν μαθημάτων.

Μικρὰ ἀναγνώσματα ἐποχιακὰ και εὐκαιριακὰ — Προφορικὴ 'Εκφραση — Λεξιλόγιο — 'Ορθογραφία — Γραμματικὴ — Προοδευτικὴ ἐξοικείωση με τὴ σύνταξη της Δημοτικῆς — Γραπτὴ 'Εκφραση: Θέματα 'Εκθέσεων. Θέματα 'Ιχνογραφίας και 'Ελεύθερης Ζωγραφικῆς.

Σὲ τέσσερα τεύχη:

Α' ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ—Β' ΧΕΙΜΩΝΑΣ—Γ' ΑΝΟΙΞΗ—Δ' ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πρωτότυπο βοήθημα και γιά τὸ μαθητὴ και γιά τὸ δάσκαλο.

Γιά τὸ μαθητὴ:

'Ενα βοηθητικὸ βιβλίο, πού προκαλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον γιά την πλήρη και συστηματικὴ σπουδὴ της μητρικῆς του γλώσσας.

Με τὶς ποικίλες ἀσκήσεις του γύρω ἀπὸ μίαν ἐνότητα—κέντρο ἐνδιαφέροντος (ἀναγνωστικὲς, ὁρθογραφικὲς, γραμματικὲς, συντακτικὲς) και με την πλούσια εἰκονογράφηση πού ἀποβλέπει στην ἀνάπτυξη της παρατηρητικότητος, ὁδηγεῖ τὸ μαθητὴ ἀβίαστα και ὁμαλὰ στην πλήρη γλωσσικὴ του ἀνάπτυξη.

Γιά τὸ δάσκαλο:

'Ενας πλήρης πραχτικὸς ὁδηγὸς γιά τὴ μεθοδικὴ και ἀποδοτικὴ διδασκαλία των γλωσσικῶν μαθημάτων στο δημοτικὸ σχολεῖο, γιά την ἀτομικοποίησιν της γλωσσικῆς διδασκαλίας, γιά τὴ σύνδεσιν των γλωσσικῶν μαθημάτων γύρω ἀπὸ μίαν ἐνότητα—κέντρο ἐνδιαφέροντος, γιά την ὁρθὴ λύσιν του προβλήματος των σιωπηρῶν ἐργασιῶν στο μονοθέσιο δημοτικὸ σχολεῖο.

Τὸ κάθε τεύχος τιμᾶται δρ. 20.

Και τὰ τέσσερα τεύχη δεμένα σὲ ἓνα τόμο τιμῶνται δρχ. 100.

Δεμένα σὲ ἓνα χρυσόδετο τόμο τιμῶνται δρχ. 120.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΠΤΥΧΟ» ΑΘΗΝΑΙ

Βαλτετσίου 62—'Εξάρχεια. Τηλ. 624 692

Παραγγελίες και γράμματα στὸν κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ—Ραβινὲ 29

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ—ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

1) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Διὰ τὴν Ε' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Τιμὴ Δοχ. 15

2) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Τιμὴ Δοχ. 15

Δυὸ ἀπαραίτητα βοηθήματα γιὰ τὴ μεθοδικὴ διδασκαλία
τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
Ὁδὸς Περικλέους 21. Τηλ. 27.173. Ἀθήναι